Raftul Denisei

PREMIUL NOBEL
PENTRU LITERATURĂ

DARIO FO

FIICA PAPEI

roman

HUMANITAS fiction

Raftul
Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

„Dumnezeule! Privit de sus, așa, gol pușcă, ești și mai frumos! Din ce familie ești, napoletanule?“

Lucrezia către Alfonso de Aragon

„În spectacolul la care am asistat, în avanscenă se aflau niște copii, care, în toiul celor mai nerușinate și grotești pantomime, nu făceau decât să privească cu gura căscată."

Lucrezia către fratele ei Cesare

DARIO FO

FIICA PAPEI

Traducere din italiană de
Vlad Russo

HUMANITAS
fiction

Redactor: Iuliana Glăvan
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: George Şerban
DTP: Iuliana Constantinescu, Carmen Petrescu

Tipărit la Tipografia Real

DARIO FO
LA FIGLIA DEL PAPA
© 2014, Chiarelettere
Romanian edition published by arrangement with Agenția literară Livia Stoia.
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2016, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FO, DARIO
Fiica papei / Dario Fo; trad.: Vlad Russo. – București: Humanitas Fiction, 2016
ISBN 978-606-779-073-3
I. Russo, Vlad (trad.)
821.131.1-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www. humanitas. ro

Comenzi online: www. libhumanitas. ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas. ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Cuprins

Preambul 9
În noroi până la gât 9 *Petreceri elegante cu nobile doamne* 11
Clemența și indulgența sunt garanția puterii 13

Partea întâi 15
Binecuvântata loterie 15 *O familie ideală* 20 *Poveste de dragoste imposibilă. Dar fără plasă de siguranță* 27 *Căsătoria e cheia de boltă ce susține arcul sub care înfloresc infidelitățile cele mai năucitoare* 29 *Regele tras de sfori cu mers de marionetă* 31
Un rege trebuie să știe din când în când să-și plece capul, mai ales înaintea grinzilor prea scunde 36 *Lucrezia a dispărut. O fi fugit, o fi fost răpită? Cine știe!* 39 *Ajunși aici, planul de bătaie trebuie schimbat. Atenție, să nu devină un joc de clovni* 43 *Grotescul e calea cea mai sigură de a ajunge înțelept* 44 *La Roma tot ce se aruncă în scurtă vreme apare plutind pe apele râului* 47 *Fricoșii să nu caute libertatea cerându-le-o celor care dețin puterea!* 48 *Sfânta tumbă* 53 *Cine s-a hotărât să-și ispășească păcatele să fie gata să urce pe scaunul de tortură* 57 *O poveste de dragoste de-a dreptul imprevizibilă* 60 *Ca să urmărești voința cerului e de-ajuns să știi să citești mișcarea aștrilor* 64 *Frumos e Napoli pe timp de zi sub soarele arzător, ca și pe timp de noapte cu sau fără lună, dar mai presus de toate splendid arată când ești îndrăgostit* 71 *Gâlceavă între îndrăgostiți* 73 *Jocul schimbărilor* 77 *Semne ale prăpădului* 82 *Luna neagră răsare adesea de două ori* 84 *Portretul nemăsluit al unui popor* 88 *Încheierea socotelilor… Ca să nu mai vorbim de privilegii* 89 *Drumurile, chiar și cele mai anevoioase, duc întotdeauna la Roma* 89 *Papesa de probă* 98 *Cea care se pețește singură* 102 *La leçon des italiens* 107 *Din afară se poate ghici lăuntrul, atât în cazul oamenilor, cât și al palatelor* 109 *Vârtejul fanteziei* 111 *Să nu împrumuți niciodată*

tunuri unuia care se poate sluji de ele trăgând asupra ta 113 *Vorbe așternute în scris ca să seducă* 118 *Invitație la un banchet la care se servesc sicrie* 122 *Taifas despre cadavre* 124 *Vorbind despre dragoste și umblând alături de poetul șchiop* 127 *A înceta să dorești e cea mai mare pedeapsă* 128 *Cum se luptă niște oșteni travestiți în marionete* 130 *Doamna albă înveșmântată în negru intră întotdeauna fără a bate la ușă* 135 *Nimeni nu-i învață pe copii să recunoască mirosul de mamă* 137

Partea a doua 151

Nu e suficient să ajungi la capătul vieții ca să devii mai prevăzător 151 *À la guerre comme à la guerre* 154 *Cortina când coboară nu reușește să usuce lacrimile* 157 *Dintr-o animozitate între femei poate lua naștere și o mare afecțiune* 160 *Eliberarea deținuților* 162 *E important cum îți începi viața, dar și mai important e cum reușești s-o închei* 169 *Cel mai tare doare despărțirea de omul înțelept care te părăsește pentru totdeauna* 174 *A însemna ce ți se întâmplă slujește adesea doar ca să-ți amintești clipele fericite* 178 *O femeie care nu acordă circumstanțe atenuante și absolviri de pedeapsă* 179 *Veștile proaste vin adesea cu nemiluita. Unele amare, cele mai multe catastrofale* 181 *Oamenii de spirit se nasc din ce în ce mai rar* 183 *Scoateți tocătorul, distribuim bucățile: cine-i mai rapid și mai fără milă le capătă pe-ale mai bune* 184 *Cum să ajungi într-o comedie grotescă, fără mască* 186 *La început era numit „boala franceză", apoi „boala spaniolă", în secolul al XVI-lea s-a numit „medalia generalului"* 193 *Ce plăcere e să fii bogat dacă nu ai săraci în jur, cărora să le plângi de milă* 196

Bibliografie 201

Lucrezia

Preambul

În noroi până la gât

Despre viața, izbânzile și nefăcutele mai mult sau mai puțin atestate ale familiei Borgia s-au scris și pus în scenă opere și piese de teatru, s-au făcut filme notabile cu actori celebri, iar în ultima vreme și două seriale de televiziune de un enorm succes.

Care să fie motivul unui asemenea interes pentru comportamentul acestor personaje? Fără îndoială, nerușinata imoralitate de care au dat dovadă de-a lungul întregii lor existențe. O existență desfrânată, începând cu sexualitatea și terminând cu comportamentul social și politic.

Printre marii scriitori care ne-au povestit dramele, cinismul și iubirile acestei atotputernice familii se numără, de pildă, Dumas, Victor Hugo și Maria Bellonci. Unul dintre cei mai cunoscuți este însă John Ford, elisabetan de la începutul secolului al XVII-lea, care a pus în scenă piesa *Păcat numai că-i curvă*, inspirată aproape cu certitudine din presupusele aventuri ale Lucreziei Borgia și ale fratelui ei Cesare, despre care legenda ne asigură că au fost amanți. Prietena mea Mergherita Rubino a cercetat piesele scrise chiar în vremea aceea și a descoperit doi autori, Giovanni Falugi și Sperone Speroni, care vorbesc despre întreaga tărășenie, atribuindu-i o pretinsă proveniență romană urcând nici mai mult, nici mai puțin decât până la Ovidiu.

E adevărat că, dacă desprindem istoria papei Alessandro VI și a rudelor sale din Renașterea italiană, obținem o saga tulburătoare, în care personajele se poartă fără pic de respect cu adversarii lor și adesea chiar între ele.

Victima menită sacrificiului e fără îndoială, de fiecare dată, încă din copilărie, Lucrezia, aruncată cu orice prilej și fără un dram de milă, atât de tată, cât și de frate, în vâltoarea intereselor financiare și politice. Ce credea dulcea copilă despre asta nu-i păsa absolut nimănui. De altfel, e femeie – motiv suficient chiar și pentru un tată viitor papă și pentru un frate pe cale de-a deveni cardinal. Ba, câteodată, Lucrezia nu-i nimic altceva decât un colet cu sâni plinuți și fese trăsnet. Ah, era să uit, până și ochii îi sunt plini de vrajă.

Dar în Italia ororile nu stârneau atâta tevatură numai la Roma. Ca să dăm un exemplu, să poposim la Milano pentru a vă prezenta familiile Visconti și Sforza, pe care le vom întâlni de mai multe ori în povestea noastră în roluri de prim-plan.

În 1447, Filippo Maria Visconti moare fără a lăsa urmași de sex bărbătesc, ci numai o fiică nelegitimă, Bianca Maria, care va deveni legitimă cu acest prilej, ca să-l poată lua de bărbat pe Francesco Sforza, al cărui tată, căpitan de mercenari, avea origini plebee: era, într-adevăr, fiu de morar. Iată, așadar, că ia naștere o nouă dinastie. Tânăra soție prăsește opt fii, printre care și pe Galeazzo Maria și Lodovico, cel care va fi numit apoi „il Moro".

Galeazzo Maria era, cum se spune la Napoli, un *sciupafemmene*, adică un fustangiu, gata oricând de aventuri galante, atât cu doamne nobile, cât și cu prostituate. Prin felul lui de a fi și-a atras un mare număr de dușmani; fapt e că mulți au fost cei care au participat la asasinarea sa. A fost înjunghiat în fața bisericii Santo Stefano exact de hramul sus-numitului sfânt, la 26 decembrie 1476, de Giovanni Andrea Lampugnani, Gerolamo Olgiati și Carlo Visconti, zis Bastardul. Ce de-a conjurați, parcă ar fi fost Iulius Cezar!

După moartea lui Galeazzo Maria, ducatul ar fi trebuit să-i revină fiului său Gian Galeazzo, de numai șapte ani. Dar il Moro, cu sprijinul francezilor, preia regența și profită de tinerețea nepotului pentru a-și spori nemăsurat propria pu-

tere. Acțiunile lui criminale nu se opresc însă aici. Vrând să scape definitiv de rivalul său, care-i e și nepot, hotărăște să-l otrăvească lent, puțin câte puțin, ca să nu poată fi învinovățit de asasinarea lui. Și, așa cum și-a propus, după o foarte lungă agonie, băiatul moare în cele din urmă, iar unchiul, Lodovico il Moro, vărsând lacrimi amare pe sicriul nepotului, moștenește ducatul Milanului.

De ce am vorbit despre această familie? Mai întâi, fiindcă il Moro o va lua de soție peste câțiva ani pe Beatrice d'Este, al cărei frate, Alfonso, din aceeași familie, va deveni soțul Lucreziei Borgia. Iar încuscrirele nu se opresc aici, căci Isabella d'Este, soră a lui Alfonso și a Beatricei, se va mărita cu Francesco Gonzaga, marchiz de Mantova, care, așa cum vom vedea, va juca un rol în anumite bârfe despre Lucrezia noastră. Și privind cu și mai multă atenție, cercul nu se închide nici aici.

Pentru a înțelege în ce atmosferă se trăia la sfârșitul secolului al XV-lea, la Roma și în întreaga Italie, e bine ca, înainte de a începe, să mai amintim câteva fapte. Iar aici se potrivește de minune scrisoarea pe care un tânăr episcop proaspăt numit o scrie unui coleg de-al său de seminar.

Petreceri elegante cu nobile doamne

Înaltul prelat povestește despre o petrecere papală în timpul căreia niște *bonae femmene*, adică curtezane de rang înalt invitate la ceremonie, s-au dat în spectacol într-o întrecere de dans, aplecându-se și lăsându-și fesele să coboare până la podea, unde se aflau lumânări parfumate aprinse. Suflecându-și în chipul cel mai firesc rochiile, fiecare dansatoare stingea lumânarea de sub ea, după care se ridica apucând așa-numitul muc al lumânării cu propriul sex, având mare grijă să nu-l scape. Aplauzele, desigur, nu lipseau.

În sfârșit, un ultim episod demn de notat, care ne poartă direct în pragul poveștii noastre: la 23 iulie 1492, papa Inocențiu VIII intră în comă, toată lumea așteptând să-și dea obștescul sfârșit în câteva zile.

Despre el, Savonarola, flagelatorul multor episcopi și papi, spunea: „[Pretextul numit] artă este chiar blestemul ce ruinează scaunul Sfântului Petru de la Roma [...]. Vorbim despre papa Inocențiu VIII, în viața căruia singurul lucru inocent a fost numele".

Și totuși, Dumas, care a scris o uluitoare istorie a familiei Borgia și a papilor care l-au precedat[1], ne spune că era numit „părinte al celor mulți". Cum altfel, de vreme ce, grație acțiunilor lui iubitoare, sporise numărul supușilor săi cu opt odrasle de sex bărbătesc și opt de sex femeiesc[2] – într-o viață petrecută în mari voluptăți –, bineînțeles cu ibovnice diferite. Nu se știe însă cum le alegea, de vreme ce, lucru arhicunoscut, suferea de o miopie îngrozitoare. Fapt e că numise un episcop însoțitor, care, cu prilejul fiecărei întâlniri, îi șoptea numele, sexul, vârsta și trăsăturile fizice ale celor ce-i sărutau inelul.

Să recunoaștem totuși că acest papă-păcătos avea un înalt simț al familiei. Atențiile cu care și-a copleșit copiii trebuie socotite mai degrabă dovezi de dragoste decât de josnic nepotism.

Într-adevăr, pentru a-și împinge stirpea în lumea bună, reuși să aleagă născătoare potrivite dintre fiicele oamenilor puternici și iluștri, începând cu fiica preferată a lui Lorenzo de' Medici care deveni soția întâiului său născut, Franceschetto Cybo. Precum și tineri din familiile cele mai ilustre ale Italiei pentru numeroasele-i fiice.

În cartea sa *Cultura Renașterii în Italia*, Jakob Burckhardt zugrăvește câteva laturi interesante ale comportamentului

1. Alexandre Dumas, *I Borgia*, Sellerio, Palermo, 2004.
2. *Ibid.*, p. 19.

papei Inocențiu și al fiului său Franceschetto: cei doi, povestește el, „întemeiară o adevărată bancă de haruri temporale, unde se putea obține iertare pentru crime și lovituri mortale prin taxe foarte ridicate. Astfel, pentru fiecare ispășire reveneau 150 ducați tezaurului pontifical, restul vărsându-i-se lui Franceschetto. La Roma mișunau în ultimii ani ai acestui pontificat asasini și [delincvenți] protejați [și cu impunitatea garantată]"*.

Clemența și indulgența sunt garanția puterii

Dar ceea ce ne interesează îndeosebi e faptul că grupului deja numeros de răufăcători i se adaugă, în acel iulie 1492, încă două sute și ceva. Vi s-o părea paradoxal, dar așa stau lucrurile: peste două sute de omoruri, deci tot atâția asasini, în câteva săptămâni, unul după altul.

Cum e cu putință un măcel de asemenea dimensiuni?

Lesne de explicat: la moartea fiecărui papă, la Roma, se petrec o mulțime de omoruri, fiindcă, potrivit unei tradiții seculare, la încheierea fiecărui conclav de alegere a noului pontif, se acordă iertarea oricui a comis o crimă în zilele de interregn.

Așadar, oricine clocește în adâncul sufletului un act de răzbunare profită de scaunul vacant ca să-și facă cheful, să ucidă azi, devenind liber mâine –, și toate astea grație unei indulgențe fără margini și cât se poate de sigure. Ce vremuri minunate!

Iar acum, că am lămurit atmosfera, putem începe istorisirea noastră, și anume chiar cu moartea acestui papă și cu ce a urmat imediat după ea.

---

* Jakob Burckhardt, *Cultura Renașterii în Italia*, trad. rom. de N. Balotă și Gh. Ciorogaru, Editura pentru Literatură, București, 1969, vol. I, p. 135. (*N. tr.*)

Partea întâi

Binecuvântata loterie

La 11 august 1492, tunurile de la Castel Sant'Angelo anunță Romei și întregii lumi că a fost ales noul papă cu numele de Alessandro VI. Spania se bucură în sfârșit că dădea al doilea papă, Rodrigo Borgia.

La Roma, tradiționalul autor anonim lansa o *pasquinata*, o satiră otrăvită: „Scaunul pontifical i-a revenit aceluia care a plătit mai mult celor ce au în grijă urna sfintei loterii".

Locuitorii Romei cunoșteau numele și stirpea fiecărui cardinal prezent în tombola conclavului: Ascanio Sforza, fratele lui Lodovico il Moro, care în schimbul sprijinului său primise chiar un oraș, anume Nepi, pe lângă patru catâri încărcați cu aur, Giuliano della Rovere, care primise asigurarea că va urca în vârful piramidei la următoarele alegeri – și așa mai departe, alte daruri și prebende pentru toți ceilalți votanți.

Să ne întoarcem însă la noul papă, a cărui familie am ales-o drept suprem protagonist al poveștii noastre.

Despre primii Borgia se știu foarte puține lucruri, iar rarele informații care ne-au parvenit nu sunt de-ajuns pentru a le stabili originea; origine pe care adulatorii casei spaniole o împing de-a dreptul până la familia regilor de Aragon, lucru puțin probabil.

În realitate, numele familiei devine cunoscut abia odată cu adevăratul întemeietor al stirpei, pardon!, al dinastiei: adică odată cu Alfonso Borgia. Tatăl armăsarului e numit când

Domenico, când Juan; cât despre mamă nu i se cunoaște nici măcar numele de familie.

Alfonso s-a născut în 1378, lângă Valencia. A fost numit secretar al regilor de Aragon, dar, schimbându-și oportun veșmântul, îl întâlnim peste puțină vreme în odăjdiile episcopului de Valencia. În această *ținută* debarcă la Napoli în suita lui Alfonso de Aragon, devenit rege al Neapolelui. În 1444, Alfonso Borgia e uns cardinal.[1] Rapidă și miraculoasă ascensiune!

Lucru arhicunoscut, încă de la mijlocul secolului al XV-lea, scopul Spaniei, la concurență cu Franța, este de a pune mâna pe statul papal și pe imperiul european. Iar începutul cuceririi scaunului pontifical l-a făcut chiar familia Borgia, anume Alfonso Borgia, primul papă din Casa Borgia, care și-a pus tiara în 1455, sub numele de Calixt III. În urma pontifului aflat în vârful piramidei, s-a stabilit la Roma un număr impresionant de rude directe sau prin alianță ale Sfântului Părinte din Valencia. Între ei, nepotul cel mai drag lui: Rodrigo.

Cronicarii și cercetătorii istoriei familiei Borgia sunt cu toții de acord că Rodrigo a venit la Roma în jurul vârstei de optsprezece ani, gata să se pună sub protecția pontifului spaniol. E primul semn evident de nepotism al înaltului prelat, care ia asupra lui toate cheltuielile prilejuite de prezența tânărului. Rodrigo l-a avut profesor pe Gaspare da Verona, om de mare cultură și cu extraordinare înzestrări de pedagog.

După câtva timp, tânărul se mută la Bologna ca să studieze jurisprudența. Era stabilit că pentru obținerea acestei diplome erau necesari șapte ani. Greu de crezut că Rodrigo s-a dedicat trup și suflet studierii codicelor și însușirii retoricii

1. Ferdinand Gregorovius, *Lucrezia Borgia*, Salerno Editrice, Roma, 1983, p. 33.

și teologiei. Băiatul dobândește imediat simpatia și respectul colegilor de la universitate. E un tânăr plin de energie, deosebit de frumos și înzestrat cu o vorbire limpede și plină de duh. E iubit de fete și generos cu prietenii. Drept care ajunge imediat în fruntea bandei fiilor de nobili și de negustori.

Participă la toate cursurile și se prezintă cu regularitate la examene, unde obține înalte aprecieri. Dar nu lipsește nici de la petrecerile din cârciumi și bordeluri. „Femeilor le vine foarte greu – spunea profesorul său de retorică – să reziste avansurilor sale. Atrage femeile așa cum magnetul atrage fierul. Fierul, firește, e vârful înroșit al păcătosului. Vai, ce mă faceți să spun!"

La 9 august 1456, deși nu-și încheiase încă studiile, pentru merite deosebite, lui Rodrigo i se permite să se prezinte la examenul de diplomă.[1] Entuziasmat, unchiul, care între timp s-a suit pe tronul papal, îl numește, drept răsplată, cardinal. Bineînțeles, numirea e făcută cu tact și naturalețe, ca să nu stârnească acuzații de favoritism și nepotism.

Să continuăm însă cu lista privilegiilor acordate. Același Calixt III, unchiul, hotărăște să-și numească protejatul vicar papal în marca Ancona. Nu e deloc o sarcină ușoară, fiindcă boiernașii din Le Marche s-au răzvrătit împotriva cârmuirii Romei, între ei fiind totodată în veșnică gâlceavă.[2]

Tânărul cardinal Rodrigo Borgia ajunge în oraș pe timp de noapte, însoțit de un mic grup de colaboratori, și poruncește îndată ca dimineață să aibă loc o întrunire a tuturor celor răspunzători cu ordinea, justiția și prelevarea impozitelor la palatul curiei.

— Mă aflu aici trimis de Sfântul Părinte, se prezintă el. Înainte de orice, vreau să aflu din gura voastră cum stați cu forțele de intervenție, adică de câți oameni înarmați și de

1. Roberto Gervaso, *I Borgia*, Rizzoli, Milano, 1980, p. 68.
2. *Ibid.*, pp. 70 și urm.

câți călăreți dispuneți, dacă aveți arme de foc și mai ales tunuri. Aveți?

Răspunsul sosește, timid:

— Nu, eminență, le așteptăm, dar până acum nu ne-au sosit.

— Bun, m-am ocupat eu de asta, am adus patru care cu archebuze, culevrine și flinte cu furcă, pentru amortizarea reculului; am mai adus și patru tunuri de șapte livre fiecare, trase de patru perechi de boi.

— Numai că noi nu prea știm să folosim mașinării dintr-astea, recunoaște umil căpetenia gărzilor.

— Păi eu de ce sunt aici?

— Ne învață eminența voastră?

— Pot să vă-nvăț și eu, dar prefer să-i las pe cei doi meșteri archebuzieri pe care i-am adus cu mine să vă instruiască.

— S-avem iertare, dar aveți de gând să trageți cu obuzierele astea?

Și vicarul de colo:

— Înțeleg că, dată fiind situația din minunatul vostru oraș, Ancona, vă cam codiți să ciuruiți cu plumbi spinările personajelor celor mai ilustre din oraș. M-am informat și știu că în vrajba, uneori sângeroasă, dintre variile facțiuni de nobili, voi, reprezentanții ordinii și ai justiției, ați stat mereu în cumpănă, în echilibru stabil, instabil și aparent. De fapt, ați tras pe dreapta, șarlatanilor! Acum însă va trebui să acționați. Gata cu tertipurile, cu favorurile reciproce, nu mai merge să închideți ochii. Nu mai e loc de-a v-ați-ascunselea, acum aveți mijloace ca să impuneți ordinea: învățați să trageți, altfel o să tragem noi în voi.

— Cum adică? Cine să tragă în noi?

— La Roma, o mie de oameni sunt gata oricând ca, la porunca mea, într-o singură zi de marș, să fie aici și să vă înlocuiască, firește, după ce-i vor fi îngropat pe aceia dintre voi care se opun poruncilor noastre. Alegeți!

— Da' să știți că... noi am fost siliți să dăm înapoi de forța copleșitoare, chiar și armată, a acestor răzvrătiți...

— Ia ascultați, numele Grippo dei Malatempora vă spune ceva?

— Da, răspund în cor oamenii de ordine, e chiar unul dintre notabilii care au organizat ultima revoltă!

— Ei, nu mai e.

— E mort?

— Nu, e pus la păstrare aici, în închisoare. De-asta am și venit pe timp de noapte cu un grup de bărbați îndeajuns de numeros cât să-l pună în lanțuri. Peste puțină vreme, sperietoarea asta a voastră va porni către Roma, unde va fi judecat mintenaș. Vă place cuvântul „mintenaș"?

— Da.

— Ei bine, o să-l tot auziți rostit câtă vreme oi mai sta pe-aici.

Și uite așa a răsunat pentru prima oară în Ancona bubuitul tunurilor și al culevrinelor.

Trebuie spus că bubuitul cu pricina avu un efect extraordinar asupra celor răspunzători de administrația publică. Rodrigo Borgia, vicar papal în marca Ancona, reuși să pună în lanțuri circa o sută de personaje sus-puse și de țuțări de-ai lor. Cât despre numărul morților, în raport cu însemnătatea operațiunii, a fost cât se poate de mic. O trebușoară pe cinste, ce mai!

La sfârșit, pregătindu-se să încalece dinaintea notabilităților orașului, vicarul papal își încheie astfel misiunea:

— De-aci înainte, colaborarea voastră cu statul papal și cu Sfântul Părinte nu va mai fi doar de formă, ci se va desfășura la lumina zilei și cu toată răspunderea. Așadar, nimeni dintre voi, fie el gonfalonier, căpitan de breslași sau judecător, nu va mai fi autorizat să pună biruri, să pornească lupte și jafuri, să facă dreptate, să se ocupe de jocuri de noroc și

prostituție, să bată monedă și să șantajeze negustori, dughengii și meseriași, așa cum fac cămătarii guvernului și cum ați făcut întotdeauna. Ah, era cât pe ce să uit, fiecare dintre voi, ca și întreaga populație activă, trebuie să fie în stare să arate în fiecare lună că și-a plătit dările către statul pe care-l reprezint eu aici.

Fu un mare succes, mai cu seamă în rândul poporului. Fapt e că, după ce rosti: „Adio, ne revedem curând", mulțimea îl însoți la poarta cea mare a orașului, aplaudându-l și strigând cât o țineau plămânii: „Întoarce-te iute, Rodrigo! De un om ca tine avem nevoie!"

Iar unul urlă chiar: „Uite cine-ar trebui să fie papă, tu!"

— Vă mulțumesc, chiar mă gândesc la asta, voi face tot posibilul, răspunse cardinalul, dând pinteni calului care plecă la trap.

Iar când ajunse la Roma, aflând de acțiunile de la Ancona, mulți îl aplaudară. Îl aplaudă fără perdea chiar și papa, la Vatican, îmbrățișându-l ca pe-un fiu. Și, drept răsplată, îl numi vicecancelar – cum ar veni, de-acum înainte, băiatul venea imediat după papă.

Strașnică carieră!

O familie ideală

În timpul ăsta, Rodrigo are o legătură amoroasă, ba chiar mai multe. De la ibovnicele cu pricina are trei copii. Poate însă că una și aceeași femeie a fost lăsată grea de trei ori, dar să trecem peste fleacuri.

Relația sa cu unchiul e statornică și tot mai afectuoasă. Dar, vai, la trei ani după ce a fost ales papă, Calixt III suferă o criză de gută, pe care medicii o declară ca fiind foarte gravă.[1] Nimeni nu bănuia că frecventarea prea asiduă a femeilor la

1. Marion Johnson, *Casa Borgia*, Editori riuniti, Roma, 1982, p. 44.

vârsta lui putea da naștere unei asemenea boli. Oricum, ăsta e diagnosticul medicinei din secolul al XV-lea: ispitele cărnii, fie ea consumată la masă sau în pat, au întotdeauna efecte dăunătoare!

Aflând că papa nu mai avea mult până să-și dea duhul, nobilii de la Roma – care în toți cei trei ani ai pontificatului său fuseseră siliți să înghită în tăcere ofensiva nepotismului ce-i procopsise cu un număr inacceptabil de rude apropiate, îndepărtate sau dobândite – se puteau în sfârșit pregăti să răzbune marea impostură. Privilegiile, care ani de zile fuseseră apanajul spaniolilor, urmau, în fine, să le revină iarăși lor. Iar uzurpatorii aveau să plătească.

Fapt este că, unul după altul, țuțării, servitorii și adulatorii de profesie veniți din Spania dispar ca prin farmec, iar Rodrigo rămâne singur să culeagă ultima suflare de pe buzele Sfântului Părinte. E emoționant cât de statornică e prezența nepotului, care, am putea spune, nu părăsește nici o clipă căpătâiul papei, deși e pe deplin conștient că, procedând așa, pe față, se expune riscului de a suporta, de unul singur, ieșirile brutale ale răzbunătorilor. Și totuși, cel mai puternic dintre cardinali nu numai că rămâne să-și privegheze protectorul, dar se și ferește să reacționeze prin gesturi sau amenințări atunci când palatul său e devastat de zbirii aflați în slujba familiilor Colonna și Orsini. Care, la moartea papei, procedează la o adevărată epurare.

Pentru început, Pedro Luis, fratele mai mare al lui Rodrigo, numit comandant general al Bisericii și prefect al orașului, cu o zi înainte de moartea papei e silit să fugă, deghizat, ca să scape de linșaj. Nu are însă norocul fratelui, Pedro Luis ăsta, deși îl cheamă tot Borgia! Într-adevăr, refugiindu-se la Civitavecchia, va muri la scurt timp, răpus de malarie.

În schimb, deși la Roma toți spaniolii și toți cei care au avut de-a face cu ei sunt trecuți prin foc și sabie, nimeni nu-și permite să se atingă de-un fir de păr de-al lui Rodrigo. Pe el

nu-l poate atinge nimeni, nu atât fiindcă ar fi protejat de noii potentați, cât grație faimei sale de om de neînlocuit și a talentului fără egal cu care și-a îndeplinit rolul de vicecancelar. De necrezut: calitatea și inteligența mai dictează încă.

În acel moment, în ziua morții papei Calixt III, unchiul lui, tânărul Borgia are douăzeci și șapte de ani. Așadar, în timpul domniei următorilor patru pontifi, va rămâne neîntrerupt în aceeași funcție, aflată în ierarhie imediat după papă. Și asta până ce va fi silit s-o abandoneze, pentru a-și așeza pe cap el însuși tiara papală.

În 1466, sau poate în anul următor, cardinalul Rodrigo o întâlnește pe aceea care, am putea spune, avea să fie cea mai importantă femeie din viața lui. Dacă nu pentru altceva, măcar pentru faptul că ea o va naște, peste câtva timp, pe Lucrezia.

E o superbă romană, pesemne de origine lombardă, înaltă, zveltă și plină de nuri. E mai cu seamă o femeie inteligentă, căci altfel cum ar fi reușit să capteze așa temeinic atenția unui bărbat cu atâta experiență de viață și putere.

O cheamă Giovanna Cattanei, zisă Vannozza. La momentul întâlnirii lor, Vannozza are în jur de douăzeci de ani, iar Rodrigo cu unsprezece ani mai mult. Cardinalul ține bine ascunsă relația, punând la dispoziția amantei sale o casă mai mult decât decentă, unde, cu multă prudență, o vizitează, am putea spune, seară de seară. Asta deși în societatea vremii era un obicei mai mult decât acceptat ca un om al Bisericii să întrețină legături, fără cine știe ce precauții, cu femei de orice condiție și poziție socială.

Avem de-a face așadar cu un libertin fără perdea, dar dând dovadă totuși de o anumită reținere. Dacă preferați, numiți-o ipocrizie popească, de felul celei pe care ne-o prezintă Molière în *Tartuffe*.

Însă, spre deosebire de alte legături pe care le avusese, în cea de acum înaltul prelat caută nu atât aventura, cât sen-

timentul familiei. Într-adevăr, cei patru copii ce vor rezulta din această legătură vor fi îngrijiți, iubiți și crescuți într-un nucleu familial în toată puterea cuvântului, am putea spune. Dar, neputând juca el însuși rolul de tată, cardinalul pune pe altcineva să-l joace în locul său. Și îl alege cu multă subtilitate.

Se numește Giorgio de Croce, de profesie secretar apostolic. Inutil să spunem că funcția i-a procurat-o el, tatăl adevărat. Firește însă că, pentru rolul de părinte, i-a mărit retribuția.

La rândul său, Rodrigo trebuie și el să-și inventeze o acoperire, și găsește una absolut credibilă: el va fi unchiul. Un unchi binevoitor, generos și extraordinar de afectuos cu nepoții. Fapt e că vine în fiecare seară la oră fixă, încărcat de daruri. Ba chiar și-a amenajat în casa Vannozzei o cameră modestă, un *pied-à-terre*, exact ca într-o farsă, sau, și mai exact, ca în scenetele din *commedia dell'arte*. Iese soțul-tată, intră unchiul-cardinal, care (ce să vezi!), pe timpul nopții, după ce i-a îmbrățișat și giugiulit pe copilași, se preface că se retrage în odaia lui să se culce, numai că, nu peste mult timp, iese pe furiș și se strecoară în patul nevestei așa-zisului soț. Câteodată i se întâmplă chiar să dea nas în nas cu unul sau doi dintre copii, care o caută pe mămica fiindcă au visat urât, dar unchiul îi liniștește, îi ia în brațe, îi duce în pătuțul lor, ba îi și leagănă. După care se duce s-o legene pe mamă.

La drept vorbind, dintre toate rolurile, cel mai greu e al falsului soț. Să joci rolul părintelui, al soțului, pentru ca apoi, de cum apare stăpânul, să te faci nevăzut și să te întorci abia în zori, iar după plecarea lui să te dezbraci din nou și să te bagi în pat nu e un rol prea distractiv. Dar când avantajele financiare sunt însemnate și când ai parte de un aranjament atât de sigur, merită să înghiți și partea de codoșlâc.

Numai că, exact ca în improvizațiile comice care începeau să se joace pe-atunci, apare și lovitura de teatru. Brusc, falsul

soț și tată moare. E o lovitură de teatru inventată? Nu, e adevărul adevărat. Fapt e că, după funeraliile părintelui de închiriat, printre lacrimi și rugăciuni, trebuie ales alt tată. Și de data asta e angajat un cărturar, Carlo Canale, mai tânăr decât predecesorul său (una peste alta, e de aceeași vârstă cu Vannozza). Firește că va trage și el avantaje, va fi bine plătit și nu va trebui să se ocupe decât de văduva consolabilă și de copii, în chip de preceptor. Plătit separat.

Canale descoperă rapid că noii săi copii sunt foarte înzestrați atât în disciplinele științifice, cât și în cele literare și poetice. Nu încape îndoială că cea mai disponibilă și mai receptivă e Lucrezia, care, cu o ușurință nemaivăzută, își însușește, de la copilărie până la pubertate, latina și greaca, ajungând în scurt timp să știe pe dinafară fragmente de poeme și poezii lirice ale celor mai cunoscuți autori de opere literare și științifice. Pe atunci, Lucrezia avea doar șase ani.

Mai trec alți șase, și iată-ne în zilele în care papa Inocențiu VIII (despre care am mai vorbit la început, în legătură cu nemaipomenita lui colecție de amante și cu numeroșii urmași dăruiți de aceste legături) se află pe patul de moarte.

De la moartea unchiului Calixt III au trecut treizeci și cinci de ani și se poate spune că alegerea tuturor noilor papi, care în tot acest timp au ocupat scaunul lui Petru, a fost rodul extrem de abilelor manevre ale lui Rodrigo. Și, cum spuneam, talentul ăsta al lui de a învârti cărțile de joc și interesele care contează îl fac tot mai de neînlocuit în rolul său de locțiitor al papei.

După Pius II, Paul II, Sixt IV și, iată, Inocențiu VIII, cardinalul Borgia hotărăște că a sosit timpul să fie ales în funcția supremă. Ajuns aici, e inutil să joace în continuare în familie rolul unchiului generos care vine seara și pleacă în zori. De-acum, dat fiind că în curând va deveni stăpânul

peste sfântul amvon de la Roma, poate arunca la gunoi orice eventuală bârfă care se va porni, firește, de cum se va afla că papa are copii și o nevastă morganatică.

Acum însă e nevoit să comunice acest fapt și propriilor urmași. Despre cum a făcut-o nu avem informații, dar sunt lesne de imaginat cuvintele și dialogul care a urmat dezvăluirii. Rodrigo adună familia în jurul lui și-i spune:

— Dragii mei copii, unchiul vostru va deveni în curând papă.

Urmează țipete și aplauze, îmbrățișări și pupături din partea tuturor copiilor, care mai de care. Dar ce vârstă au acum micuții? Cel mai mare, Juan, are optsprezece ani, Cesare șaptesprezece, Lucrezia doisprezece, iar al patrulea, Jofré, zece.

Sărind în brațele lui Rodrigo, Lucrezia îl întreabă:

— Dar noi o să mai putem să-ți spunem „unchiule", sau va trebui să adăugăm „Sanctitate"?

Rodrigo își trage o clipă sufletul, îi poftește să ia loc în jurul lui, inclusiv pe Vannozza și pe soțul ei, după care le comunică incredibilul adevăr:

— Nu, nu mai trebuie să-mi spuneți unchiule, pentru că, de fapt, eu nu sunt fratele mamei voastre, Carlo Canale nu e soțul ei de-al doilea, iar defunctul vostru tată nu era de fapt tatăl vostru.

Copiii rămân cu gura căscată, iar Cesare întreabă:

— Dar atunci, dacă suntem cu toții personaje închipuite, plăsmuite, tu cine ești?

— Eu sunt tatăl, tatăl vostru, al tuturor, nu doar spiritual, ci și trupesc, tatăl care v-a zămislit împreună cu mama voastră, singura adevărată.

Cesare întreabă atunci cu ostilitate:

— Și în tot timpul ăsta ați continuat să ne îndrugați minciuna asta, de ce?

— Fiindcă ar fi fost un scandal să dăm la iveală faptul că locțiitorul papei, adică eu până în clipa de față, avea o iubită cu care făcuse patru copii, pe care-i adora. Și nici pentru voi lucrurile n-ar fi stat mai bine.

Lucrezia izbucnește în plâns odată cu fratele mai mic:

— Ne-ați spus mereu că nu trebuie să mințim – zice ea suspinând –, că adevărul nu trebuie nici trădat, nici pângărit. Iar acum aflăm că în familia noastră totul era fals, trucat. Tatăl nostru mințea când ne lua în brațe, mințea când se întindea în pat cu mama noastră, ba chiar și preceptorul nostru era închipuit. Ce-o să le spunem prietenilor, oamenilor care ne vor întreba ironic: „Ce fac tații voștri?"

Rodrigo îi răspunde calm:

— Răspundeți întrebându-i: „Dar ai voștri?", fiindcă trebuie să mai știți și asta, că la Vatican și în împrejurimile lui sunt puțini fii legitimi și puține mame căsătorite. În orice caz, să știți că eu v-am iubit întotdeauna ca pe copiii mei, iar acum vă voi putea iubi la lumina zilei.

— Dar de ce abia acum?

— E simplu, dragii mei. Peste câteva zile voi fi ales în vârful piramidei. O piramidă de mii de oameni mai mult sau mai puțin puternici, care, așezați unul deasupra celuilalt, sprijină cu brațele ridicate întregul edificiu. Cine asigură sprijinul trebuie s-o facă ținându-se în echilibru, iar când se clatină e strivit sau eliminat dintre sprijinitori și imediat înlocuit cu altul mai capabil și mai destoinic. Singurul care nu riscă niciodată să fie scuipat afară din piramidă este cel care stă în vârf, adică papa. Pe el numai moartea îl poate da deoparte. Prin urmare, nici măcar infamiile și calomniile, ca să nu mai vorbim de adevărurile ce nu pot fi rostite, nu mă vor putea atinge. Și asta e valabil și pentru voi, care sunteți copiii mei. Cum m-a învățat profesorul meu de geometrie, echilibrul dinamic este puterea credinței. Unii susțin că e o blasfemie, dar mie îmi convine!

Poveste de dragoste imposibilă.
Dar fără plasă de siguranță

Am uitat să vă spun că, nu cu mult înainte să comunice progeniturii sale că e tatăl lor adevărat, Rodrigo întâlnise o fată foarte tânără, a cărei extraordinară frumusețe era cunoscută de toată protipendada Romei. E vorba de Giulia Farnese.

Pe atunci, familia Farnese n-avea încă faima pe care urma s-o dobândească peste câțiva ani. Giulia fusese crescută la țară, lângă Capodimonte, dar primise o educație rafinată în domeniul literelor, al dansului și chiar al muzicii. Cânta într-adevăr minunat la lăută. Abia ieșise din adolescență când l-a întâlnit pe cardinalul Borgia, care organiza repetiția generală în vederea alegerii sale ca papă.

Întâlnirea cu tânăra fată a fost o adevărată lovitură de trăsnet, din cele în stare să cutremure munții. Frumusețea Giuliei era descrisă de toată lumea cu o asemenea pasiune, încât Rafael a vrut s-o imortalizeze degrabă într-una din celebrele sale picturi. Cardinalul s-a îndrăgostit pe dată. Avea cincizeci de ani, forța spiritului său se revărsa în valuri, ca și grăsimea în exces, așa că se va osteni nu glumă s-o strângă în brațe pe adorabila nimfă de abia paisprezece ani.

Dar cum reușește bătrânul episcop să întrețină legătura? De asta are grijă Adriana Mila, verișoara lui, care se ocupă de întreaga tărășenie. În plus, tot ea se ocupă și de creșterea Lucreziei, împreună cu care locuiește. Codoașa are grijă să evite orice prilej de scandal și, ca acoperire pentru viitor, reușește s-o împrietenească pe Lucrezia cu noua pasiune a lui Rodrigo. Exact în vremea asta, Lucrezia află că unchiul iubitor e chiar tatăl ei: când descoperă că tot el e și amantul prietenei sale, uluirea ei devine de-a dreptul disperare.

Dar, vai, oficial, Rodrigo nu e încă papă, și deci nu-și poate permite să-și impună capriciul în fața întregului stat papal. Așa că nu-i rămâne decât o soluție: fie s-o părăsească pe copilă, fie s-o împartă de fațadă cu un tutore oficial, sau și

mai bine cu un soț. Dar, cum spune un vechi proverb, rufele murdare se spală în familie. Iar de asta se îngrijește codoașa, care-l propune drept soț pentru amanta viitorului papă taman pe fiul ei, Orsino Orsini. Soluție cum nu se poate mai cucernică! Pe deasupra, fiul e chior de-un ochi, așa că să lăsăm lucrurile să-și urmeze cursul, închizându-l și pe celălalt! Totul trebuie făcut în mare grabă, căci Giulia e însărcinată, cu Rodrigo, firește... Nu întâmplător, în accepțiunea vechilor creștini cuvântul *episcop* însemna „zelos și fără greș". Perfect! Oricum, copilul e mai bine să aibă la naștere un tată legitim.

În același timp, Lucreziei nu-i mai scapă nimic din manevrele și mașinațiile puse la cale de tată și de doică. Dar ce poate să facă? Cum să se poarte? În realitate, din când în când o încearcă un anumit dezgust, ar vrea să poată vorbi despre toate astea cu Cesare, fratele căruia i s-a destăinuit întotdeauna în clipele grele; din păcate însă, el se află la universitatea din Pisa. De câtva timp deja, Lucrezia locuiește cu doica sa, codoașa, dar ei nici vorbă să i se poată destăinui. Așa că se hotărăște să i se adreseze mamei sale și se și duce s-o vadă în vechiul ei palat.

Imediat ce-i arată pricina neliniștilor sale, Vannozza o îmbrățișează, iar Lucrezia izbucnește în lacrimi.

— Mamă, am descoperit că tata s-a încurcat cu o fetișcană mai tânără ca mine.

— Știu, îi mărturisește mama în șoaptă. Știu și că cea care ține ițele întregii povești este Adriana, verișoara ta. Mi-am închipuit imediat că s-a încurcat cu altă femeie, și mai ales că, de data asta, se poate descotorosi de mine.

Și izbucnește la rândul ei în lacrimi.

Am arătat la început că episoadele izbitoare din viața familiei Borgia, îndeosebi din cea a unchiului Calixt III, a tatălui Rodrigo și a fiului războinic și totodată cardinal, Cesare, n-au uimit sau indignat cine știe ce societatea vremii.

În scurte vorbe, era un obicei larg acceptat să te arăți lipsit de prejudecăți cu orice prilej, să socotești poveștile de alcov, de multe ori scandaloase, ale înalților prelați, și chiar ale suveranului pontif însuși și ale rudelor sale drept lucruri absolut obișnuite. În fond, acela ce trăiește în păcatul cel mai sordid e un personaj care se dezvăluie fără false pudori, și ca atare inspiră mai multă încredere. Într-adevăr, cronicile vremii vorbeau despre evenimente lumești, petrecute chiar în ambianța Vaticanului, cu detașare și fără intenția de a stârni scandal. Dar odată cu apariția pe scena istoriei Renașterii a membrilor familiei Borgia, aplaudați de o avalanșă de susținători, începând cu rudele cele mai apropiate, interesul publicului, italian și străin, sporește brusc.

Și lucrurile nu se mărginesc la așa-numitele *pasquinate* de patru versuri rimate, ci în jocul acesta, aflat la limita calomniei, se prind chiar și saltimbanci și poeți satirici, riscând adesea să atragă asupra lor răzbunarea sălbatică a tagmei de susținători ai politicii spaniole și ai familiei Borgia înseși, bine-cunoscută pentru neîndurarea cu care obișnuia să-și pedepsească detractorii.

Culmea broderiilor în jurul scandalului e atinsă atunci când se aruncă pe piață bârfa privitoare la anumite relații incestuoase, ajungându-se la insinuarea că Lucrezia a fost sedusă atât de tatăl principe al Bisericii, cât și de fratele războinic nemilos. De altfel, despre aceste orori nu există nici o dovadă demnă de luat în seamă. Dar care sunt atunci mărturiile aduse de detractori în sprijinul acuzațiilor lor?

Căsătoria e cheia de boltă ce susține arcul
sub care înfloresc infidelitățile cele mai năucitoare

Aici trebuie să plecăm de la căsătoria Lucreziei cu Giovanni Sforza, nepot al lui Ascanio Sforza, puternicul cardinal care a sprijinit alegerea lui Alessandro VI Borgia.

E o căsătorie aranjată în perspectiva unor jocuri politice. Era menită să strângă legăturile dintre papă și Lodovico il Moro, favorabil coborârii în Italia a regelui Franței Carol VIII, cu scopul de a scăpa de Alfonso de Aragon, regele Neapolelui, și de puterea sa. La 12 iunie 1493, Lucrezia se mărită cu tânărul vlăstar al familiei Sforza, fiu nelegitim și el. Spre marea uimire a tuturor, ia parte la ceremonie și tatăl miresei, adică însuși Sfântul Părinte, înconjurat de zece cardinali cu mare fast. Între atâția prelați, înveșmântat în purpură, se află și fratele Lucreziei, Cesare. Dar ce face oare între atâția oameni ai Bisericii? Simplu, cu câteva săptămâni în urmă, tatăl l-a numit și pe el cardinal. Aferim!

E limpede că, prin prezența sa, papa Borgia intenționează să oficializeze faptul că Lucrezia îi este fiică de sânge și că e preferata lui. Cesare o ridică în brațe și o sărută pe gură, ceea ce stârnește o mare rumoare. Nu încape îndoială că prin gestul său nerușinatul frate voia să arate cât de mult o iubește.

„Fie că au comis sau nu incestul, Cesare și Lucrezia se iubeau fără îndoială, fie și ca frați, mai mult decât iubeau pe oricine altcineva și și-au păstrat fidelitatea unul față de celălalt până la sfârșit. Pentru Cesare, cuceritor lipsit de orice respect și orice considerație pentru sexul feminin, Lucrezia reprezenta singura excepție în rândul femeilor."[1]

Cât a durat nunta, la apariția fiecărui nou personaj, exclamațiile de uimire s-au ținut lanț. La asta se adaugă emoția stârnită când s-a aflat că fetișcana ce stătea la stânga papei nu e alta decât Giulia Farnese, recunoscută de-acum drept ibovnica lui oficială.

Întorcându-ne însă la căsătorie, darul de nuntă pentru mire este stăpânirea asupra orașului Pesaro din partea lui

1. Sarah Bradford, *Lucrezia Borgia. La storia vera*, Mondadori, Milano, 2003, p. 89.

Lodovico il Moro. Papa adaugă o zestre de treizeci și unu de mii de ducați. Numai că uniunea celor doi tineri nu se consumă imediat, dat fiind că Lucreziei, cum se spunea pe atunci, nu-i dăduseră încă penele, adică avea doar treisprezece ani. Așa că, imediat după nuntă, tatăl o ia cu el, iar pe mire îl expediază la Pesaro, ca să nu-i stea în cale. Și, ca să fie siguri că lucrurile merg ca la carte, papa îl pune sub controlul fiului său preferat, Cesare, pe care mirele îl știe deja drept cel mai nemilos slujitor al papei.

Abia câteva luni mai târziu va fi trimisă Lucrezia la Pesaro, pentru consumarea căsătoriei. Dar în liniște și cu respect, vă rog!

Trec patru ani, menajul celor doi soți plutește pe ape liniștite, dar într-o atmosferă de mare plictiseală. Ne aflăm, într-adevăr, în provincie și, în plus, cu o Curte lipsită de spirit și inițiativă, deși Giovanni se poartă ca un soț îndrăgostit și fericit. Și cum să nu fie? E de-ajuns să privim celebrul portret al Lucreziei pictat de Bartolomeo Veneto, în care fata apare cu podoaba părului blond mătăsos ce încadrează un chip puțin spus uluitor, ca să exclami: „Nimeni pe lume nu poate scăpa de farmecele unei asemenea frumuseți".

Între timp însă, cum ne-am obișnuit deja, proiectele politice ale familiei Borgia se schimbă pe neașteptate. De ce oare? Ce s-a întâmplat?

Regele tras de sfori cu mers de marionetă

S-a întâmplat că tânărul rege al Franței Carol VIII, fără să asculte îndemnurile la prudență ale sfetnicilor săi, a luat hotărârea să descindă în Italia cu o armată impresionantă. Monarhul de douăzeci și unu de ani – pe care cronicile ni-l descriu ca pe un obtuz și un megaloman, și pe care unii

dintre supușii săi îl numeau, din pricina mersului și a chipului de marionetă, *le roi guignol*[1] –, vrând să cucerească pentru sine regatul Neapolelui, a pus pe picioare o armată de patruzeci de mii de oșteni. Aliații săi în Italia sunt Lodovico il Moro, Giuliano della Rovere și Ercole d'Este (cu care ne vom mai întâlni). În Italia, e lucru știut, oameni dispuși să se suie în carul de luptă al primului invadator se găsesc pe toate drumurile.

Încep așadar luptele. Flota napoletană e învinsă de forțele navale franceze, armata pontificală e încercuită în Romagna, și, pe deasupra, familiile Orsini și Colonna trec de partea viitorilor stăpâni probabili. Papa își dă seama că în aceste condiții e cu neputință să le reziste „franțuzilor". Alessandro VI hotărăște deci să se baricadeze în Castel Sant'Angelo în așteptarea unor vremuri mai bune.

Așadar, Carol VIII își face intrarea triumfală în Urbe, aplaudat de veșnicii lingușitori gata să se pună în slujba învingătorului. Primul impuls al papei e să fugă, pe urmă însă, în sufletul lui, își fac loc mândria ancestrală și un aprig simțământ al demnității. Prin urmare, hotărăște să-și încerce toate șansele.

Începe prin a-i trimite de urgență regelui o delegație alcătuită din intelectuali de rang înalt, incluzându-l printre ei și pe fiul său Cesare, în calitate de interpret. Tânărul a studiat, într-adevăr, franceza la universitatea din Pisa și o vorbește la perfecție. Parcă ar fi laureat la Sorbona.

Încă de la întâlnirea de la Palazzo Venezia, unde regele s-a cazat împreună cu toți ofițerii săi, Cesare face prezentările. Îi introduce unul câte unul pe cei patru delegați, vorbind, firește, franțuzește, și le traduce acestora în fraze scurte și fără înfloriturile comentariile regelui. Își îngăduie chiar câteva replici spirituale la adresa monarhului, cum ar fi:

1. *Guignol* înseamnă „marionetă".

„Ați remarcat, majestate, simpatia pe care v-a arătat-o populația Romei? Treabă de fanatici! Nădăjduiesc că v-a făcut plăcere! Ba chiar cineva a strigat: «Duceți-l la Vatican pe gentilomul ăsta! Ce mai așteptăm, să-l facem papă!» Majestate, dacă aș fi în locul vostru, m-aș gândi serios la asta: un rege devenit papă nu s-a mai pomenit".

Carol de Valois izbucnește într-un hohot de râs și răspunde:

— Ești foarte spiritual, și mai presus de toate îmi vorbești limba cu un accent demn de invidiat! Nu care cumva ești un supus de-al meu?

— Nu, majestate, mi-ar plăcea să fiu, dar din păcate sunt născut la Roma. Ah, era să uit, trebuie să vă transmit salutul tatălui meu!

— Cine e tatăl dumitale?

— E papa, majestate, sunt fiul lui Borgia, actualul suveran pontif Alessandro VI.

— Dumnezeule mare! Habar n-aveam că papa are un fiu! Te-o fi avut înainte să-și înceapă cariera ecleziastică!

— Nu, sire, m-am născut când tata era deja cardinal. Știți, la noi e un lucru firesc. Cred că nici n-au fost aleși vreodată papi care să nu aibă fii, neveste, ba chiar și ibovnice.

— Ha, ha, ha! Tare mai ești hazliu și neobrăzat! Să vorbești așa despre sfântul cler al Bisericii apostolice romane!

Pe scurt, întâlnirea cu regele Franței reprezintă un mare succes, mai cu seamă pentru tânărul Borgia, care, întorcându-se la tatăl său, exclamă:

— Tăticule, pe Carol ăsta îl înfuleci dintr-o îmbucătură. Eu masa ți-am pus-o, am întins și fața de masă. E rândul tău acuma.

Papa și monarhul se întâlnesc la Vatican. La intrarea lui Carol de Valois în curtea mărginită de porticuri a marelui palat, fanfara gărzii pontificale intonează somptuosul marș

al regatului Franței. Tânărul rege-*guignol*, impresionat de primirea ce i s-a făcut, ridică brațele și se înclină dinaintea suveranului pontif, care-i vine în întâmpinare de unul singur, urmat îndeaproape nu de episcopi, cum ar fi de așteptat, ci de cele mai superbe dame de la curtea papală.

Din clipa aceea pisica și șoarecele își încep dansul.

Alessandro VI i se adresează tânărului monarh în latină:

— *Exceslis rege qui degnastibus descendere hic Italiae magno honore civitas nostram exultes menomatus.**

Pe chipul lui Carol se întipărește groaza, iar papa izbucnește într-un hohot de râs:

— Ha, ha, ha! V-am speriat, domnul meu, nu-i așa? Nu vă temeți, majestate, spune el în italiană, ajutându-se de gesturi. Cum v-ați simțit atât de bine cu fiul meu, l-am însărcinat pe el, dacă n-aveți nimic împotrivă, să facă pe interpretul.

— *Votre fils? Oh, je suis bien content de ça! Il est tellement aimable!***

Și iată-l apărând zâmbitor pe Cesare: cu mișcări pline de eleganță dă să îngenuncheze la picioarele regelui, dar acesta îl ridică și-l îmbrățișează. Și începe îmbrobodirea monarhului.

În cele din urmă, cei doi cad de acord: papa îngăduie armatei franceze să treacă pe teritoriul Statelor Papale, iar regele acceptă în schimb să părăsească imediat Roma și făgăduiește protecție și prietenie membrilor familiei Borgia. Apoi stabilesc că fiul papei, Cesare, va urma armata franceză în calitatea oficială de legat pontifical, dar în realitate ca ostatic cu-adevărat privilegiat.

Carol VIII ajunge în scurt timp la Napoli, unde e primit ca un învingător. Firește, regele Alfonso II a părăsit capitala Sudului, s-a refugiat în Sicilia și a abdicat; așa se face că, fără

---

* Joc de cuvinte pornind de la limba latină. (*N. tr.*)

** „Fiul vostru? O, sunt încântat! E așa de amabil!" (*N. tr.*)

zăbavă, regele Franței se poate autointitula liniștit unic suveran al Neapolelui.

Dar Spania și celelalte state italiene și europene încep să-și arate îngrijorarea față de influența excesivă pe care francezii o câștigă în întreaga peninsulă. Hotărăsc deci să înăbușe în fașă această amenințare și formează Liga Sfântă. Și, pentru ca planul să nu bată prea tare la ochi, declară că respectiva confederație are scopul de a se opune înaintării turcilor, dar toată lumea știe că turcul cel mai primejdios vine de la Paris și se numește Carol, zis *guignol*. Acesta își dă seama însă că riscă să rămână blocat în sud de toate aceste forțe. Ca atare, ca un strateg desăvârșit ce este, trage sforile marionetelor și o pornește spre nord; pe scurt, o rupe la fugă.

Misiunea pe care papa i-o încredințase tânărului de treizeci de ani Giovanni Sforza, soțul fiicei sale, era aceea de a conduce armata napoletană refăcută și întărită cu un contingent de trupe papale, cu scopul de a încercui avangarda franceză în marșul său spre nord. Dar Giovanni se ține departe de înfruntarea directă, adică adoptă tactica lui Fabio Maximus, zis Temporizatorul, cum s-ar spune tactica de a urmări de la distanță trupele inamice și de a interveni doar când acestea se află în dificultate. Giovanni temerarul le urmărește, dar din păcate nu apar situații dificile pentru francezi.

Între timp, Carol află că și armata Serenissimei se deplasează în direcția sa, urmând să-l întâlnească, poate, înainte ca trupele sale să treacă Apeninii. Dă ordin așadar să se mărească pasul. Ajuns la Pisa, e primit de populație sărbătorește, femei nespus de frumoase îi aclamă și îi îmbrățișează pe soldații francezi, mai ales pe cei aflați călare. Regele Franței e însă foarte grăbit și exclamă: „Trebuie să alegem: ori plăcerile carnale, ori capcanele canale. Canalele n-au nici o legătură aici, sunt puse doar ca să rimeze“ și, împreună cu întreaga armată, se îndreaptă către valea Padului.

Un rege trebuie să știe din când în când să-și plece capul, mai ales înaintea grinzilor prea scunde

La trecerea munților Carrarini, artileria și trupele de rezervă rămân în urmă. Francezii coboară valea micșorând pasul, dar la Fornovo dau nas în nas cu trupele Ligii comandate de Francesco Gonzaga, marchiz de Mantova. Încăierarea e sălbatică. Trupele franceze, deși în inferioritate, reușesc să evite dezastrul și scapă de încercuire, pierzând mulți oameni, dar provocând totodată pierderi egale armatei aliaților italici. Abătut, dar nu învins, regele trece Alpii și se întoarce în Franța.

Dar la Amboise, unde se retrage ca să-și lingă rănile, are o pățanie demnă de un clovn. Trecând călare pe sub un portal de piatră, ca un *guignol* desăvârșit ce era, se izbește cu fruntea de arhitravă și dă ortul popii. Calul în schimb scapă teafăr: el a avut prezența de spirit să-și plece capul.

Ginerele lui Alessandro VI, ascuns cine știe pe unde, a rămas și el teafăr. Papa îi trimite scrisori peste scrisori poruncindu-i să lase comanda altor căpitani de-ai săi, mai destoinici, și să se întoarcă imediat la Roma. Tânărul Sforza, evident bucuros, ajunge în capitala statului papal și își vizitează soția.

La început, papa Borgia nu dă nici un semn vădit de ostilitate față de ginerele trădător, ba chiar, în duminica Floriilor, îl întâlnim pe așa-zisul cârmuitor al orașului Pesaro la San Pietro, printre notabilități, așezat lângă Cesare și primind ramura de palmier sfințită pe care i-o oferă papa în timpul slujbei. La întoarcerea acasă, Lucrezia, care-l așteaptă în palatul lor, se arată foarte preocupată de viitorul imediat al soțului și-i destăinuie că vrea să se folosească de un vechi șiretlic utilizat adesea în familia ei: o provocare în măsură să descopere ce se pune la cale pentru bărbatul ei.

Imediat după plecarea lui Giovanni, în fața servitorilor și în prezența doicii codoașe, fiica papei izbucnește în lacrimi, văitându-se că nu-l mai poate suporta pe soțul ăsta socotit laș și lipsit de demnitate, atât în luptă, cât și în viața de zi cu zi. Și iată că, apropiindu-se de ea ca s-o consoleze, o slujnică o îmbrățișează și-i șoptește:

— Liniștiți-vă, *madonna*, în câteva zile veți scăpa de el.

Iar Lucrezia de colo:

— Să scap? În ce fel? Poate doar dacă-l ucide cineva?

La care codoașa, străduindu-se să curme primejdiosul dialog, ia totul în derâdere:

— Ucis! Să lăsăm prostiile! Există căi mult mai la îndemână și mai puțin crude de a face, la nevoie, pe cineva să lase din gheare o pradă încântătoare.

Totul ia sfârșit aici, iar Adriana Mila poruncește:

— Toată lumea la treabă, și fără șușoteli pe la colțuri!

Pentru Lucrezia, e semnul că momeala a prins. Iar când soțul se întoarce, se duce întins la el și-l previne:

— Lucrurile n-arată prea bine, dragul meu. Știu sigur că fratele meu Cesare și tatăl meu plănuiesc să te înlăture. Faptul că nu te-au amenințat încă direct înseamnă că au deja un plan care prevede eliminarea ta fără martori, și de aceea mult mai nemiloasă.

Soțul răspunde:

— Dar cum ai aflat, de la cameristele tale?

— Ascultă, dragul meu Giovanni, din felul în care-mi vorbești, înțeleg că spusele mele nu te-au convins, dar primește măcar sfatul meu: stai deoparte în zilele următoare, și mai ales aține-te pe lângă grajduri, cu un armăsar înșeuat și cu provizii.

Și spunând acestea îl sărută și pleacă, murmurând întristată:

— Îți jur că durerea mea va fi nespusă dacă ți se va întâmpla ceva rău.

Dar vorbești de lup, și lupu-i la ușă. Într-adevăr, în scenă intră Adriana, cea care face toate jocurile, și o anunță solemn:

— Fratele vostru a intrat în palat.

— O, ce surpriză plăcută! exclamă Lucrezia jucându-și la perfecție rolul.

Și spunând aceasta îl pune pe valetul ei cel mai de încredere, Giacomino, s-o ajute să îmbrace o mantie largă, apoi, intrând în salonul cu sculpturi, îi poruncește:

— Ascunde-te în dosul statuii lui Hercule și Cacus și trage bine cu urechea la tot ce se întâmplă.

Lucrezia își primește fratele cu un zâmbet larg, îmbrățișându-l și strigând cu putere:

— Ce dar neprețuit îmi faci, Cesare, ce surpriză!

Cesare o îmbrățișează tandru și-i zice de-a dreptul:

— Am hotărât împreună cu tatăl nostru că bărbatul ăla al tău nu ne mai e de folos, ba chiar ne stă în cale. Pregătește-te așadar să fii din nou nubilă, sau mai bine zis văduvă.

Apoi adaugă tot către sora lui, rămasă fără grai:

— Vorbim despre asta imediat, nu te teme, o să încercăm să facem totul în așa fel încât tu să nu fii în nici un chip implicată.

Și, cu un scurt salut, fiul papei pleacă.

Imediat, Lucrezia se întoarce către Giacomino și-i spune:

— Ai auzit cuvânt cu cuvânt? Acum fugi și dă-i de știre.

Servitorul coboară la grajduri și-l găsește pe Giovanni suit pe calul său turcesc.

Abia are vreme să-i repete vorbele lui Cesare: dând pinteni calului, soțul Lucreziei pornește în galop, fără să se oprească nici măcar o clipă la izvor ca să-și adape calul.

Cronicile dau asigurări că a ajuns în Le Marche în douăzeci și patru de ore, o goană care ar ucide orice cal. Într-adevăr, ajuns la Pesaro, armăsarul se prăbușește, mort.

Lucrezia a dispărut. O fi fugit, o fi fost răpită?
Cine știe!

În același timp, la Roma, Lucrezia coboară singură la grajduri, purtând o desagă mare, și-i poruncește grăjdarului să-i înșeueze calul. Apoi, cu o agilitate de adevărată amazoană, saltă în spinarea calului, așază bagajul pe crupă, îi dă pinteni și iese în galop.

În aceeași seară, Adriana remarcă absența Lucreziei, și când aude clopotele de vecernie începe să se neliniștească cu-adevărat. Trimite un servitor să verifice dacă fata nu s-a oprit la mama ei, dar află rapid că Lucrezia n-a fost văzută toată ziua la Vannozza.

Tremurând toată, codoașa îl anunță atunci pe tatăl fetei, aflat la cină cu niște ambasadori, iar acesta îl cheamă pe comandantul gărzii și-i poruncește să cerceteze cazul. În fața unei asemenea desfășurări de forțe, adevărul nu întârzie să iasă la iveală: *madonna* a ieșit călare, cu bagaje, și s-a îndreptat spre via Appia. La început, toată lumea crede că a ieșit din oraș, dar după interogarea rând pe rând a gardienilor de la fiecare poartă a orașului rezultă că n-a trecut de nici una.

După încă o noapte papa Rodrigo e înștiințat că fiul lui mezin, Jofré, a sosit de la Napoli cu o zi înainte și că, mai mult ca sigur, a întâlnit-o pe soră-sa la ea acasă.

Într-un birt, numit La Vacca, pe care toată lumea îl știe a fi proprietatea Vannozzei, se dă de urma tânărului: a fost recunoscut de câțiva guarzi, care-l duc pe dată la Vatican. La început, în fața tatălui, Jofré neagă că s-ar fi întâlnit cu Lucrezia, dar la insistențele mai degrabă amenințătoare ale papei se hotărăște să vorbească.

— Da, tată, m-am întâlnit cu Lucrezia la ea acasă. Era răvășită, spunea că e sigură că intenția voastră, *signore*, și a fratelui meu Cesare este să-i ucideți soțul.

— Ce tot spui acolo? Cum a putut să creadă așa o bazaconie?

— Nu știu, răspunde încordat băiatul, și nici măcar nu m-am întrebat, eram prea întors pe dos eu însumi ca să mai caut să aflu ce-o tulbura pe sora mea.

— Întors pe dos? De ce?

— Te rog, tată. În Roma se spune că papa Alessandro e capabil să citească gândurile cele mai tainice ale fiecărui supus din oraș în chiar clipa în care sunt gândite.

— Ce vrei să spui? izbucnește suveranul pontif. Despre ce taine vorbești?

— Păi, de exemplu, despre taina care învăluie familia noastră.

— Uite ce e, te poftesc să încetezi cu cabala asta a ghicitorilor când vorbești cu mine. Spune pe șleau ce ai de spus.

— Mă refer la povestea mea, a mea și a fratelui meu Cesare, care a vrut să-și satisfacă capriciul de a și-o vârî în pat pe nevasta fratelui său, nevasta mea!

— Ce tot spui acolo?

— Gata, tată, acum tu te prefaci că nu știi nimic. Te salut, mă întorc la Napoli.

— Oprește-te! exclamă papa și, apucându-l de braț, îl trage spre el. E-adevărat, Cesare a violat-o pe soția ta, e un lucru nedemn. Am aflat chiar în dimineața asta și i-am tras un perdaf, iar Cesare s-a răzvrătit împotriva mea urlându-mi: „Chiar dacă ești papă, nu-ți permit să-ți vâri nasul în treburile mele. Uită-te mai bine la propriile tale încurcături amoroase. Eu n-am venit niciodată să-ți fac morală, deși, dacă m-aș apuca să-ți fac reproșuri, aș ține-o așa zile întregi".

Astfel, Sfântul Părinte află că Lucrezia e la curent cu fărădelegile amoroase ale lui Cesare și că la capătul destăinuirilor ce i s-au făcut a izbucnit în urlete, insulte și chiar blesteme îndreptate împotriva oricui, începând cu fratele ei și terminând cu papa însuși.

Continuându-și relatarea, Jofré amintește:

— „Mi-ajunge!" a urlat Lucrezia scoasă din fire. „Dacă așa stau lucrurile, mă retrag, prefer să mă smulg din putregaiul

vieții ăsteia. Ce ticăloșie! Să descoperi într-o singură zi că rudele cele mai dragi uneltesc să-ți ucidă soțul, iar fratele Cesare se culcă cu soția fratelui mai mic. Așa, ca distracție!" Și urlând înainte – continuă Jofré –, se apucă să deschidă lavițele și să-și scoată haine și lenjerie, exclamând în vreme ce le vâra într-un sac: „Mai bine mă îngrop într-o mânăstire decât să trăiesc într-o asemenea lume ticăloasă!"

— Aha! izbucnește Rodrigo. Aha! Deci se ascunde într-o mânăstire! Cum de nu mi-a trecut prin cap mai înainte!

Și după ce le poruncește anchetatorilor să treacă prin ciur și prin dârmon toate mânăstirile orașului, papa descoperă în cele din urmă locul sacru în care s-a refugiat fiică-sa.

E vorba de mânăstirea de călugărițe San Sisto.

Rodrigo se duce imediat acolo, fără suită și fără însoțitori: îl tulbură, fără îndoială, gândul că fiica i-ar putea da peste cap planurile cu vreo toană de-a ei.

De altminteri, îl apucă o dragoste sinceră pentru ea:

— Eu te iubesc de-adevărat! Nu știu ce-aș fi în stare să fac pentru tine.

— Tată, dragostea pe care mi-o oferi tu nu mă interesează – îi răspunde Lucrezia –, e o dragoste pe jumătate. Ție ți se pare că viața pe care mă pui s-o trăiesc e demnă? Mi-am petrecut toată copilăria în credința că bărbatul ăla mediocru care dormea cu mama era tatăl meu adevărat. Dar măcar el arăta că mă iubește. În timpul ăsta, tu ni te arătai mie și fraților mei drept cardinalul binefăcător, omul cucernic și puternic. Apoi, din senin, ni te dezvălui drept ceea ce ești, și mai ales că nu ești prietenul generos al familiei, ci amantul mamei mele de douăzeci de ani bătuți pe muchie, răstimp în care ai lăsat-o grea de patru ori pentru plăcerea ta. Și, într-un final, descoperim că ești cel mai puternic cardinal din Roma, viitor papă, un fustangiu care adună una după alta, la nesfârșit, aventuri amoroase. Ba chiar îți cade cu tronc o frumoasă prietenă de-a mea, o fetișcană, și

ți-o faci ibovnică. Ca să păstrezi aparențele, o măriți cu fiul doicii mele, un nefericit fără avere sau putere, ba chiar fără un ochi. Pe urmă vine rândul meu. Hotărăști, împreună cu fratele meu Cesare, demnul tău fiu, că-ți pot fi de folos ca să-l atragi de partea voastră pe ducele Milanului, care, firește, îți încurca planurile. Alegi un nepot de-al lui – și el fiu nelegitim, ce să vezi, al cârmuitorului orașului Pesaro, alt Sforza – și mi-l dai drept soț, fără să mă întrebi măcar, după ce mi-l prezinți (bagă de seamă, aveam doar treisprezece ani), dacă un bărbat care are de două ori vârsta mea mă poate interesa. Te-ai purtat cu mai multă delicatețe când mi-ai arătat în grajdurile papale un mânz de rasă, adăugând: „Asta e cel mai bun cal din cei o sută ai papei. Încearcă-l mai întâi, iar dacă nu ți-e pe plac și ai ochit altul pe care-ți place mai mult să-l călărești, spune-mi, pune-i căpăstrul, pune să fie țesălat cum se cuvine și ia-l acasă". Întorcându-ne însă la celălalt mânz, la tânărul Sforza, și pe ăsta mă inviți să-l duc acasă. Eu mă supun, nu e bărbatul visurilor mele, dar mai întâi și-ntâi se îndrăgostește de mine, și apoi descopăr cu el, pentru prima dată, ce înseamnă să fii socotită o ființă umană, și nu o simplă piesă pe tabla de joc a afacerilor tale.

După un lung moment de tăcere, papa îi spune cu glas șoptit fiicei sale:

— Trebuie să recunosc că pari să mă cunoști mai bine decât mă cunosc eu însumi. Așa că n-o să caut să apăr cu artificii retorice și vorbe emoționante ce-am pus la cale, felul în care mi-am cârmuit și-mi cârmuiesc viața. Dar îți jur că voi face totul ca să scap din acest labirint în care mă zbat de ici-colo, adesea, crede-mă, cu atâta disperare, că mă gândesc serios să las totul baltă.

— Nu mai spune! Când zici „să las totul baltă" te gândești să abdici, sau mai degrabă să te dai deoparte și să te retragi la vreo mânăstire? Tată, îmi pare rău, dar nu mă simt în stare să izbucnesc în hohote de râs.

— Bine, am înțeles. Ziua de azi nu mi-e prielnică, dar trag nădejde mai cu seamă că ai ales să rămâi între aceste ziduri ca să meditezi și să încerci să-nțelegi și să ierți nebunia care ne-a cuprins și ne face să ne pierdem mințile și orice milă, chiar și față de noi înșine.

Apoi, ieșind din scenă asemeni unui *ipocrites* din teatrul grec, papa se îndepărtează cu chipul scăldat în lacrimi.

Ajunși aici, planul de bătaie trebuie schimbat.
Atenție, să nu devină un joc de clovni

Papa Alessandro e mai liniștit acum. E încredințat că Lucrezia nu va răbda multă vreme asprimea acelui răgaz monastic și se va întoarce într-o altă stare de spirit, întemeiată pe resemnare. Dar abia trec câteva zile, și vestea că fiica papei a părăsit pentru totdeauna lumea de fast închizându-se într-o mânăstire se răspândește în rândul populației, stârnind o zarvă de neoprit. E limpede că în aceste condiții planul eliminării fizice a soțului, urzit de multă vreme, nu mai poate fi pus în aplicare. Întregul joc trebuie schimbat cu unul mai puțin câinos și, mai ales, mai acceptabil, cu riscul de a transforma totul într-o farsă.

În ziua următoare, Cesare bate cu putere în poarta mânăstirii. La o ferestruică din lemnul porții se arată chipul unei novice, care întreabă:

— Pe cine căutați?

La care Cesare:

— Sunt cardinalul Borgia, fratele *madonnei* Lucrezia, deschideți, vă rog.

— Îmi pare rău, eminență, dar mi s-a poruncit ca nimeni, nici măcar rudele apropiate, să nu aibă acces la chiliile pentru oaspeți.

Novicea dă să închidă ferestruica, dar mâna lui Borgia se strecoară rapid și înhață vălul tinerei, silind-o să-și arate

iar chipul în deschizătură. Într-o clipită poarta se deschide larg, vizitatorul o apucă pe fată de păr și o trage în sus, ca s-o silească să umble pe vârfuri, poruncindu-i să-l conducă la odaia surorii lui. După ce străbat curtea mărginită de porticuri, suie o scară abruptă, la capătul căreia se află o ușă cu două batante.

— Deschide! poruncește cardinalul cu fermitate.

Se aude un zăvor, și de după ușa întredeschisă apare Lucrezia. Descoperindu-și fratele, fata se face pe dată albă ca varul și nu reușește să rostească o vorbă. Cu o lovitură de călcâi, Cesare trântește ușa. Apoi își ia sora pe după umeri, o strânge în brațe și izbucnește în lacrimi, murmurând:

— Eu te iubesc. Eram disperat la gândul că ai putea săvârși cine știe ce faptă necugetată din cauza mea.

— Disperat, tu? Din pricina mea? Poate unde ai priceput că tu ești de fapt regizorul întregii piese?

— Nu te înfuria și tu, pentru numele lui Dumnezeu! Toți îmi cară șuturi, de parc-aș fi un câine râios. Tatăl nostru m-a afurisit numindu-mă ucigaș, însetat de sânge și curvar, din pricina aventurii mele cu nevasta fratelui nostru. Iar când i-am spus că nu eu am început, ci ea, că a sărit pe mine ca o îndrăcită, goală pușcă, mi-a tras o palmă de m-a pus la pământ. Pe urmă, se spune că Jofré, fratele nostru, după ce muierușca i-a povestit că eu am siluit-o, a chemat doi zbiri de-ai lui poruncindu-le să mă găsească și să-mi facă de petrecanie pe loc.

— Nu mai spune, dulăul a căzut pradă găinușei!

Grotescul e calea cea mai sigură de a ajunge înțelept

— Știi unde mi se pare că mă aflu în clipa asta?

— Unde?

— Acum câteva luni, pentru a sărbători patru ani de la căsătoria noastră, împreună cu soțul meu, Giovanni, pe

care voi îl numiți trădător, am hotărât să mergem de la Pesaro la Ferrara, unde știam că se ține un mare iarmaroc în cinstea ducelui Ercole d'Este. Ajunși acolo, s-a întâmplat să asistăm într-o seară la un spectacol incredibil prin fantezia și nebunia invențiilor scenice. Mai întâi de toate, am fost uluiți să descoperim că actorii nu vorbeau în latinește sau în dialecte de neînțeles, cum se întâmplă de obicei, ci în italiană, în italiana vorbită de oamenii din Ferrara, o limbă curată și elegantă. Ciudat e însă că atitudinile și mișcările personajelor nu erau omenești, ci le imitau întru totul pe-ale animalelor, în cazul de față actorii se purtau de parc-ar fi fost câini. Dădeau din coadă (trasă de fire chiar de către actori), se amușinau unul pe altul la fund ori de câte ori se întâlneau, mârâiau în semn de salut, se lingeau pe bot și pe gât, masculii ridicau piciorul ca să urineze, iar din când în când executau un întreg dans, curtându-se cu gemete și frecături, după care, în cele din urmă, treceau la o adevărată împerechere canină, cu femela încovoiată și masculul suit peste ea. Totul cu mult calm, pe trotuare. Nu-i de mirare, animalele n-au simțul pudorii. Toate personajele purtau măști care făceau aluzie la diferite rase de câini. Erau dulăi de vânătoare și câini de agrement, iar corul era alcătuit din corcituri. Pentru a sublinia aceste diferențe, actorii care imitau câini de rasă purtau zgărzi din piele fină cu ținte aurite, în vreme ce corciturile trebuiau să se mulțumească cu zgărzi de sfoară și lanțuri ruginite.

— Iartă-mă, dar de ce-mi povestești mie toate astea? Ce-i cu alegoria asta? o întrerupe Cesare.

— Păi, dragul meu, aluzia e la noi, noi suntem interpreții principali. Fapt e că titlul ciudatei comedii era *Orașul câinilor*, care, am aflat pe urmă, s-a tradus în engleză, așa cum se întâmplă mai nou cu tot ce se scrie pe la noi. O companie a încercat s-o pună în scenă la Londra, cu alt titlu și într-o variantă adaptată, dar regele Henric VII a interzis spectacolul și se pare că a băgat la pușcărie întreaga companie, inclusiv pe cel care a avut ideea spectacolului.

— Așa e, orașele și principii noștri devin tot mai vestiți în lume – comentează fratele Lucreziei –, dacă nu prin altceva, prin orgii, scandaluri și obscenități.

— Ah, am uitat un amănunt, spune Lucrezia. În spectacolul la care am asistat, în avanscenă se aflau niște copii, care, în toiul celor mai nerușinate și grotești pantomime, nu făceau decât să privească cu gura căscată. Apoi trăgeau pânza largă aflată pe post de cortină, ca pentru a ascunde lumea obscenă și crudă pe care actorii o întruchipaseră până atunci. Și imediat se înălța un cântec, aproape ca de basm, iar copilașii începeau să danseze, să se îmbrățișeze și să facă gesturi afectuoase și de o nespusă puritate în frăgezimea lor. Și tocmai într-un moment ca ăsta mi-am amintit de vremea când eram noi copii și trăiam toți în aceeași casă, jucându-ne de-a mama, tata și copiii.

— Da, mi-aduc aminte. Fiecare juca un rol, Juan și cu mine jucam pe rând rolul tatălui, tu, Lucrezia, erai mama, iar micuțul Jofré era copilașul nostru, și cum ne mai iubeam în jocul ăla al nostru.

— Mi-aduc aminte că eu repetam întruna: „Când o să fiu mare, vreau să mă mărit cu fratele meu și să trăiesc cu el".

— Exact, iar eu eram gelos pe Juan, care era mai mare cu doi ani și tot timpul el voia să fie preferatul. Mie îmi revenea mereu rolul unchiului episcop, prietenul familiei.

— Așa e, dar recunoaște că din când în când te preferam pe tine și te impuneam în rolul soțului.

— Și ne întindeam în pat ca și cum am fi fost căsătoriți de-adevăratelea. N-am uitat niciodată cum ne mângâiam.

— Eu mă întreb adesea – comentează Lucrezia – de ce simțeam nevoia să ne jucăm așa.

Iar Cesare îi răspunde:

— Cu siguranță fiindcă simțeam instinctiv că familia în care trăiam nu era în realitate o familie, așa că ne inventam altă realitate, chiar dacă și ea era total falsă. Că tot veni vorba

de iubiri închipuite și de altele nedemne, am auzit că în Roma se vorbește pe la toate colțurile că noi doi am fi amanți incestuoși.

— Da, am auzit și eu mișelia asta, deci, ca să nu dăm prilej bârfitorilor să ne împroaște și mai tare cu noroi, e mai bine să stăm departe unul de altul.

— Am înțeles. Deci chiar trebuie să plec?

— Da, ar fi mai bine.

— Îmi dai voie să te mai îmbrățișez o dată?

— Sigur că da, du-te cu Dumnezeu.

La Roma tot ce se aruncă în scurtă vreme apare plutind pe apele râului

În dimineața celei de-a doua zile, barcagiii văd plutind pe mijlocul Tibrului trupul unui înecat ce purta somptuoase veșminte țesute cu fir strălucitor de aur. Se descoperă că e vorba nici mai mult, nici mai puțin decât de primul fiu al papei Alessandro VI, adică de Juan Borgia. Pe trupul său se disting numeroase lovituri de pumnal. Cine a putut să ucidă și să arunce în apă în semn de dispreț un personaj atât de puternic, având înaintea sa o carieră ce promitea să meargă din triumf în triumf?

În toată Roma se fac auzite satire care arată când spre un rival, când spre altul. Se vorbește, bineînțeles, de familiile renumite, de la Orsini la Colonna, și așa mai departe. În cele din urmă însă, cercul bănuielilor se restrânge la însăși familia victimei, și numele care se află pe toate buzele, în toate tavernele și chiar în palatele cele mai cunoscute din Roma sus-pusă, este al fratelui Cesare Borgia.

Dintre toți locuitorii orașului, cel mai răscolit, aproape disperat, e fără îndoială Alessandro VI, tatăl. Tot poporul se întreabă cum de monarhul Romei nu poruncește poliției sale

să purceadă la o anchetă temeinică și necruțătoare. Dar, fără să le răspundă celor care i se adresează întrebându-l ce crede despre mobilul crimei și cine crede că a putut-o săvârși, tatăl victimei nu scoate un cuvânt. Iar concluzia, demnă de o sentință a lui Pasquino, e repetată într-adevăr de mulți supuși ai sacrului regat: „Papa nu scoate o vorbă fiindcă ucigașul e din familie, din familia lui!"

Papa Borgia devine astfel principalul responsabil. Toți sunt încredințați acum că a căzut sub dominația teribilului său fiu preferat.

Fricoșii să nu caute libertatea cerându-le-o celor care dețin puterea!

Teribilului fiu nu-i pasă nici cât negru sub unghie de acuzația ce i se aduce. El are un plan de dus la bun sfârșit, și pentru asta s-a asociat cu tatăl său: e vorba de a-l determina pe Giovanni Sforza, încă soț al Lucreziei, să renunțe la ea, dacă vrea să rămână la cârmuirea orașului Pesaro.

Ca să și-l poată îndeplini, trebuie să-i vorbească pe șleau fricosului soț al Lucreziei. Motiv pentru care se duce în Le Marche însoțit discret de o escortă.

Îl dibuie pe Giovanni, care, alb ca varul, e silit să asculte propunerea tânărului Borgia:

— Dragul meu prieten, îi spune acesta, uite cum stau lucrurile, îți oferim două alternative: prima este să accepți să semnezi un act prin care îți declari lipsa de bărbăție, și deci incapacitatea de a întreține relații trupești cu vreo femeie. A doua este să recunoști în fața unui judecător că ai hotărât cu de la tine putere să nu ai nici o relație sexuală cu Lucrezia.

— În fond, răspunde Giovanni într-un acces de demnitate și curaj, îmi cereți să spun o minciună care să-mi tărască

și soția în noroi! Cum să crezi că un bărbat, chiar ramolit, cum vreți voi să mă arăt, ar putea sta deoparte, neispitit de nici o dorință trupească în fața unei femei superbe cum e sora voastră?

— Perfect, îl liniștește nemilosul Cesare, dacă nu-ți convine să-ți recunoști lipsa de bărbăție, ești liber să n-o faci, eu pun mare preț pe demnitate, oricine ar fi cel care o flutură. Sper doar ca norocul să nu-ți joace feste. Lumea în care trăim, frate, e plină de capcane și primejdii, oricând poți să dai peste un taur înnebunit, fugit din staul și luând în coarne pe primul om care îi iese-n cale, sau peste un fanatic religios care te ia drept un eretic, te leagă de un stâlp și-ți dă foc. Sau, ca să închei, să te trezești că înghiți un pahar de vin minunat, pregătit anume pentru altul și conținând din întâmplare o otravă îngrozitoare, sfârșindu-ți astfel viața în chinuri cumplite și-n urlete animalice. Sunt lucruri care se întâmplă! Oricum, gândește-te la toate astea, pe curând! Ah, era să uit, dacă vrei să te sfătuiești cu soția ta, cum ar veni cu soră-mea, află că de ieri nu mai e la mânăstirea San Sisto, unde se refugiase.

— Ați fi răpit-o voi, cumva? întreabă tânărul scos din minți.

— Nu, a plecat de capul ei, a dispărut, și oricât am căutat-o n-am reușit să dăm de ea. Dacă o întâlnești, te rog, dă-ne de știre, la urma urmelor facem parte din aceeași familie!

— Ha, ha, ha! Asta-i tare!

Să-l lăsăm pentru o clipă pe Cesare și să ne deplasăm la țară, lângă Ferrara. Pe malul dinspre mare al unui canal al Padului, se află o veche mânăstire, abandonată în secolul al XIV-lea de maicile care se temeau de ciuma din acei ani. Un grup de călugărițe i-au descoperit ruinele acum câteva luni și o restaurează.

Un tânăr călare se oprește în fața porții și-l întreabă ceva pe un zidar. Acesta îi face loc să intre și-l însoțește în curtea

mărginită de porticuri. Bărbatul descalecă, și pe dată o femeie destul de trupeșă se apropie de el și-l împinge înapoi.

— Ieși afară! Pe cine cauți?

De la o fereastră se aude glasul Lucreziei strigând:

— Lăsați-l! E soțul meu. Giovanni, cobor îndată!

După o clipă, Lucrezia se arată în curte:

— O, Giovanni, cât mă bucur să te văd în sfârșit!

— Cum ți-a venit să te retragi în locul ăsta? o întreabă el. Dacă nu mă înșel, e o veche mânăstire, taică-tău o să te găsească în doi timpi și trei mișcări.

— Ba nu, era o mânăstire, acum e o comunitate de surori Pizzocchere!

— Pizzocchere? Cum adică?

— Sunt novice care n-au nevoie de aprobare ca să întemeieze un ordin. Așa că nimeni din clerul oficial nu ne poate dibui.

— Bine măcar că fidelul nostru servitor Giacomino m-a găsit la timp, închipuie-ți că a ajuns exact când mă pregăteam să plec... Habar n-am unde, cât mai departe cu putință.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Fratele tău Cesare a venit la mine trimis de tatăl tău și, ca să declare nulă căsătoria noastră, m-a silit să semnez un act prin care mă declar impotent!

— Impotent? Și l-ai semnat?

— Încă nu, dar nu prea văd cum aș putea evita asta.

— Ce ticălos!

— Mie-mi spui! În același timp mi-a dat de înțeles că, dacă nu accept soluția lor, mi s-ar putea întâmpla un accident neprevăzut și nu se știe cine mi-ar putea face de petrecanie. Că tot veni vorba, trebuie să-ți dau o veste tristă...

— Dumnezeule mare, încă una? Despre ce e vorba?

— Fratele tău, Juan... a fost găsit mort.

— Asta am aflat deja.

— Zău? Și știi și că la Roma toată lumea e încredințată că asasinul e chiar fratele tău Cesare?

— Știu și asta, inclusiv faptul că tatăl nostru e socotit și el răspunzător, fiindcă știa cu siguranță și a cerut iertare pentru făptași.

— Exact, și-n felul ăsta s-a dat de gol că-s mână-n mână.

— Din păcate, așa e. Mai știu și că pe urmă a avut o criză cumplită, n-a mai apărut vreme de trei zile, se închisese în odaia lui, dar a fost auzit urlând de disperare și plângând pe rupte zi și noapte. Iar fiul lui, asasinul, unde era în timpul ăsta? În preajma lui cumva? Nici vorbă! S-a repezit în goană până la Pesaro ca să te întâlnească și să te amenințe cu moartea și pe tine, în caz că nu te supui voinței lui. Iată de ce am fugit din mânăstirea de la Roma, nu mai vreau să văd pe nimeni din familia mea, nu mai vreau să trăiesc cu blestemul ăsta cumplit pe care mi l-au pus în cârcă: numele de Borgia.

— Și acum, ca tu să poți trăi liberă și să scapi de silnicii, mă strâng cu ușa ca să mă despart de tine. Când te gândești că am trăit lângă tine cei mai frumoși ani ai mei!

— Nu te sinchisi de mine, vezi mai degrabă de-ți scapă pielea. Știi ceva? Există o soluție!

— Care?

— Unchiul tău, Lodovico il Moro, e un Sforza ca și tine, îți datorează recunoștință, dacă n-ar fi decât fiindcă la dorința lui ai acceptat să mă iei de nevastă, că doar îi convenea și lui, nu-i așa?

— E-adevărat, dar n-ajută la nimic.

— De ce nu? Hai, curaj, încearcă.

— Am încercat deja, scumpa mea Lucrezia, dar în zadar, ba chiar am plecat de la el mai umilit decât eram.

— Cum adică mai umilit?

— I-am cerut să intervină, să ne ocrotească de brutalitatea familiei tale, iar el, il Moro, mi-a propus: „Știi ce trebuie să faci? Demonstrează-le tuturor nu doar că nu ești lipsit de bărbăție, dar că poți fi chiar socotit un adevărat armăsar.

— Și cum să fac? — Te prezinți în fața unui juriu priceput, alcătuit din bărbați neînsurați, în care să intre firește și legatul papal, câțiva reprezentanți ai breslelor importante și câteva femei, între care să nu lipsească vreo două codoașe, care să poată depune personal mărturie de putințele tale, și, gol pușcă, înfrunți marea încercare: înainteee! Intră apoi în scenă o femeie, cu sâni și buci cât să mai dea și altora, goală și ea și doritoare, care te invită la întrecere. Iar tu, ca un berbec care se respectă, îți arăți pe dată podoabele în splendidă erecție și o posezi, o dată, de două ori, de trei ori... Mă rog, de două, e de-ajuns..."

Lucrezia îl privește uluită și exclamă:

— Nu pot să cred... Chiar așa ți-a spus? Cu vorbele astea? E drept că cele mai sfâșietoare tragedii riscă întotdeauna să se transforme în farse obscene. Ah, am uitat să te întreb, ai mâncat?

— Nu-ți face griji, găsesc eu un birt pe drum.

— Nici nu mă gândesc! Uite că se întunecă deja, ar fi o nesăbuință să pornești noaptea la drum. Ascultă-mă, rămâi să dormi aici, pleci dimineață în zori.

— Să dorm? E vreo odaie pentru mine?

— Da, a mea.

— Ești sigură?

— Ascultă, nu știu ce va urma, s-ar putea ca asta să fie ultima oară când ne vedem, vreau să-ți dăruiesc și să-mi dăruiesc o amintire frumoasă despre povestea noastră.

În zori, Giovanni încalecă și se îndreaptă spre Milano, unde, în fața lui Lodovico il Moro, a cardinalului Ascanio Sforza și a lui Cesare Borgia, se pregătește să semneze declarația de impotență.

— Mă plec în fața cererii voastre, dar tu – se adresează el fratelui Lucreziei – trebuie să-mi dai totodată asigurări c-o vei lăsa în pace pe sora ta! Că-i vei garanta dreptul de a-și duce viața așa cum socotește de cuviință.

În același timp, Lucrezia, venită pentru acest prilej la Roma, semnează de față cu papa în persoană și cu doi notari un act prin care recunoaște că legătura ei matrimonială cu Giovanni Sforza nu s-a consumat. Tatăl își ia la revedere de la ea îmbrățișând-o:

— Nu te teme, am dat poruncă să nu mai fii persecutată, să fii pe deplin liberă și, pe cât se poate, fericită. Stai, îți cer să mai rămâi câteva ceasuri, vreau să asiști la o reuniune care va avea loc în curând cu toți episcopii și cardinalii.

— De ce?

— E o surpriză, draga mea. Sunt sigur că vei fi uimită de cele ce voi spune, ca și întreaga curie.

— Dar cum să iau eu loc printre prelați, doar sunt femeie!

— Intră în odaia asta, sunt acolo veșmintele pe care le pun călugărițele aflate în slujba mea, o să găsești ceva care să-ți vină. Cum te văd intrând, îmi încep discursul.

Sfânta tumbă

Puțin după asta, în salonul tapiseriilor, începe consistoriul. Alessandro se ridică în picioare de pe tronul său și începe să vorbească cu glas amplu și cu oarecare dificultate:

— Dați-mi voie să vă împărtășesc simțămintele mele legate de asasinarea fiului meu cel mare. Nu mă putea lovi o durere mai mare, nutream pentru el o dragoste nespusă, așa cum trebuie să nutrească orice tată pentru un fiu atât de blând și de senin ca Juan. În fața loviturii pe care am suferit-o, nu mă mai simt în stare să prețuiesc cum se cuvine nici demnitatea papală, nici vreo altă învestitură.

În sală se ridică o ușoară rumoare, papa privește în jur, ca pentru a-i descifra motivul, și continuă:

— Dacă învestitura mi-ar permite cârmuirea a șapte state papale, pe toate le-aș da pentru a redobândi viața fiului meu.

Este cu siguranță o pedeapsă care apasă asupra întregii mele vieți, nu fiindcă ar merita-o, ci fără doar și poate pentru unul dintre păcatele mele, și în primul rând pentru acela de a mă fi gândit mai presus de toate la foloasele pe care le puteam dobândi de pe urma acestei învestituri, uitând că am fost ales nu pentru a lăsa lucrurile așa cum le-am găsit, ci pentru a le schimba din temelii. Așadar, dacă acest semn va rămâne neluat în seamă, nu se poate întâmpla nimic altceva decât ca eu și întreaga Biserică să fim și mai aspru pedepsiți. Până acum s-a încetățenit obiceiul de a înstrăina bunurile ecleziastice, adică a le vinde, a face comerț cu ele și a trage de pe urma lor cele mai mari foloase, care, luați aminte, n-au urmat niciodată calea milosteniei evanghelice, ci s-au scurs în șuvoaiele de putere pe care le cunoașteți cu toții.

Din clipa asta, acestei ticăloșii trebuie să i se pună capăt. Și fiindcă tot am ajuns aici, să vorbim pe șleau despre bănci. Am recitit cu atenție textele sfintei Evanghelii și, închipuiți-vă, n-am găsit nici măcar o aluzie, cât de mică, la faptul că, pentru a se întrupa și a iradia în rândul deznădăjduiților, Biserica ar trebui să înalțe un palat în care, prin împrumuturi și manevre comerciale, implicând afaceri și schimburi, să se adune bunuri în vederea unei nemaivăzute emancipări a umanității. N-am găsit nici o aluzie la așa ceva!

Dimpotrivă, recitind Evanghelia, am dat peste un profet care-i altoiește cu bâta în cap pe cei care făceau negoț în templu cu îngăduința preoților ce le permiteau cămătarilor și împilătorilor să-și așeze acolo tarabele.

Și ca să fie limpede, iată o regulă pe care va trebui s-o acceptați: de-aci înainte nici un cardinal nu va putea avea mai mult de un episcopat și nu va putea obține de pe urma lui o rentă anuală mai mare de șase mii de ducați.[1] De azi înainte, simonia, pe care am practicat-o și eu, va fi pedepsită

1. M. Johnson, *op. cit.*, pp. 108 și urm.

cu anatema, altfel spus cu excomunicarea. Da, vă repet, vreau mai presus de toate să nu mai văd nici un palavragiu care-și acuză frații de ticăloșie arătându-i cu degetul, în timp ce cu cealaltă mână își vâră în buzunar bani și avantaje, prebende și învestituri, pentru sine și pentru ai lui. Singura modalitate de a mântui Biserica aceasta, de a renaște și a ne putea prezenta înaintea fiecărui credincios devenit alt om, este de a învârti cu putere roata olarului, astfel încât să modelăm noi conștiințe și o nouă milostenie.

Vă întreb așadar: cum putem noi, care ne socotim trimișii Domnului însărcinați să împărțim dreptatea printre supuși, să beneficiem de câștiguri care se ridică până la de o sută de ori suma primită de servitorii noștri, începând cu preoții din parohii? Vă amintiți de pilda în care fiul bogatului destrăbălat îl întreabă pe Isus: „Învățătorule, ce trebuie să fac ca să merg cu tine în Împărăția Cerurilor?", și vă amintiți ce i-a răspuns Învățătorul? Închipuiți-vă atunci că astăzi același tânăr i-ar pune lui Mesia aceeași întrebare; ce i-ar răspunde Fiul Domnului? S-ar mărgini oare să-i spună: „Leapădă-te de bogățiile tale"? Nu. Ar adăuga: „Leapădă-te de toate privilegiile învestiturii tale, de prebende, de donații, de adjudecări, de foloasele corupției, ca să nu mai vorbim de hoțiile pe care oricine din clica ta le poate pune la cale fără teama de a fi descoperit și pedepsit". Iar aici trebuie să avem curajul să dăm în vileag întreaga curie, căzută cu totul pradă corupției și împilării. Mirenii din toate provinciile sunt supuși birurilor și asupriți de administratorii ecleziastici, iar dacă încearcă să se răzvrătească, sunt imediat victimele altui jaf.

În încheiere (știu că această cerere a mea riscă să arunce un bolovan într-o baltă plină de broaște), cer să se înceteze cu ibovnicele pentru episcopi, cardinali și preoți, începând cu papa.

Tulburați, crezând că discursul s-a încheiat, toți participanții la consistoriu se ridică în picioare și, îngrijorați,

comentează fiecare cu vecinul său propunerile Sfântului Părinte.

— Stați că n-am terminat, îi reduce papa Alessandro la tăcere.

Toți încetează, lăsându-se să cadă în fotolii.

— Voiam să vă previn că de trei zile încoace am întâlniri de ore întregi cu zece cardinali din comisia de reforme și că redactăm împreună un plan de măsuri. Să nu credeți că scopul nostru este să zgâlțâim un pic conștiințele, atât cât să introducem o variație în ritmul monoton al rotițelor puterii. Vom impune această transformare astfel încât să scăpăm de tot putregaiul care s-a prins pe încălțările noastre, chiar de-ar fi să mergem pe urmă desculți.

În vreme ce salonul se golește de participanți, papa rămâne singur să-și pună în ordine foile discursului. Deodată, e literalmente înlănțuit de două brațe care-l fac să risipească iarăși foile jur împrejur, și un obraz se lipește de-al său, acoperindu-l de sărutări. Firește, dovada de afecțiune vine de la fiica sa Lucrezia.

— Tată, exclamă ea printre lacrimi și strigăte de fericire, e minunat tot ce-ai spus și îndrăzneala pe care ai turnat-o în cuvinte. Încă mă mai întreb dacă profunda tulburare a produs, într-adevăr, metamorfoza cu care ne-ai bucurat inimile! Pentru tot ce-ai fost, până acum un ceas te-am urât, tată, acum însă am pentru tine simțăminte pe care nu le-am mai încercat. Te implor, continuă nesmintit tot ce-ai hotărât să înfăptuiești, nu trăda încrederea miilor de oameni care, asemeni mie, așteaptă miracolul unei Biserici cu adevărat sfinte.

Lucrezia expediază pe dată o misivă către surorile Pizzocchere care au adăpostit-o lângă Ferrara, cuprinzând mai mult sau mai puțin următoarele: „Necunoscute sunt într-adevăr căile Domnului. Iată, pe tatăl meu l-a transformat dintr-un tiran într-un creștin plin de omenie. Deocamdată

rămân la Roma, vreau să trăiesc din plin extraordinarul eveniment".

Un delegat florentin aflat în Urbe comentează însă neîncrezător: „Comisia de reforme se adună în fiece dimineață în palatul pontifical.[1] Toți participă cu atâta zel, încât, privindu-i pe episcopii și cardinalii cufundați în treburile lor, te întrebi clipă de clipă dacă te afli cu-adevărat la Vatican sau în toiul unui spectacol cu roluri de un absurd bătător la ochi".

Cine s-a hotărât să-și ispășească păcatele să fie gata să urce pe scaunul de tortură

Câteva zile mai târziu, se arată fiul papei, Cesare, cerându-i să aibă neîntârziat o discuție cu el în absența episcopilor. Se retrag amândoi într-o sală mare, unde câțiva muncitori repară pereții. Cesare le face semn să elibereze încăperea, apoi se pregătește să-și înfrunte tatăl, care s-a așezat liniștit pe o bancă.

— Tată, ai jucat o scenă de-a dreptul răscolitoare, felicitări!

— Știam că n-ai să privești cu ochi buni hotărârea mea, i-o ia înainte papa. Iartă-mă, dar ție nu ți s-a întâmplat niciodată să faci o criză dintr-o pricină sau alta? Te simți împăcat, de pildă, cu viața pe care-o duci?

— Tată, să lăsăm deoparte cazul meu, pleacă-ți mai bine urechea, cum se spune, la ce zic toți aceia care în clipa asta se prefac că te sprijină și care, la fel ca tine, par căzuți de pe cal, fulgerați pe drumul Damascului, pocăiți și gata să transforme lumea.

— Știu, îl întrerupe papa, că mulți dintre ei rămân în joc așteptând doar ca eu să mă împiedic și să mă dea la o

1. *Idem*, p. 109.

parte, dar în afara acestor ziduri sunt mii și mii de bărbați și femei care cred în tot ce mi-am pus în gând să împlinesc. Din cauza lor mi-am pierdut mințile, cum spuneți cu toții.

— Asta-i de-a dreptul ciudat, chiar tu i-ai trimis scrisori, și încă pline de dispreț, lui Savonarola, îți amintești? Ba chiar l-ai amenințat că intervii cu forța împotriva lui și a puzderiei de Plângăreți care îl sprijină.

— E-adevărat, dar l-am respectat întotdeauna și susțin și astăzi că, deși e un exaltat, e un om de mare valoare.

— Știu asta, ba chiar l-ai poftit să vină aici ca să pună la cale cu tine ceva foarte neobișnuit pentru Biserică, așa cum o știm. Și nu numai atât, ți-am citit propunerile din consistoriu: te-ai făcut stăpân pe cuvintele lui ca să-ți ilustrezi mai bine propriul proiect, le-am învățat pe dinafară: „Noi nu spunem decât adevărul, dar păcatele voastre profețesc împotriva voastră. Noi vrem să-i călăuzim pe oameni către o viață cinstită. Voi, în schimb, vreți să-i călăuziți în continuare către dezmăț, fast și fală, și de aceea ați stricat lumea și i-ați corupt pe oameni, târându-i într-o viață de ipocrizie și minciună".

— Da, e-adevărat, i-am folosit cuvintele fiindcă sunt convins că vin din adâncul inimii și pot pătrunde în adâncul conștiințelor.

— Bravo, tată! Știi însă la ce va duce această strânire a prostimii?

— Da, la răsturnarea mea din scaunul papal, dacă nu mă agăț cu putere de el.

— Ba nu, te va duce la martiriu. Asta-ți dorești? Vrei un eșafod cu funiile gata pregătite pentru osândit și cu focul arzând, în care se aruncă praf de pușcă pentru ca rugul să fie mai spectaculos? Mi-ar plăcea ca, peste un an, în loc să fim aici, la Roma, să ne întâlnim la Florența și să ne arătăm amândoi în balconul de la Palatul Signoriei, ca să vedem ultimul act al marii aventuri a sfântului tău, Savonarola. Cred

că știi deja că signoria din Florența i-a retras protecția și că se prevede ca procesul lui să se încheie cu o condamnare la moarte.

— Știu, și mai știu că, acum câteva luni, te-ai făcut luntre și punte să-l elimini împreună cu toți discipolii lui.

— Ce tot spui, tată? Ce-am făcut?

— Mai nimic, ai ticluit doar un fals prin care l-ai făcut pe episcopul de Perugia să dea citire unui ordin pe care l-aș fi emanat eu de la Roma cu privire la Savonarola. Un ordin de excomunicare, evident. Contrafăcut însă, dar care a fost totuși socotit autentic chiar și de signoria Medicilor, la început. Apoi, din fericire, toți și-au dat seama că au de-a face cu o făcătură, dragul meu Cesare, știi foarte bine ce vreau să spun.

— Și „făcătura" aia am poruncit-o eu?

— Da, dragul meu, și încă fără să-mi spui nimic. Îți recunosc falsitatea, chiar și de la distanță.

— Am înțeles, totul e zadarnic, bănuiam eu. Eu venisem doar să te previn. Te asigur că, atunci când o să-ți vii în fire și o să-ncerci să scapi de linșaj, eu voi fi gata să-ți vin în ajutor. Te îmbrățișez, tată, *adiós*.

Se știe că petrecerile private în cercurile ecleziastice au fost recent interzise de noua reformă a papei Alessandro. Dar cele care nu se fac pe ascuns, adică în care totul se desfășoară la lumina zilei și în deplină castitate, inclusiv dansurile și cântările, sunt bine privite de toată lumea. Mai ales dacă, așa cum s-a întâmplat în cazul pe care-l vom prezenta, sunt recomandate de ordine precum Umiliati, pe care în cele din urmă Sfântul Părinte în persoană l-a scăpat de amenințarea de a fi definitiv lichidat. Iar petrecerea era organizată tocmai pentru a sărbători cu bucurie evitarea acestui pericol.

Cu acest prilej o regăsim pe Lucrezia ca invitată de rang înalt, aleasă spre a fi amfitrioană de însuși mai-marele ordinului. Ca atare, îi revine sarcina de a-i primi pe invitați și de a-i face să se simtă bine, prezentându-i pe unii altora. Îi dă o mână de ajutor Giulia Farnese, pe care Lucrezia încearcă s-o atragă în organizarea petrecerii, având în vedere că fata e disperată, ba chiar, din când în când, o podidește plânsul, tânguindu-se că, de câteva săptămâni, Suveranul Pontif a părăsit-o de tot.

Un grup de muzicanți îi primește pe invitați, unul câte unul. Atmosfera e de petrecere câmpenească, cu întrecerile obișnuite între pretendenți, fete și băieți. Fiecare vrea să-și arate veselia și cheful de a petrece. Deodată, un grup de tineri napoletani își fac intrarea, stârnind un val de euforie în asistență prin simpatia pe care reușesc s-o trezească. Printre ei, un băiat foarte tânăr, în jur de optsprezece ani, îi face Lucreziei o plecăciune exagerată, stârnind hohote de râs. Apoi, îndreptându-se, își pierde echilibrul și cade cât e de lung. Lucrezia îl ajută să se ridice și se pomenește pe dată în brațele băiatului. Rămân multă vreme ochi în ochi, ca vrăjiți.

E limpede că ne aflăm într-un clasic episod de dragoste la prima vedere. Și, într-adevăr, de-a lungul întregii seri, cei doi nu se mai despart. Își povestesc unul altuia despre ei, într-un dialog descins parcă din *Romeo și Julieta*.

— Cine ești?

Iar Lucrezia răspunde:

— Sunt o doamnă de companie.

— A cui?

— A *madonnei* Lucrezia. O cunoști?

— Nu, dar am auzit mult vorbindu-se despre ea…

— De bine sau de rău?

— Aș spune că de foarte bine. La Napoli, unde trăiesc eu, fiica papei a devenit un soi de legendă printre îndrăgostiți.

— Mult i-ar plăcea să te audă vorbind astfel. Dar, din păcate, nu-i aici. Cine știe pe unde s-o fi ascuns. Dar, ia spune-mi, tu cine ești?

— Sunt un simplu rândaș la grajdurile ducelui de Napoli. Dar nici el nu-i aici.

— O, ia uite, se împart măști de carton, vrei și tu una?

— Păi… dacă-ți face plăcere să-mi ascund fața…

— Închipuie-ți că în scurt timp toți o să fie mascați, n-o s-avem încotro, va trebui să intrăm în joc. Ia spune-mi, cum te cheamă? îl întreabă Lucrezia pe când își pun măștile.

— Aș prefera să nu-ți spun, dacă sunt recunoscut pe-aici, risc să fiu dat afară imediat.

— De ce?

— Ai mei nu sunt bine văzuți de familia Colonna, care sunt de fapt stăpânii casei.

— Foarte bine, o să-ți dau eu un nume atunci: Alfonso! E un nume pompos, îți place?

— Nu zic nu. Dar pe tine cum te cheamă?

— Ei, inventează-mi și tu un nume.

— De acord, o să-ți zic Emiliana.

— Frumos nume, îmi place!

— De ce-ai vrut să-ți inventez și eu numele?

— Fiindcă și eu mă aflu clandestin aici.

— Clandestin? Cum adică?

— Sunt novice și am fugit de la mânăstire chiar în ziua în care trebuia să depun jurământul.

— Asta-i tare! Și eu ar trebui să te cred?

— Dacă preferi, sunt o fată de moravuri ușoare și mă aflu aici ca să-mi câștig pâinea.

Ajungem fără doar și poate și la clipa în care Lucrezia și Alfonso rămân complet singuri într-un apartament al palatului nobiliar.

— Ce s-a întâmplat? întreabă tânărul. Adineaori stăteam cu plângăcioasa de Giulia și cu cea pe care tu o numeai doică,

alături de prietenul meu Ludovico, m-am dus o clipă pe terasă ca să iau o gură de aer, m-am întors și i-ai de unde nu-s. Te caut și văd că toate încăperile sunt goale, ca în cele din urmă să te găsesc aici, singură. Unde au dispărut ceilalți?

— Au plecat.

— De ce?

— Așa, au spus că fiul doicii, soțul Giuliei Farnese, a pățit ceva.

— Îmi pare rău. Dar ce-a pățit?

— Nu-ți face griji, nu-i nimic grav.

— Și l-au luat cu ei și pe prietenul meu... De ce?

— Pentru că impresia mea e că povestea nu-i adevărată, au inventat-o pentru ca noi doi să putem rămâne singuri. Frumos cadou, nu? Sau te pomenești că-ți pare rău?

— Nu, nu, dimpotrivă! Dar a cui e casa asta?

— A mea, locuiesc aici cu doica...

— A ta? Nu mai spune! Iartă-mă, dar sunt îngrijorat pentru prietenul meu... Crezi că se întoarce? Când?

— Lasă-i pe ei, mai bine așază-te aici! spune Lucrezia arătându-i un divan.

El se așază, privește roată împrejur, apoi spune:

— Să mă ierți dacă sunt cam distrat și mă port ca un necioplit, dar... în fața ta mă simt intimidat...

— Intimidat? De ce?

— Habar n-am, de cum te-am văzut însă, mi-am zis: „Asta nu-i o fată oarecare, e o regină".

— O, îți mulțumesc! Ești foarte amabil! Iartă-mă, tu chiar ai douăzeci de ani?! îl întreabă apoi Lucrezia apucându-l de mână.

— Păi, adineaori ți-am cam înșirat gogoși... De fapt, am șaptesprezece, neîmpliniți...

— Atunci, fii liniștit, eu am doar cu un an mai mult.

— Un an mai mult decât șaptesprezece sau decât douăzeci?

— Decât șaptesprezece.

— Ah, așa da…

— Și la Napoli ai o iubită?

— Da, dar nu ne mai vedem, asta și fiindcă ea habar n-are.

— Adică vrei să spui… cum se zice… că nu i-ai făcut declarații?

— Exact… Să știi că mă dau eu mare, dar… Ție pot să-ți spun: nu m-am culcat încă cu nici o femeie…

— Chiar?

— Nu, de fapt nu-i adevărat… Acum câtva timp, prietenii mi-au pus la cale o farsă, mi-au îndrugat că ne ducem la niște prietene de-ale lor și, când colo, m-am pomenit într-un bordel. Fata cu care m-au lăsat s-a dezbrăcat în fața mea și mi-a zis: „Ce mai aștepți? Scoate tot ce ai pe tine și hai să ne hârjonim!", iar eu, văzând-o goală, am tulit-o.

— De ce? Era așa urâtă?

— Nu, nu cred… Dar nici nu m-am uitat prea bine, m-a enervat că trebuie să stau de vorbă cu o femeie goală pe care n-o cunosc.

— Atunci, de vreme ce pe mine mă cunoști, cu mine o să vorbești chiar dacă mă dezbrac?

— Doamne sfinte! Mă iei peste picior?

— Nici gând! Hai, dă-i drumul!

— Cum adică?! Așa, dintr-odată?

— Mda, ai dreptate, poate că înainte ar fi mai nimerit să ne cunoaștem ceva mai bine.

— Iartă-mă, dar asta înseamnă că tu te-ai culcat deja cu bărbați? Cu câți?

— Mă rog, așa, pe loc, n-aș ști să… Glumesc, bineînțeles! Vrei să știi adevărul? Sunt căsătorită!

— Zău?! Adică ai un soț?

— Nu, soț nu mai am. M-au silit să-l iau din pricini… pe care n-o să ți le spun. Pe urmă însă, ai mei au hotărât să-l scoată din joc și au reușit să anuleze căsătoria, așa că acum sunt iarăși nubilă și singură.

— Și… cât timp ați stat împreună, căsătoriți?

— Te rog, gata cu interogatoriul. Să știi că e mult de când vreau să-ți fac o mărturisire, încă de când te-am ridicat de jos și ne-am îmbrățișat și apoi te-am privit… Și știi ce vreau să-ți spun? Că ești cel mai frumos băiat pe care l-am văzut în viața mea. Ai spus că eu semăn cu o regină, dar tu ești mai frumos decât un rege. Te-aș lua de bărbat imediat. Ca să fac dragoste cu tine.

— Măiculiță! Chiar așa? face băiatul, apoi, trăgând aer în piept, zice: Și eu.

De dimineață se trezesc unul în brațele celuilalt. Se desprind cu greu din îmbrățișare și se privesc în tăcere multă vreme, apoi ea se ridică în picioare pe pat și exclamă:

— Dumnezeule! Privit de sus, așa, gol pușcă, ești și mai frumos! Din ce familie ești, napoletanule?

— Nu pot să-ți spun, nu cred că ai fi prea încântată, și apoi mă tem că tata și frații mei nu mi-ar îngădui să te iau de nevastă.

— Lasă astea, spune-mi din ce familie ești.

— Aragon.

— Aragon! Sfinte Dumnezeule! Cum s-ar zice, regii Neapolelui.

— Da, numai că sunt un Aragon nelegitim.

— Dacă-i pe-așa, și eu sunt fiică nelegitimă.

— Din ce familie?

— Borgia.

— Borgia! Maică Precistă!

Ca să urmărești voința cerului e de-ajuns să știi
să citești mișcarea aștrilor

Papa se află în cabinetul său, cu spatele la fereastră și rostește cu glas tare:

— Intră, intră, Gertrude! Și așază-te.

Tânăra măicuță intră în încăpere și se înclină:

— M-ați chemat, Sanctitatea Voastră?

— Da. Vreau să-ți dau o sarcină foarte importantă.

— Sper să fiu la înălțimea ei. Vă ascult, Sanctitate.

— În scurt timp, chiar astăzi, cred, vor veni două persoane cărora, în ce mă privește, le acord o mare importanță. Unul e polonez, dar vorbește fluent limba noastră, celălalt e ferrarez și este magistrul polonezului, care a devenit însă mai faimos decât magistrul său.

— Se întâmplă uneori.

— Exact. Polonezul se numește Copernic și e un om de știință care studiază stelele, pe celălalt îl cheamă Novara și, pe lângă că-i astronom și matematician, citește și vorbește greaca veche.

— Nu mai spuneți! Tremur de emoție numai la gândul să întâlnesc asemenea persoane.

— Tremur și eu, să știi. Să revenim însă la sarcina ta: trebuie să faci în așa fel încât curioșii de serviciu, care cam roiesc în jurul nostru, să nu-și vâre nasul aici cât timp mă voi întreține cu cei doi savanți.

— Voi veghea, Sanctitate. Mă duc imediat la intrarea în palat să le anunț sosirea. Vreți să-mi repetați numele lor?

Și, spunând asta, scoate un carnețel și un creion.

— Nu! Nu scrie nimic! o oprește papa. Ține minte totul, nu vreau să văd notițe pe-aici. Doar un cuvânt să scrii, dacă le pică în mâna ăstora – și știi despre cine vorbesc –, pornesc imediat o anchetă și un proces legat de ea.

— Aveți dreptate, Sanctitate. Acum, cu îngăduința voastră, permiteți-mi să mă retrag.

Sfântul Părinte se întoarce la scriptoriu, dar măicuța își face iarăși apariția:

— Iertați-mă, Sanctitate.

— Ce e, Gertrude, ai uitat ceva?

— Nu, Sanctitate, dar cei doi savanți au și venit, chiar acum urcă scările.

— Doamne, ce iuțeală! Bine, du-te în întâmpinarea lor, primește-i cu respectul cuvenit și condu-i încoace.

Nu trece un minut și cei doi savanți își fac intrarea în încăpere, papa se ridică și vine în întâmpinarea lor:

— Bine ați venit, prieteni. Ați ajuns mai devreme decât mă așteptam.

— Păi, dată fiind graba pe care ați arătat-o, spune cel mai în vârstă, ne-am grăbit și noi.

— Îmi închipui că dumneata, spune Suveranul Pontif arătând către cel ce vorbise, ești magistrul Novara, iar el, tânărul, este elevul dumitale, Copernic. Am ghicit?

— Da, așa e.

— Luați loc.

Măicuța are grijă să împingă două scaune, apoi se retrage în fundul încăperii, lângă ușă, rămânând acolo în picioare. Așezându-se, magistrul Novara spune:

— Iertare, Sanctitate, dar înainte de a începe dialogul nostru, am vrea să știm de ce ne-ați ales tocmai pe noi, doi astronomi, pentru a vă sfătui într-o problemă care privește de fapt viitorul creștinătății.

— Răspund și eu printr-o întrebare. Cum v-ați dat seama că e vorba de o problemă hotărâtoare pentru mine și pentru viața Bisericii?

— E simplu, răspunde polonezul. Nu uitați că despre proiectul vostru se discută deja în întreaga Italie și în toate statele Europei.

— Numai că, adaugă Novara, ce nu reușim noi să înțelegem este din ce pricină vreți să vă slujiți de doi savanți care, prin natura meseriei lor, sunt cu mintea mai degrabă la problemele universului decât la cele pământești.

— Mai întâi de toate, dintr-o pricină pe care ați admis-o voi înșivă: meseria voastră este aceea de a citi în stele, așadar

vă aflați cel mai aproape de Dumnezeu. Vedeți, în Catalunia, din care provin, există o veche zicală: „Dacă vrei să știi ce să faci într-un moment de cumpănă, poți să întrebi o vrăjitoare care cercetează măruntaiele unei găini sau o magiciană care-ți ascultă bătăile inimii la tâmple privindu-te în ochi, dar cel mai bun mijloc între toate este, negreșit, să întrebi pe cineva care citește în stele". În plus, unul din voi – și-acesta e cu siguranță magistrul Novara –, ca să se întrețină, pe lângă astronomie, se ocupă și cu astrologia, adică citește viitorul oricui, dialogând cu aștrii de pe cer.

Aproape în cor, cei doi savanți răspund:

— E-n regulă, Sanctitate, iertați-ne pentru curiozitate.

— Să revenim deci la problema noastră, continuă papa. Fiindcă sunteți deja la curent cu hotărârea pe care am anunțat-o la ultimul consistoriu, privitoare la schimbarea, s-ar putea spune totală, a întregii Biserici, aș fi curios să aflu ce credeți despre asta.

— Ca să fim sinceri, răspunde Novara, cu mare greutate am reușit să ne procurăm o copie a programului vostru și, citindu-l, am fost șocați, ba am rămas chiar muți de uimire o vreme.

— Vă rog să vorbiți pe șleau, avem puțină vreme, și, din păcate, în edificarea noii structuri, lucrurile au scârțâit încă de la bun început, ba chiar s-au produs și câteva surpări parțiale, destul de semnificative însă și de rău augur.

— Păi, e absolut firesc, când încerci să faci o schimbare majoră precum cea pe care o încearcă Sanctitatea Voastră.

Tânărul polonez ia cuvântul la rândul său:

— Dacă-mi permiteți, Sanctitate, mie proiectul mi se pare cel puțin dezechilibrat.

— Adică?

— În fizică, despre ceva care impune un echilibru paradoxal se spune că este o mișcare de transformare totală, adică una care iese total din canoanele normalității.

— Îmi place definiția asta! Dar, privitor la proiect, îl socotiți posibil sau utopic?

Cu un zâmbet ciudat, Novara îi răspunde cu îndrăzneală:

— Sanctitate, din păcate, trebuie să aveți răbdare să așteptați apusul soarelui și lăsarea nopții, fiindcă e greu să citești în stele la lumina zilei.

Papa nu se poate abține să nu râdă amuzat:

— Ha, ha, ha! E bună, în primul moment n-am înțeles-o.

— Minunat! exclamă tânărul polonez. Avem noroc de-un papă spiritual. Putem fi liniștiți, nu ne va denunța imediat tribunalului Inchiziției.

Papa dă de înțeles că acceptă ironia și discuția continuă.

— Iertare, Sanctitate, reia Copernic, adineaori ați vorbit de scârțâieli și de opoziții fățișe ale colaboratorilor și consilierilor voștri care, evident, vi se opun, sau cel puțin pun la îndoială posibilitatea de a realiza o asemenea acțiune, nu-i așa?

— Exact.

— Prin urmare, intervine imediat magistrul Novara, vă dați seama că nu dețineți forța dialectică de a contracara acele observații și rezistențe.

— Da, cam așa stau lucrurile.

— Vă îndreptați deci către noi, cerându-ne să vă ajutăm să găsiți cuvintele pe deplin convingătoare.

— Bravo, chiar așa e.

— Pentru asta însă, conchide Copernic, trebuie să ne spuneți care sunt opozițiile explicite pe care vă vine greu să le învingeți…

— Eu, spune papa apăsat, am propus ca temă fundamentală a programului nostru să radem în primul rând veniturile și mai cu seamă privilegiile de care se bucură episcopii, cardinalii și toți aceia care administrează bunuri ecleziastice. În al doilea rând, am poruncit ca nimeni să nu mai îndrăznească să profite de acele fonduri care sporesc avuția Bisericii, de pildă de pomeni.

— Să ne oprim și să analizăm aceste două puncte, dacă nu vă e cu supărare, Sanctitate, îl întrerupe tânărul savant. Ce-au răspuns oponenții voștri cu privire la raderea câștigurilor, scuzați-mi trivialitatea?

— S-au pronunțat ferm împotrivă. Mai întâi, mi-au amintit că sarcina lor este de a aduna zeciuiala și daniile, ba mai mult, de a administra proprietățile care reprezintă apanajul curiei înseși: „Suntem slujitorii Domnului, cu nici un chip nu-i putem împila deci pe lucrătorii viei noastre!" Dar asta nu e totul, alt cardinal, om cumpănit și cu judecată, a adăugat: „Eu aș purta cu dragă inimă haine uzate și zdrențuite, aș mânca din farfurii de lemn feluri de nimic și fără gust, dar atunci cum i-aș mai putea întâlni sau invita la masă pe mai-marii acestei lumi, ca să nu mai vorbim de principii străini? «Luați loc, majestate, vreți un pic de fasole fiartă cu rădăcini și-un ou de prepeliță? Sper să fie proaspăt!»"

— Păi, era de așteptat, exclamă tânărul polonez. Episcopii s-au obișnuit de veacuri cu privilegiile. Citeam deunăzi o cronică a conciliului de la Niceea din anul 325 și am înțeles în ce moment și din ce pricină s-a petrecut marea transformare a Bisericii dintr-o comunitate săracă și persecutată în sfânta Biserică aflată în slujba imperiului.

— Ce ciudat! izbucnește râzând papa Alessandro. Cred că e aceeași culegere de mărturii pe care am citit-o și eu acum mai puțin de o lună și vă voi spune că ea m-a determinat să redactez acest proiect de reformă. Unul dintre pasajele care m-au izbit cel mai tare e lista martirilor creștini din cele trei secole precedente, prezentată de un vorbitor, episcop la Roma. Un adevărat măcel, spunea el, bieți creștini sfârtecați în arene, profeți țintuiți de cruci cu capul în jos, femei violate, copilași aruncați în râpe. Și deodată, ajunși aici, se ridică un glas: „Ajunge, așa nu se mai poate, refuzând protecția celor puternici în toate împrejurările, vom deveni fără doar și poate mișcarea religioasă cea mai respectată în

lume, dar în scurtă vreme vom face cu toții parte din rândul celor mai neprihăniți reprezentanți ai comunității morților".

— Perfect! îl aplaudă Novara. Văd, Sanctitate, că ați învățat pasajul pe dinafară. Vă amintiți, desigur, și edictul lui Constantin, atât pe cel adevărat, cât și pe cel fals.

— Nu, pasajul ăsta nu l-am citit cu destulă atenție.

— Bine, intervine Copernic, vi-l voi aminti eu. Spune Constantin: „Episcopii care vor vota pentru protecția Bisericii vor obține privilegii extraordinare. Întâi de toate, vor dobândi din partea puterii un respect și o considerație de neînchipuit până acum. La încheierea conciliului de la Niceea, vor obține pentru prima dată subsidii imperiale, pe lângă dreptul de a strânge bani, inclusiv sub formă de taxe, pământuri fertile străbătute de râuri, temple ale păgânilor transformate în lăcașuri de cult și, pentru a încheia, ascultați-mă bine, dreptul de a se folosi de șerbi și, în anumite cazuri, chiar de sclavi".

— Așadar, putem spune pe drept cuvânt că, în acest punct, creștinismul și-a întors fața de la apostoli și de la Cristos, dar mă tem că și Cristos și-a întors-o de la noi.

— Doamne Dumnezeule! exclamă Copernic. Să fie oare adevărat, o spun cu tot respectul, că cel care vorbește aici e chiar Suveranul Pontif, părintele Bisericii creștine?

— Vă voi spune, admite cam cu jumătate de gură Novara, că în urma discuțiilor purtate în anii trecuți cu mai-marii Bisericii m-am îndepărtat serios de credință; în clipa asta vă asigur însă că, dacă aș vedea renăscând o comunitate creștină așa cum pare că dorește din tot sufletul să edifice Sanctitatea Voastră, m-aș număra printre cei mai vajnici sprijinitori ai săi.

În acest moment, Sfântul Părinte se ridică în picioare și începe să străbată încăperea în lung și-n lat ca să-și adune gândurile. La un moment dat se oprește și, privind în sus, zice:

— Știți la ce mă gândesc? Că e cu neputință să construim un nou edificiu încercând să restaurăm un palat ale cărui temelii nu mai susțin clădirea. Fațada îi este încă impunătoare, dar e de neînchipuit că poate fi transformat în ceva nou.

— Și ce-ar însemna asta? exclamă Copernic. Că singura modalitate chibzuită ar fi de a dărâma întreg palatul și de a o lua de la capăt?

— Exact. Se spune „Imperiul Roman s-a prăbușit", dar ceea ce a fost repus pe picioare e mult mai rău decât ce a fost. De ce? Fiindcă a fost reclădit pornind de la aceleași temelii. Așadar, când spunem „de la capăt", trebuie să înțelegem de la zero absolut.

— Așa e, dar pentru a reuși o asemenea lucrare trebuie schimbat ceva mai întâi, rostește apăsat Novara.

— Ce anume? întreabă papa.

— Oamenii. Dacă cei ce reconstruiesc au aceleași gânduri, obiceiuri, reguli și purtări cu cei ce-au fost înlăturați, sau sunt aceeași oameni deghizați în inovatori, ne vom întoarce mereu la ce-a fost.

— Și atunci?

— Atunci, dacă nu suntem în stare să dărâmăm pentru a ne înnoi, singura soluție este să rămânem așa cum suntem. Orice altă soluție poate părea extraordinară, dar nu slujește la nimic.

Frumos e Napoli pe timp de zi sub soarele arzător,
ca și pe timp de noapte cu sau fără lună, dar mai presus
de toate splendid arată când ești îndrăgostit

Sunt cuvintele unui cântec pe care tânărul Alfonso de Aragon i l-a dedicat Lucreziei în ziua când superba lui logodnică venea să-l viziteze. Băiatul reușise să-și convingă tatăl, regele Neapolelui Alfonso II, să accepte relația lor, ajutat

întru aceasta de Cesare Borgia. Când Lucrezia i-a mărturisit că e îndrăgostită nebunește de tânărul Alfonso, fiul papei a intrat numaidecât în acțiune. S-a dus personal la regele Neapolelui spre a interveni, inclusiv în numele tatălui său, în favoarea celor doi îndrăgostiți.

Între timp, papa Alessandro începuse, calm și detașat, să țească din fire colorate tapiseria menită să zugrăvească epopeea prăbușirii proiectului de transformare totală a Bisericii romane. Având grijă să cadă în picioare și să iasă nevătămat.

Pregătind viitoarele discuții cu cardinalii de la vârful ierarhiei, se întreba cum de putuse crede că va reuși o atare profundă transformare, când personajele ce-ar fi trebuit s-o ducă la bun sfârșit erau aceiași ticăloși vicleni și fățarnici împotriva cărora era îndreptată reforma. Aveau mâinile mult prea adânc vârâte în buzunarele întreprinzătorilor, care depindeau de bunul-plac al curiei pentru realizarea oricărei lucrări. Obișnuința cu fățărnicia și înșelătoria nu putea fi, desigur, influențată și transformată în lucru pozitiv numai prin legi noi și regulamente înnoitoare. Rodrigo Borgia învățase lecția. Nu merita să încerce să facă un loc propice vieții dintr-un castel de nisip înălțat la malul mării, în așteptarea unui val care să mătură castelul și constructorii deopotrivă. Dar trebuia acționat cu mare prudență și cu detașare. Își amintea că în politică amânarea are mereu câștig de cauză: ea este, într-adevăr, rețeta pentru proiectele care nu se pot sau, mai degrabă, nu trebuie realizate.

Papei Alessandro îi venea greu să depășească obstacolul așa-zisei „morale". Adică să-și pună stavilă, măcar în aparență, nevoii neînfrânate de îmbrățișări neîngăduite. Pe de altă parte, cum să rămâi multă vreme departe de o făptură atât de gingașă cum e Giulia? O veche zicală spune: „Când hienele îți aleargă pe urme, aruncă-le bucata cea mai gustoasă, un mieluțel abia născut. Ai să vezi că, deschizându-și fălcile ca să înhațe prada, nici unei hiene și nici unui șacal nu le mai pasă de nimic".

Astfel, marea reformă s-a scufundat încet-încet în mlaștina uitării. Din când în când, cineva mai cu ținere de minte întreba: „Când ne vom ocupa iarăși de schimbarea aia?"

Și toată lumea, de la Suveranul Pontif la cardinali, răspundea: „Nu vă temeți, n-am uitat-o. Aveți răbdare, o repunem curând pe tapet".

Bineînțeles, dar cine o mai crede?

Gâlceavă între îndrăgostiți

Lucrezia se află la Roma. Scena începe în clipa când se aude înfundat bătaia în ușa din fața scării centrale și glasul unei slujnice care strigă:

— *Madonna*, iubitul vostru a bătut la ușă!

— În sfârșit! Ce mai aștepți, deschide-i! răspunde Lucrezia.

— A și intrat, urcă scările!

Alfonso își face apariția, Lucrezia îl întâmpină și dă să-l îmbrățișeze, dar tânărul o respinge.

— Ce te-a apucat? De ce mă respingi?

— Întreabă-l pe frate-tău și pe taică-tău! Frumoasă adunătură de nemernici, n-am ce zice!

— Nemernici? Ai băut ceva sau insulta asta se vrea a fi o glumă?

— Ascultă-mă, tu ești învățată, îți plac baladele și refrenele? Citește aici! spune el, scoțând niște foi împăturite. Te rog, ți-e dedicată ție, sau mai degrabă nouă. E foarte distractivă.

Fata ia foile și întreabă:

— Cine le-a scris?

— Un anume Bellomo Patrubuci, un măscărici, firește! Dichisit, ce mai!

— Ce-i asta, îmi vorbești în napoletană acum, ca să mă faci să mă simt prost?

— Să te simți prost, tu? Cine ar reuși una ca asta? Nu mai face pe mironosița! Ascultă puțin ce zice – și, smulgându-i foile din mână, Alfonso citește subliniind cuvintele: „Preamândră și dulce Lucrezia, cu ochi de mielușea, tu nu știi de osândă și-o faci pe-ndrăgostita în tovărășia unor ticăloși, că așa-l îmbrobodirăți pe flăcăul ăsta, nepot, cică, de rege, făcându-l să creadă că din întâmplare v-ați întâlnit voi doi, deși-nțelegerea era de mult, și doar el nu știa. Așa că, pe nepusă-masă, vă pomenirăți deodată îndrăgostiți. Când, de fapt, la mijloc nu era decât tertipu' lu' frat-tu, Cesarone, căpetenie de lotri, și-al sfântului părinte, ba chiar și regele de Napule era băgat. Care-au făcut contractul mult înainte ca voi să vă-ntâlniți. Iar sărmanu' flăcău era încredințat că se-ntâlni cu tine c-așa voia Fortuna, care-i și-a dragostei zeiță. Vai, vai, ce păcăleală!"

Lucrezia bufnește în plâns. Iar tânărul izbucnește-n râs.

— Asta mai lipsea, să dai apă la șoareci! Plângi tu, plângi, da'-n timpul ăsta îți bați joc de fraier!

— Ajunge! urlă Lucrezia și-i trântește o palmă. Eu habar n-am, pricepi?

— Nu zău? Și nici frate-tău, Cesare, nu știe nimic? Nici taică-tău, nici Adriana, doica ta codoașă? Stai să-ți spun una bună, m-am dus întins la taică-meu și l-am luat la întrebări, iar el mi-a râs în față: „În sfârșit! a strigat. Ai înțeles și tu că ți-am făcut-o! Da' ce-ți pasă dacă credeai că v-ați întâlnit din întâmplare? Fătuca e frumoasă, bani are cât să-i sucească mințile unui bancher, iar tu o să ai o zestre de nabab. Și mai devii și ginerele papei, iar fiu-său, cine știe, în viitorul apropiat va deveni rege la Napule". Iar tu, Lucrezia, o să fii regină! Te-ai prins?

— Dacă-ți spun că habar n-am! Îți jur!

În acest moment, slujnica se strecoară înăuntru și zice în șoaptă:

— *Madonna*, a venit fratele vostru! Adineaori a descălecat! Ce să fac?

— Foarte bine, condu-l pe Alfonso la mezanin și du-l chiar aici, deasupra încăperii, unde e o bortă prin care se poate vedea, și mai ales asculta, ce se petrece dedesubt fără să fii văzut. Hai, du-te!

Și-n timp ce slujnica îl duce pe Alfonso spre altă scară, Lucrezia îi spune răspicat:

— Ascultă cu luare aminte ce-o să răspundă Cesare la vorbele mele.

Cei doi ies, tânăra se așază în fața unui război de țesut aflat în mijlocul încăperii și începe să miște suveica.

— Vai, Lucrezia! Cât mă bucur să te găsesc acasă! Ce faci, nu mă saluți?

— Ar trebui? Poate c-ar trebui să-ți și mulțumesc pentru că te slujești de mine în continuare?

— Nu înțeleg unde bați.

— Ascultă, știai că la Napoli, pe numite străzi, se cântă balade despre întâlnirea amoroasă dintre mine și Alfonso și se râde copios?

— Ce tot spui acolo?

— Mă rog, poate că habar n-ai despre balade, așa că, uite, îți dau posibilitatea să-ți faci cultura. Citește aici, îi spune ea, aruncându-i la picioare foaia împăturită. Sunt în napoletană, știi napoletana? Bun, dacă n-o știi, profită și învață-o, dacă chiar vrei să devii regele Neapolelui…

Cesare citește și după ce ajunge la jumătatea paginii exclamă:

— Ce comédie mai e și asta?

— E comédia noastră, dragul meu, și e chiar o comedie!

— Și de ce te plângi? Nu țipai tu mereu indignată că ne folosim de tine ca de un pion pentru interesele noastre? Iar acum, când facem totul ca să-ți găsești alesul inimii pe care-l

cauți dintotdeauna, tot tu vii să ne-o scoți pe nas, ca și cum eu și tatăl nostru am acționa ca niște pești ordinari?

— Așa e, pretenția mea e nevrednică! Ai dreptate, sunt o nesătulă. Voi v-ați dat peste cap ca să-mi oferiți doi tineri din nobilimea spaniolă…

— Ține seama că noi ți-am oferit doi ca să-i poți schimba, dacă primul nu ți-ar fi fost pe plac…

— Pe urmă v-ați gândit mai bine și ați hotărât că cei doi popândăi nu sunt demni de mine și i-ați azvârlit la gunoi. Prin urmare, vă gândiți să-mi oferiți unul mai bun, adică un tânăr din familia Sforza! Ce mai vrei? Eu nu-l iubesc, dar mă siliți să-l accept. Mă supun, fac tot ce-mi stă în puteri să-l mulțumesc. Vreme de patru ani ne iubim, faptul că mă iubește atâta mă face să-l accept, dar tata, în acord cu tine, hotărăște că nu, nu e demn, și ne puneți să semnăm amândoi un act din care rezultă că nu ne-am iubit niciodată. În cele din urmă îl găsesc pe bărbatul vieții mele, dar descopăr că totul a fost pus la cale de voi, că nimic n-a fost întâmplător. De fapt, m-ați pus să joc o comedie, întotdeauna în avantajul vostru și pentru interesele voastre.

— Aoleu, mi s-a acrit! Iartă-mă, dar n-am vreme de pierdut cu tânguielile tale. Ne vedem după ce te mai calmezi un pic. Adio!…

Cesare pleacă, și după câteva clipe reintră Alfonso, se așază lângă aleasa inimii lui, iar după o lungă tăcere spune:

— Iartă-mă pentru tot ce-am zis și pentru toate jignirile.

— Lasă asta, aveai tot dreptul. Blestemații… Nu știu decât să se folosească de oricine ca de niște încălțări purtate.

— Și acuma? Ce-i de făcut? Întreabă Alfonso, apoi fără să aștepte răspuns: Eu nu mai pot trăi fără tine. Sunt îndrăgostit.

— Și eu. Te ador, spune Lucrezia. De-acuma, ești prezent în viața mea în fiecare clipă, chiar și când nu ești lângă mine,

când dorm, când umblu pe stradă, când mănânc. Te devorez și mă las devorată de tine.

— Îmi place gândul că eu sunt hrana ta și tu a mea. Să rămânem împreună și să ne apărăm unul pe altul.

— Ai grijă însă, îi răspunde Lucrezia de-ndată, eu, deși unul mi-e frate, iar celălalt tată, am învățat să nu mă-ncred în ei nici o clipă. Ajunge să vezi cât de josnic a procedat la ultimul consistoriu bărbatul care-și spune Sfânt Părinte. Cu urechile mele l-am auzit propunând episcopilor și cardinalilor uluiți să lichideze tot putregaiul care zace în cuhniile Vaticanului. Ba a înființat chiar o comisie de înțelepți dintre cei mai integri, dar dându-și seama că riscă să dezlănțuie un adevărat război între toate grupurile de putere, și-a lepădat brusc blana de leu și a îmbrăcat pielea sclipitoare a unui cameleon. De altminteri, transformarea asta în văzul lumii e un dar extraordinar al familiei ăsteia. Frate-meu, la unison cu tata, și-a lepădat mantia de purpură. A azvârlit scufia de cardinal și, cu o iuțeală nemaipomenită, s-a încins cu armură, coif, cizme și spadă de principe războinic.

— Și toate astea ca să aibă câștig de cauză în treburile lui necurate… S-a zis cu somnul nostru liniștit! Iartă-mă că ți-o spun pe șleau, dar te-ai născut într-o șerpărie de creaturi sinistre, oricine stă în calea planurilor lor se poate socoti deja mort.

— Ai dreptate. Acceptându-le planurile, riscăm să ne pomenim manevrați după placul lor.

Cei doi se îmbrățișează și murmură aproape la unison:

— Să sperăm că dragostea noastră va fi fără sfârșit.

Jocul schimbărilor

La 1 octombrie 1498, Cesare Borgia ajunge la Paris. E un oraș pe care nu-l cunoaște, dar pe care a început să-l iubească pe când învăța limba franceză, și am văzut, cu prilejul

călătoriei sale la Napoli în suita regelui Carol VIII, că o vorbește cu farmec și aplomb. Dar ce caută el în orașul ăsta aflat așa departe de locurile sale natale? Nici mai mult, nici mai puțin decât să ceară mâna Carlottei de Aragon, nu întâmplător verișoară cu Alfonso, devenit între timp soțul Lucreziei, și fiică a regelui Ferdinand al Neapolelui. Nici gând însă de încheierea fericită a unei povești de dragoste, e mai degrabă vorba de o treabă cu totul și cu totul politică. Însurându-se cu o descendentă a familiei de Aragon, Cesare va urca pe o treaptă foarte înaltă pe scara ce duce la regatul Neapolelui.

Dar întâlnirea nu se desfășoară conform planului. Când i se propune căsătoria, soția mult râvnită le trântește mijlocitorilor o scenă violentă și plină de indignare: „Cum adică? Îmi propuneți să sfârșesc în patul unui tip deocheat ca ăsta? Un ucigaș recunoscut, demn de bordelurile cele mai rău famate? Ați uitat că ticălosul ăsta și-a luat-o amantă pe verișoara mea, dând-o de soție fratelui mai mic? Ce vreți la urma urmei? Să mă mărit cu un nelegiuit care întâi mă duce în pat, iar dimineața, după ce s-a bucurat de fecioria mea, e-n stare să mă sugrume în cearșafuri ca satrapul ucigaș din *O mie și una de nopți*?"

Refuzul e brutal și fără drept de apel, dar Cesare nu se dă de ceasul morții. Cum se zice, scenele de tipul ăsta sunt ca vântul suflând în pânzele corabiei, când siroco devine mistral e timpul să schimbi ruta. Și cum procedează un Cesare care pierde o regină la șah? Își ia imediat alta. Napoletana zice nu, nu-i nimic, are la dispoziție o tânără nobilă franceză, altă Charlotte, Charlotte d'Albret, sora regelui de Navarra. Ea e de acord, tatăl de asemenea, deci trăiască mirii!

Cu această mutare de șah își atrage simpatia regelui Franței Ludovic XII, care, de fapt, se folosește de această favoare acordată multiubitului fiu al papei ca să obțină sprijinul său, al papei se-nțelege, în chestiunea anulării propriei căsătorii. Monarhul a fost silit să se însoare cu Jeanne de Valois, o

tânără cu mințile rătăcite. Numai Suveranul Pontif poate anula această căsătorie. Mai mult, regele vrea să obțină binecuvântarea Vaticanului pentru împlinirea unui proiect mult râvnit: cucerirea regatului Neapolelui. În fruntea planului său se află cucerirea Milanului. Întreprindere în vederea căreia Cesare e numit locțiitor al regelui, ceea ce înseamnă că tânărul are în sfârșit la dispoziție o armată pe care s-o conducă împreună cu monarhul pentru a asedia nu doar Milanul, ci și câteva însemnate orașe din Romagna.

Milanul e cucerit, apoi armata coboară în Romagna.

După câteva luni, la 26 februarie 1500, Cesare se-ntoarce la Roma în chip de condotier victorios. Tatăl îi pregătise o intrare triumfală, demnă de un imperator, numindu-l totodată gonfalonier al Bisericii. Primirea cea mai sărbătorească și entuziastă i-a fost făcută însă de populația Romei. Cu deosebire funcționarii din administrația publică i-au aclamat cu fanatism isprăvile. Seniorii feudali din Romagna erau, într-adevăr, o grea povară pentru statul papal. Recalcitranți și turbulenți, refuzau de ani buni să plătească impozitele datorate guvernului de la Roma, silit astfel să recupereze prejudiciul de la locuitorii Urbei, în special de la funcționari, care de luni de zile nu-și mai primeau lefurile. Pentru ei, victoria lui Cesare Borgia reprezenta certitudinea că-și vor primi rapid mare parte din sumele datorate.

Întâmpinându-l pe Cesare, „sfântul" părinte era constrâns să-și ascundă bucuria și mândria de a avea un fiu atât de aclamat. Dar odată rămași între patru ochi în palatul pontifical, Rodrigo își îmbrățișează fiul cu patimă, mai-mai să-l sufoce. Apoi, în timp ce slujitorii servesc prânzul – un prânz cu doar doi meseni, tatăl și fiul –, papa Alessandro exclamă în catalană:

— Povestește-mi totul despre triumful tău!

Iar fiul:

— Lasă-mă să-mi trag sufletul, *pare*, și eu sunt emoționat de fastuoasa primire.

— Bine, bine, trage-ți sufletul și dă-i drumul. De la începutul începutului, te rog, exact din momentul în care regele te-a numit mâna lui dreaptă.

Și Cesare începe îndepărtând farfuriile și tacâmurile din față, ca să aibă mai mult loc pentru gesturile cu care-și completează povestea aventurii:

— Bun, îți spun pentru început, *pare meo*, că odată cu prima expediție, cucerirea Milanului, am trecut și prima probă. Cunoșteam orașul la perfecție, încă de când, trimis de tine, m-am dus acolo ca să aranjez căsătoria Lucreziei noastre cu trădătorul ăla laș de Giovanni Sforza, pe care pe drept cuvânt l-am măturat din calea noastră. Așa că, atunci când regele Ludovic m-a întrebat cum ar trebui să procedăm cu Lodovico il Moro și trupele lui, eu, îngrijindu-mă să nu sar peste cal, i-am răspuns: „După părerea mea, asedierea Milanului e treaba cea mai simplă la care majestatea voastră poate nădăjdui. — Grație cărui avantaj? — Grație avantajului pe care ni l-a oferit chiar ducele Milanului, care, cu căpoșenia lui nemaipomenită, a reușit în scurtă vreme să-și piardă orice reputație va fi avut, astfel că nu există supus al lui care să nu dorească mai mult ca orice pe lume să se elibereze nu doar de el, ci și de toată curtea și de toți lingușitorii lui". Iar regele, extrem de interesat, a întrebat: „De ce? Ce-a făcut vanitosul ăla? — Simplu, s-a gândit doar la propriul lui interes. Nici măcar nu s-a ostenit să se prefacă a avea grijă de cel al oamenilor lui". Exact pe dos de cum m-ai învățat tu mereu, *pare meo*: cine-și vede de propriul interes și totodată de interesul oamenilor cade întotdeauna în picioare, iar poporul, în frunte cu mulțimea de coate-goale, îl adoră. Ca să nu vorbim de cât îl iubesc oamenii sus-puși.

— Așa e, *Sèsar*. Dar fii atent să nu-ți prinzi urechile, mai ales cu sus-pușii: ăștia, când simt că cel care le face favoruri e moale, îl dezbracă de tot, și regele nu trebuie să apară niciodată în izmene!

— De acord, dar să ne întoarcem la dialogul meu cu regele Franței. I-am amintit deci că Lodovico il Moro sărise peste cal cu făgăduielile: „Milanezi! le spunea el cu emfază. Iubiții mei supuși! De vreme ce-ați acceptat să vă cârmuiesc, vă asigur că voi reconstrui cetatea, că voi curăța locul de adunătura exploatatorilor și de bănci, că de-acum înainte nu creditori îi vom numi, ci cămătari, și mai presus de toate că voi repune în funcțiune canalele și cursurile de apă și voi da poruncă să fie reparate canalele colectoare, care, așa cum m-a anunțat public Leonardo da Vinci, colcăie de șoareci ce se strecoară pretutindeni, chiar și în biserică în timpul ceremoniilor". Și apoi am încheiat: „Va fi de-ajuns, majestate, să vă arătați în fața zidurilor de la Porta Romana, și porțile se vor deschide larg, iar în întâmpinarea voastră va veni întreaga populație aplaudându-vă".

— Și el, regele, cum a reacționat la prevestirea ta?

— La început mi s-a părut sceptic, dar pe urmă, văzând cum se petrec lucrurile în realitate, a trebuit să admită că locțiitorul său nimerise din plin. Iar când a intrat în Milano m-a ținut mereu în preajma lui, apucându-mă de braț, așa cum faci tu când îți aduci aminte că sunt fiul tău.

Tatăl schițează un zâmbet și adaugă:

— Nu pierde șirul. Suntem la momentul în care ajungeți cu trupele în Romagna. Povestește!

— Imediat. Ne-am îndreptat către orașele Imola și Forli, unde însă armata noastră s-a izbit pe neașteptate de o rezistență turbată și a trebuit să facă față și unui contraatac din partea trupelor locale, conduse, ce să vezi?, de o femeie, Caterina Sforza, înzestrată cu un curaj și o forță de convingere extraordinare. Închipuie-ți că a reușit să trezească în supușii ei o mândrie demnă de o adevărată stirpe de războinici. Și cât ne-am ostenit să-i facem să accepte să se predea și s-o luăm prizonieră!

Semne ale prăpădului

Suntem în 26 iunie, în plină vară. Papa Alessandro stă sub puterea unui semn de rău augur, care coboară asupra lui din înalt. Un enorm lampadar din salon se desprinde brusc din tavan și se prăbușește vertical exact peste fotoliul papei[1], care tocmai se ridicase ca să adune de pe jos o mică monedă de aur ce-i căzuse din mână. Înspăimântat, papa își dă seama că mai e în viață grație câtorva milimetri – și unei monede.

Dar nu era decât primul avertisment. Într-adevăr, a doua zi (una din rarele zile în care Cesare e absent), Alessandro VI se pregătește să înceapă o audiență în sala papilor, când în cer răsună un bubuit cu fulgere și tunete de sfârșit de lume. Urmează un scurt moment de tăcere și se dezlănțuie o furtună demnă de Judecata de Apoi. Se aude apoi un pârâit repetat, și căpriorii care susțin acoperișul se prăbușesc brusc. Bârne și tiranți cad rând pe rând de sus. Doi cardinali se aruncă pe o fereastră deschisă ca să-și scape pielea. Papa Alessandro rămâne nemișcat, așezat pe tronul său, sub baldachinul care se prăbușește peste el.[2]

Zvonul catastrofei se răspândește în tot orașul. Se aud urlete disperate repetând întruna: „A murit! Papa a murit strivit de acoperiș!" Câțiva bărbați se apucă să sape ca să extragă fără îndoială cadavrul și, spre marea lor surpriză, îl descoperă așezat pe tron, sub arcele frânte ale baldachinului, leșinat, dar încă viu.

Lângă Sfântul Părinte întins pe pat se află doar fiica lui. El în persoană a poruncit să fie îngrijit de fiica lui și de nimeni altcineva.

---

1. R. Gervaso, *op. cit.*
2. M. Johnson, *op. cit.*, p. 133.

În 15 iulie 1500 pare să domnească liniștea. Alfonso de Aragon urcă ultimele trepte ale scării din fața cvadriporticului de la Sfântul Petru, când deodată e atacat de câțiva bărbați mascați, care-i sar în spinare înarmați cu pumnale lungi. Cu un salt, tânărul reușește să evite atacul, dar nu și o lovitură care-i străpunge brațul. Se clatină. E aproape ora unsprezece seara, lumina felinarelor de pe fațada cu bolți e foarte slabă. Unul dintre tâlhari se apropie pe la spate și-l lovește în cap.

Câțiva pași mai încolo se află cineva care asistă la încăierare, dar n-are de gând să intervină sau să dea alarma. Se face nevăzut. Alfonso reușește să scape încă o dată, cărându-i șuturi ucigașului aflat cel mai aproape, care izbutește totuși să-i înfigă adânc pumnalul în picior. Cade la pământ. Cei trei atacatori văd apropiindu-se câțiva oșteni de gardă, la ale căror strigăte își iau picioarele la spinare. Patrula ajunge la scările de intrare, și doi dintre oșteni se apleacă imediat asupra nefericitului care mai răsuflă încă. Patru guarzi îl ridică și-l transportă sub portic până la intrarea în bazilică, unde se află corpul de gardă. Căpitanul îl recunoaște pe tânăr și exclamă: „Dumnezeule, ăsta-i ginerele Sfântului Părinte!"

Și tot în goană, cei patru îl transportă în odăile Vaticanului unde locuiește Lucrezia Borgia. Femeia vine în întâmpinarea salvatorilor. Când își dă seama că e vorba de soțul ei și că pierde mult sânge, se prăbușește leșinată. E chemat un medic care coase pe cât se poate rănile nefericitului, comentând:

— Din fericire, loviturile n-au atins organele vitale. Numai că, din păcate, a pierdut mult sânge, dar e tânăr, poate scapă. Acum hai să ne îngrijim de *madonna*.

Reușesc s-o readucă în simțiri trecându-i săruri pe la nas. Medicul îi ia pulsul și declară:

— Are febră mare, mai mult ca sigur din cauza spaimei.

În ziua următoare, încă din zori, în fața intrării în apartamentele Lucreziei, pot fi văzuți doi guarzi înarmați care stau zi și noapte pe coridor. Medicul iese din camera în care zace rănit Alfonso. Lucrezia îl însoțește, purtând un copilaș în brațe.

— Cum vă simțiți? Aveți un fiu superb, pare un îngeraș din cei pictați în jurul Madonei urcate la ceruri.

— Din întreaga familie, numai el e sănătos în momentul de față, comentează Lucrezia, sărutându-și cu foc copilașul:

— Câți ani are? întreabă medicul.

— Nouă luni.

— Nu mai spuneți! Să vă trăiască! Parcă ar avea un an. Iertați-mă că mă ocup de probleme care nu cad în sarcina mea, aveți vreo bănuială în privința autorilor atentatului?

— Azi-dimineață au venit doi așa-ziși juriști trimiși de tatăl meu. Firește că au deschis deja o anchetă. Toată dimineața n-am făcut decât să răspund la întrebările lor. Îmi permit să exprim o părere pe care ar trebui s-o țin pentru mine: am avut impresia că știau mai multe despre asasinatul nereușit decât se prefăceau că vor să afle de la mine.

— Poate nu vă mai amintiți, erați foarte tulburată atunci, dar tot eu v-am acordat primul ajutor când ați pierdut sarcina cu primul vostru fiu.

— Vai, iertați-mă! Din păcate, atunci îmi pierdusem de tot mințile.

— Sigur că da, îmi amintesc… Ați căzut când coborați scara, așa ați pierdut sarcina. Un avort la trei luni, erați pur și simplu disperată. Totuși, la scurt timp, am constatat cu bucurie că vă reveniserăți de minune, ba chiar îmi spuneați, fericită: „Doctore, sunt iar însărcinată".

— Da, dar bucuria n-a durat prea mult, răspunde Lucrezia, fiindcă foarte curând soțul meu a fost silit să fugă, mai precis a fost convins de un cardinal apropiat tatălui meu.

— Iertați-mă, n-ar trebui să insist, dar despre povestea asta am auzit atâtea versiuni... Spuneți-mi, care-i adevărul?

— Adevărul a stat întotdeauna în mâna fratelui meu. Cardinalul, al cărui nume vi-l pot spune, Ascanio Sforza, a ajuns la Alfonso, soțul meu, și l-a prevenit: „Tinere prieten, ești în mare primejdie, cineva din familia dumitale proaspăt dobândită, ca să zic așa, vrea să te elimine în chip brutal. Ascultă-mi sfatul, fugi în locul cel mai bine apărat cu putință". La care Alfonso i-a răspuns: „Nu știu nici unul în care aș putea să mă ascund. — Atunci du-te la proprietatea mea de la Genazzano, e o stâncă fortificată. Nimeni nu riscă să-și vâre nasul acolo, oricâte trupe ar avea la dispoziție". Așa se face că, de pe o zi pe alta, m-am pomenit de-a dreptul singură în preajma nașterii. Am plâns zile întregi. Din fericire, copilașul n-a pățit nimic.

— Deci în toată perioada sarcinii nu v-ați mai văzut soțul?

— Exact.

— Dar, iertați-mă că insist, de ce în familia voastră... ar fi dorit fratele vostru, după câte se pare, să vă ucidă soțul, după ce făcuse totul ca să vă măritați cu el?

— Știu că vi se pare sinistru, dar pentru bărbații din familia Borgia schimbarea unui plan după ce l-au pus în aplicare e un lucru absolut normal, și cum calea cea mai rapidă e omorul, asta-i soluția cea mai practicată. În cazul nostru, căsătoria mea nu era scopul ultim al planului, ci doar unul intermediar. Fratele meu, tot el, hotărâse că regatul Neapolelui ar putea fi o țintă de cucerit, prin sistemul înrudirilor. Așa că la început am intrat eu în joc și, prin căsătoria mea, am pus bazele ascensiunii până la domnie, apoi și-a făcut intrarea Cesare, care, cum se zice, voia să pună mâna pe verișoara soțului meu, urcând astfel pe tronul din Partenope. Dar, cum se știe, Carlotta de Aragon l-a refuzat indignată pe pretendent.

— Aha, acum înțeleg! exclamă medicul. Deci, pierzând posibilitatea de a cuceri regatul Neapolelui, căsătoria cu tânărul vlăstar al familiei de Aragon nu mai slujea la nimic.

— Bineînțeles, ați ghicit. Așadar, bărbatul meu devine un soț bun de aruncat. În groapă, se-nțelege.

— În groapă... Deci ăsta e motivul atentatului, din fericire ratat.

— Sigur, dar, vai, mi-e teamă că o să-ncerce din nou.

— Dar cum se poate? Dacă nu mă-nșel, părintele vostru, pardon, Sfântul vostru Părinte, vă protejează în chip vădit. În jurul locuinței voastre, la fiecare colț stau gărzi înarmate.

— E-adevărat, dar nu e de ajuns. Chiar dacă Sfântul Părinte, aflat aici deasupra, a amenințat cu pedepse drastice pe oricine va încerca să atace familia noastră, cunoscându-l pe Cesare, ne putem aștepta la ce-i mai rău.

Într-adevăr, peste o lună, fratele Lucreziei împreună cu câțiva zbiri de-ai săi năvălesc în casa în care ea îl îngrijește pe tânărul convalescent alături de cumnata ei. Le alungă brutal din cameră pe cele două femei, și căpitanul Miguel de Corella, zis Michelotto, ucigaș aflat în solda personală a lui Cesare, intră în odaia lui Alfonso și-l sugrumă într-o clipită.

Și aici, la fel ca în dramele improvizate din teatrul italian, începe dansul măștilor. Fiecare își joacă propriul rol și pe cel al antagoniștilor. Tatăl se declară mai întâi indignat, apoi închide ochii și predică înțelegerea. Fiul asasin jură că n-a săvârșit nici o crimă, a fost doar nevoit să se apere, fiindcă victima și-a permis să-l amenințe, ba chiar a încercat să-l străpungă cu săgeți trase cu o arbaletă. Tulburător e însă că, după o faptă de o asemenea barbarie, ce-ar declanșa un iureș de indignare în rândul supușilor oricărei națiuni, la Roma, în plin Umanism, în urma acestui omor, atmosfera devine un soi de amalgam vâscos în care totul își pierde greutatea și forma. Uitarea.

Lucru de care-și dă seama și Lucrezia: invitată de prieteni de obicei bucuroși s-o aibă oaspete cu orice prilej, simte acum, cu fiece întâlnire, că le e nesuferită, mai cu seamă când face o aluzie cât de mică la violența îndurată. Toți încearcă să evite discuția și, fiindcă răspunde adesea la aceste eschive cu gesturi și vorbe indignate, iată că tânăra văduvă se vede nevoită să recunoască că nimeni n-o mai suportă. Cum spunea Aretino: „Plânsul nemângâiat e acceptat numai când văduva ce varsă lacrimi e o stăpână a cărei putere e prielnică, ba chiar hotărâtoare pentru viața curtezanilor. Dar dacă cine guvernează și-a pierdut în mare parte puterea, plânsul devine tânguire insuportabilă".

Lucrezia nu-și mai află locul în viesparul de ipocrizie și cinism care devenise Roma, unde Cesare, supranumit „il Valentino", adică duce de Valentinois, domnește acum asupra tuturor. Acceptă deci cu dragă inimă îndemnul tatălui de a părăsi împreună cu întreaga-i curte Urbea și a se duce la Nepi, la proprietatea aflată în stăpânirea ei, unde atmosfera îi va fi cu siguranță prielnică. În toiul acestui marasm, copilașul crește vioi și o dragoste tot mai năvalnică îl leagă de mama sa.

Să nu credeți însă că Lucrezia a fost abandonată de tatăl și de fratele ei unei vieți de veșnică izolare în micuțul orășel de basm, croit din păcate pe măsura copiilor. Alessandro VI simte povara responsabilității de a fi făcut din fiica lui trista, ba chiar deznădăjduita văduvă a unui tânăr pe care l-a iubit ca pe nimeni altcineva pe lume. Și face totul pentru a o scăpa de această stare. O iubește, și-ar da viața pentru fericirea fiicei sale. E clasicul temei moral al tiranilor, care în urmărirea propriilor interese acționează întotdeauna ca niște criminali fără milă; când vine vorba însă de sentimentele pentru apropiații lor, suferă și se dau de ceasul morții cu pasiunea unor autentice făpturi omenești.

Portretul nemăsluit al unui popor

Drept comentariu la cele întâmplate, vă propunem analiza oferită de Marion Johnson, cercetătoare britanică extrem de avizată și de o mare pătrundere, care, cu obișnuita cruzime a anglo-saxonilor de talent, ne povestește viața din Italia în timpul Renașterii: „De-a lungul întregului secol al XV-lea, criticile cu privire la starea în care se afla Italia s-au ținut lanț. Și totuși, în această țară, unde spiritul atingea o vioiciune necunoscută în restul Europei, iar studiul istoriei fusese integrat de la bun început în rândul disciplinelor științifice, oamenii cu scaun la cap își dau cum nu se poate mai bine seama că vina e lăuntrică și trebuie căutată în felul de a trăi al oamenilor". Citește: al supușilor. „Ceea ce Alessandro VI și fiul său Cesare încercau să înfăptuiască nu era nimic altceva decât urmarea logică a intereselor celor ce dețineau puterea. Scopurile și mijloacele lor erau acceptate de toată lumea, în măsura în care erau cuprinse în tradiția artei italiene a politicii, cu al său *trăiește și lasă-i și pe alții să trăiască*. Vreme de secole, statele independente ale Italiei fuseseră o arenă în care orice experiment era cu putință și în care orice om înzestrat avea posibilitatea să se ridice. Prin urmare, conducătorii italieni au dat dovadă de o perspicacitate, o chibzuință, o adaptabilitate și o înclinație artistică inaccesibile oricărui biet rege sau principe din țările nordice; toate mergeau însă mână-n mână cu o viclenie, o lipsă de loialitate, o cruzime și o imoralitate de neînchipuit pentru oameni mai placizi și mai conservatori din fire."[1]

1. *Ibidem.*

Încheierea socotelilor... Ca să nu mai vorbim de privilegii

Ca o confirmare a spuselor lui Marion Johnson, iată conținutul misivei trimise de papă tuturor seniorilor feudali supuși Bisericii, prin care Alessandro VI îl declară pe fiecare decăzut din dreptul de a-și administra proprietatea. Ba mai mult, îi excomunică pe toți, în masă, pe motiv că nu și-au plătit dările către Statul Papal. Astfel, Cesare se pomenește, cum se spunea în Romagna, „prânzind cu unt și cu sardele". Așa se face că reușește acum, cu o ușurință uluitoare, să-i dea jos pe contele de Pesaro, clanurile Malatesta de la Rimini, Montefeltro de la Urbino, Manfredi de la Faenza, Varano de la Camerino. Pe scurt, pune stăpânire cât ai bate din palme pe întreaga regiune, inclusiv pe numeroase fortărețe și castele. Acțiunea trezește uimire în întreaga peninsulă și în mare parte din Europa. În urma acestui succes, plin de elan, Machiavelli avansează ipoteza ca, urmând calea greșită a evenimentelor ce se petrec în Romagna, să ia naștere în Italia un stat unic. De aici și faptul că tratatul său politic, *Principele*, îi este dedicat lui Cesare.

Drumurile, chiar și cele mai anevoioase, duc întotdeauna la Roma

Exact în acele zile papa cere să se întâlnească cu fiica sa, aflată literalmente în refugiu la Nepi; Lucrezia îi răspunde: „Îmi pare rău, dar nu mă simt în stare să vin la Roma și, mai ales, mă umple de dezgust ideea de a-l întâlni întâmplător, ca de obicei, pe fratele meu, pe care toată lumea îl numește acum casapul".

Răspunsul papei vine imediat – cât îi ia unui curier care, schimbând doi cai, duce misiva, în care stă scris: „Lucrezia,

oricât nu te-ai încrede tu în vorbele mele, eu mă străduiesc peste poate să-ți demonstrez dragostea ce-ți port. Dar înfăptuirea intențiilor mele e destul de complicată. Așadar, ca să aibă succes, are nevoie de participarea ta directă. Nu putem discuta prin scrisori și curieri. Vino cât poți de repede, te rog. În ce-l privește pe fratele tău, te asigur că n-ai să-l vezi cât vei fi în preajma mea. De altminteri, e prins până peste cap în Romagna, așa că nu se poate desprinde de acolo".

Nu trec multe zile, și iat-o pe Lucrezia la Roma. Dar nu în casa în care locuia cu soțul ei, ci în palatul Farnese, adăpostită de Giulia. Și nici nu acceptă să-și întâlnească tatăl la Vatican. Prea multe și prea dureroase amintiri o împiedică să se întoarcă în acele locuri. Papei îi vine atunci o idee de-a dreptul genială. În vremea aceea, la Roma, ies la lumină, unul după altul, faimoasele *domus* ridicate de cei mai importanți împărați romani. Amintindu-și emoția Lucreziei la descoperirea neronianului *Domus aurea*, Alessandro VI o invită să viziteze împreună ultimele săpături, blocând firește accesul numeroșilor amatori de artă. Vor fi deci singuri și netulburați de nimeni. Lucrezia acceptă, și iată-i pe cei doi întâlnindu-se în fața unei picturi cu fauni și nimfe dansând.

Se așază amândoi pe o bancă comodă și după o îmbrățișare nițel cam forțată începe dialogul. Papa e primul care ia cuvântul.

— Fata mea, trebuie să încep prin a recunoaște că, după toate câte s-au întâmplat, noi, familia Borgia, am dobândit mari avantaje. Toți, mai puțin tu, Lucrezia. Doar tu, ca printr-un absurd decret al destinului, a trebuit să plătești pentru nelegiuirile noastre fără seamăn, adesea pătate de sânge.

— Tată, în sfârșit aud din gura ta cuvinte sincere. Atâta doar că ai uitat să dai și numele celui ce-a săvârșit monstruoasele fapte pe care eu a trebuit să le îndur singură.

— Nu, nu singură, fata mea. Mă declar și eu vinovat, firește, și-am suferit cumplit din pricina asta. Să știi că m-am

gândit chiar să-l elimin pe Cesare din viața mea. Dar mi-am zis că, lăsat de capul lui, descreieratul ăsta va pune la cale crime tot mai cumplite, care-l vor duce la ruină, și ne va târî pe toți după el.

— Asta spun și eu. Numai că tot așteptând ca oaia neagră să devină un pic mai albă, eu voi fi în continuare socotită o târfă care consimte în chipul cel mai josnic ca bărbații ei, care-o adoră, să fie scoși din joc pentru simplul motiv că acele căsătorii nu se mai potrivesc cu afacerile de familie.

— Exact! exclamă Suveranul Pontif. Ăsta-i nodul problemei. Iar eu, răspunzător de defăimarea ta, trebuie să fac totul ca fiica mea să-și redobândească onoarea.

— Și cum crezi c-ai să reușești?

— Lucrezia, iartă-mi întrebarea: care e cetatea pe care-o cunoști și-o apreciezi cel mai mult în Italia?

— Viclean mai ești, tată! Pui întrebări al căror răspuns îl știi deja. Am mai vorbit despre asta cu altă ocazie. E un loc în care am petrecut clipe de neuitat, se numește Ferrara.

— Bravo. Și de ce-l preferi altor locuri?

— Fiindcă oamenii sunt amabili și sinceri, și mi se pare că au sentimentul comunității, la care se adaugă dorința de a trăi în voioșie, respectându-se reciproc.

— De acord cu tine. Pune la socoteală și că are palate cu o înfățișare extraordinară și e scăldată de jur împrejur de Pad, care se desparte în două brațe ca s-o cuprindă-n ele ca un îndrăgostit. E plină de piețe unde foiesc negustori din întreaga Europă. Și are o universitate, „lo Studio", unde predau cei mai străluciți savanți și oameni dedicați poeziei și literaturii.

— Știu. Adaugă și faptul că e pesemne prima cetate din Italia unde poți asista la splendide reprezentații teatrale. Am văzut acolo comedii în italiană de o frumusețe inimaginabilă. Dar, iartă-mă, greșesc eu sau, din ce te-aud spunând, tocmai la Ferrara m-ai sfătui să mă duc să trăiesc?

— Ei bine, da.

— Și o să-mi pot alege prietenii pe care-i vreau și un îndrăgostit pe gustul meu, sau, ca de obicei, mi-ai și ales un soț?

— Ia te uită la ea, mă scoate din joc și mă pune la colț ca pe un jucător prins cu fofârlica. Tâmpit mai sunt! M-am încurcat singur ca un începător. Păi, cu cine credeam eu că stau de vorbă! Habar n-aveam că fiică-mea a învățat jocul dialecticii mai bine ca maestrul ei. Și acum eu ce să mai spun?

— Spune adevărul, nimic altceva. Te rog nu mă mai lua pe ocolite și nu-ți închipui că mă surprinzi cu șmecheria ta de veșnic învingător! Să știi că am remarcat cum ți-aruncai năvodul, cum strângeai lațul, și mă întrebam: „De data asta ce clocește? Cui vrea să mă ofere ca să-și atingă scopurile ascunse?"

— Ba nu, Lucrezia. În cazul ăsta te înșeli. Nu urmăresc nici un scop ascuns. De data asta miza este de a te vedea respectată și înălțată pe cele mai înalte trepte ale demnității. Iar pentru a reuși sunt dispus să-ți ofer bani și credibilitate, precum și relații cu persoane bine văzute, ca să reușești să urci acolo unde nimeni să nu-și mai poată îngădui să te trateze fără respect.

— Am priceput. N-am nevoie de alte dovezi. Mi-ai făcut deja portretul persoanei pe care vrei să mi-o propui. E vorba despre fiul ducelui Ercole d'Este, Alfonso.

— Exact, ai priceput perfect, chiar el!

— Dar îți dai seama că Alfonso e numele bărbatului pe care l-am iubit mai mult ca orice pe lume și pe care cineva din familie l-a ucis?

— Sigur, o coincidență îngrozitoare. Dar ce pot eu să fac? Te rog, mi-e greu să vorbesc despre povestea asta. Mai bine îți spun că știu că l-ai întâlnit deja aici, la Roma, pe acest Alfonso d'Este, nu mai știu cu ce prilej. Cum ți s-a părut?

— Nu l-am privit prea atent, dar, cum se spune, iubitul de dar nu se caută la dinți.

— Vorba asta e despre cai.

— Ai dreptate, și nu eu va trebui să-l călăresc. Eu voi juca rolul iepei.

— Oricum, te rog gândește-te la propunerea mea cu seninătate.

Cam în același timp, în Palatul Diamantelor din Ferrara, a cărui construcție e aproape încheiată, stă să izbucnească furtuna. Lucrul poate fi dedus din faptul că ferestrele de la primul etaj sunt închise cu iuțeală, una după alta. Evident, pentru ca țipetele și vorbele rostite cu glas tare să nu se audă în stradă și la palatul aflat în față, unde se celebrează o căsătorie.

Gata să dezlănțuie hărmălaia e nimeni altul decât ducele Ercole d'Este, împreună cu fiul său cel mare, Alfonso. Chiar acesta din urmă stârnește gâlceava, cum se spune la Ferrara:

— Da' ce sunt eu, tâmpitu' care plătește oalele sparte de altul, unu' pe care-l împachetezi și-l vinzi pe sub mână primei destrăbălate? izbucnește el.

Ercole ripostează prompt:

— Bun, decât să începem să aruncăm cu insulte, mai bine schimbăm subiectul!

— Chiar așa, e mai bine, nu ne mai facem sânge rău unul altuia.

— Exact. Dă-mi voie totuși să-ți aduc aminte că regula cere să nu vorbești despre cineva fără să știi cât de cât cine e, luându-te numai după „se spune" și „se pare".

— Păi, am și făcut asta, tată! M-am informat și am însărcinat oameni de toată încrederea să cerceteze și să-mi facă un raport. Uite-l! spune Alfonso, scoțând dintr-o geantă așezată pe masă un teanc de foi. Se poate spune că știu totul despre gingașa Lucrezia, încă de când s-a născut. Ani de zile taică-său l-a pus pe-un țuțăr de-al lui să joace rolul de soț al mamei, plătindu-l ca s-o facă pe tatăl în fața fetei și a celorlalți trei frați. Pe urmă, falsul tată moare, iar cardinalul Rodrigo îl înlocuiește cu altul. Dispare un figurant, intră

altul în scenă. Abia în ajunul alegerii sale ca papă, Alessandro VI dezvăluie familiei, mai puțin mamei și falsului soț, care știau deja, că nu e unchiul lor, așa cum se prezentase ani de zile, ci adevăratul lor tată. Așa descoperă fata că nu cu unchiul a avut o relație incestuoasă, ci cu *papă*, lucru mult mai respectabil și mai vrednic de laudă!

— Fir-ar să fie! exclamă Ercole, bătând cu pumnul în masă. La ce stâlpi de bordel te-ai dus să-ți culegi informațiile?

— Sigur, sigur că da, e o poveste prea deocheată ca să poată fi acceptată de oameni bine-crescuți ca noi! Da' ce spui de faptul că, la treisprezece ani, fata a fost măritată cu Giovanni Sforza, care avea douăzeci și patru, adică vârsta mea? De-a trebuit, sărăcuța, să aștepte un an până să se poată consuma căsătoria, fiindcă legile noastre n-o permit înainte: abia la paisprezece ani ai voie să deflorezi o fată! Dar sfântul părinte se răzgândește și-l silește pe soț să-și recunoască impotența și să dea drumul prăzii. Atenție, după patru ani de relații sexuale acceptate! Gata cu tânguiala, altul la rând! Dar nici ăsta, în scurt timp, nu-i mai e pe plac nici tatălui, nici fiului, ca să nu mai vorbim de sfântul duh! Îi e pe plac doar ei, care-l adoră. Și cum se procedează cu un copac falnic care crește și riscă să-ți fărâme întreg edificiul afacerilor? Se retează din rădăcină. *Țac!* Iar fata rămâne văduvă, dar gata să fie oferită cui? *Mie!* Dobitocul satului! Ah, în sfârșit! De când așteptam asta!

— Alfonso, te rog, calmează-te și răspunde-mi. Mi-ai spus că ai cunoscut-o pe fata asta, dar că totuși nu i-ai vorbit, că v-ați limitat la un salut formal. Deci nu știi nici cum vorbește, nici ce fel de om e, dacă e o fată cultă sau fără personalitate…

— Nici n-am nevoie! Dacă-mi îngădui, mi-a fost de-ajuns să știu cu cine s-a întins ca să decid dacă e bună de luat de nevastă sau doar de petrecut o noapte cu ea, ca să-ți faci cheful. Tu, în schimb, împreună cu sfătuitorii tăi, plănuiești nu doar să mă culc cu ea, ci și să fac din ea mama copiilor

mei și a nepoților tăi! Ai luat în calcul rânjetele supușilor, bancherilor și negustorilor, ca să nu mai vorbim de căpitani, de cavaleri și de trupele de soldați?

— Sigur, sigur că da, de ce nu-i adaugi aici și pe bârfitori, pe măscărici și pe clienții tavernelor, printre cei care te judecă? Vezi tu, spre deosebire de tine, eu m-am străduit s-o cunosc ceva mai îndeaproape pe femeia asta în care tu nu vezi decât o târfă. Și i-am scris, invitând-o să ne întâlnim. După câteva zile am primit o scrisoare de la ea, credeam că e chiar răspunsul pe care-l așteptam, dar era trimisă cu o zi înainte ca eu s-o fi trimis pe-a mea. Și ce-mi scria Lucrezia? Că dorește să mă întâlnească, incognito dacă se poate. Deci, ca să nu iasă nimic în vileag, m-am dus personal s-o întâlnesc la Nepi, în străfundurile Umbriei. Și i-am vorbit. O zi întreagă.

— Și ce v-ați spus?

— La drept vorbind, eu mai mult am ascultat, ea a vorbit tot timpul. Mi-a declarat: „Excelență, vă mărturisesc că proiectul ăsta matrimonial nu reușește să mă câștige întru totul, și asta fiindcă e nepotrivit de la bun început. Iar, dacă-mi îngăduiți, partea care șchioapătă sunt eu".

— Ce suflet ales! comentează sarcastic Alfonso d'Este.

— Lasă-mă să-ți spun mai departe. Așadar, Lucrezia continuă: „În ochii tuturor, eu apar ca un suflet întortocheat, cu zone întunecate; pentru mine însă, ele sunt semnele unei răscolitoare suferințe. Viața pe care am dus-o m-a împins nu o dată să doresc a-mi pune capăt zilelor. În scurte vorbe, m-am retras la mânăstire, hotărâtă să rămân acolo pentru totdeauna. Pe urmă însă, am descoperit că nici rugăciunile, nici penitențele nu-mi erau de-ajuns ca să-mi regăsesc echilibrul. I-am urât cu furie pe toți membrii familiei mele. Apoi, o soartă fericită m-a făcut să întâlnesc un tânăr de șaptesprezece ani. Eu aveam cu un an mai mult. Ne-am iubit la nebunie. Cred că asemenea momente fermecate au loc numai o dată-n viață, dar nici nu e nevoie de mai mult".

Aici s-a oprit așteptând să spun ceva; am reușit să rostesc cu mare greutate: „Sunt surprins, *signora*, am recunoscut. Nu mă așteptam să întâlnesc, venind aici, o ființă sinceră și pură, așa cum v-ați arătat a fi. Prin urmare, rămânând în atmosfera pe care ați știut s-o creați, vă voi spune că, la rândul meu, depind și eu de oamenii mei, adică de familia mea, care din păcate ascultă de tot ce spune lumea, de cele mai deocheate și nerușinate bârfe. Cu atari premise, e greu să acționezi direct și curajos, aruncând peste bord toate obișnuințele. Iar ce se spune e întotdeauna: «Care-i câștigul? Ce-ți iese de-aici? Și cum să ocolești tentativa celui ce-ți oferă ceva, străduindu-se pe toate căile să trișeze și să pună mâna pe toată prada?» — Exact. Asta mi se întâmplă și mie în toate situațiile grave și hotărâtoare. Și-n cazul de față, port în cârcă, ca și Domnia voastră, o desagă plină de prefăcătorii adunate și de înșelăciune. Vă pot chiar descrie câteva. Și întrucât, fără a vrea să vă măgulesc, mă aflu în fața unui bărbat cultivat și înzestrat cu un suflet cu-adevărat nobil, nu pot să fac altcum decât să vă dezvălui câteva lucruri ascunse în acest contract. Mai întâi de toate, Sfântul Părinte, care din întâmplare e și propriul meu… părinte, pune în joc absolut totul pentru ca, mulțumită vouă – mulțumită reputației unui bărbat care a demonstrat în chip evident că știe să cârmuiască o cetate cu atâta înțelepciune, încât îi face pe toți s-o socotească o capodoperă –, mulțumită vouă, spuneam, mulțumită faptului că mă acceptați în familia voastră, să ajung a fi privită de toată lumea drept o femeie absolut diferită de cea care am fost. — Aveți, scumpă Lucrezia, darul de a mă înduioșa".

— Dacă o știi tot așa, în scurtă vreme o să mă podidească plânsul și-o să mă tăvălesc pe jos! izbucnește Alfonso, prefăcându-se că-și șterge lacrimile cu mâneca tunicii.

— Alfonso, mai așteaptă cu bufoneriile! Nu mai e mult și, dacă o să ai răbdarea să mă asculți, va trebui să-ți usuci ochii la propriu. Ba chiar și gura.

Tânărul d'Este se potolește, iar tatăl reia povestea dialogului cu vorbele Lucreziei:

— „Dar, ca să închei, mai sunt câteva ascunzișuri pe care trebuie neapărat să vi le dezvălui. În jargonul pungașilor ele se numesc «șantaje». — Și care ar fi aceste șantaje? — Mai întâi, de-a vă sili, scumpe duce, să acceptați, fie că vreți sau nu, această căsătorie, cu riscul, dacă refuzați, să vă pomeniți într-o situație dificilă. — Adică? — De pildă, să fiți luat prin surprindere de înștiințarea că acel contract care vă îngăduie azi să cârmuiți ducatul Ferrarei e irevocabil suspendat. Nu uitați că totul depinde de Suveranul Pontif, care, de pe-o zi pe alta, fără preaviz, are puterea de a hotărî după bunul lui plac dacă să-l revoce sau să-l reînnoiască. — Așa e. Îmi atârnă mereu deasupra capului povestea asta. — Pe de altă parte, dacă nu mă înșel, ați căzut de acord împreună cu regele Franței să-l căsătoriți pe fiul vostru Alfonso cu ducesa d'Angoulême, e-adevărat? — Cum să nu. De fapt, se mai poartă încă discuții, dar tratativele au înaintat considerabil. — Din nefericire, trebuie să vă dezvălui, *signore*, că tratativele voastre sunt anulate. — Ce spuneți? Ce s-a întâmplat? — S-a întâmplat un lucru pe care-l cunosc prea bine, căci viața mea a depins întotdeauna de asemenea variante: în ce vă privește, de câteva zile, alianțele s-au schimbat. Regele Ludovic al Franței a încheiat cu Spania un tratat de împărțire a regatului Neapolelui, ceea ce înseamnă că acum poate, în sfârșit, să coboare cu armatele sale ca să-și ia în stăpânire partea ce i se cuvine. Așadar, întrucât drumul de la Paris la Napoli trece neapărat prin Roma, regele are nevoie de permisiunea tatălui meu ca să treacă prin statele papale cu trupele sale. Așa că, deocamdată, regele Ludovic nu-și poate permite să-l nemulțumească pe papă, care vă cere să renunțați la proiectul de a-l însura pe întâiul vostru născut cu ducesa d'Angoulême, acceptându-mă pe mine ca noră în locul ei".

Ajuns aici, ducele se întoarce către fiul său, care rămăsese cu gura căscată, și-i spune ironic:

— Gata, acuma n-ai decât să râzi cât poftești!

— Cum vine asta? Vrei să spui, pe scurt, că a venit ea în persoană să te șantajeze, să te prevină că ești încolțit din toate părțile și nu-ți rămâne decât să accepți tot ce coace mintea Suveranului Pontif!

— Dar tu chiar n-ai înțeles nimic! Ți-e gândul aiurea sau nu ești în stare să pricepi faptele? Lucrezia mi-a dezvăluit un plan ce trebuia să rămână secret. Iar asta ne oferă posibilitatea să înfruntăm silniciile papei având un avantaj asupra lui. Cum s-ar zice, acum am timp să mă pregătesc și să găsesc, dacă nu o cale de ieșire, măcar un chip de a obține garanții privitoare la dreptul nostru de a rămâne cârmuitorii acestui oraș și, mai ales, de a menține relații bune cu regele Franței și, de ce nu, și cu Biserica. Plătind însă cu bani pesin poftele Suveranului Pontif!

Papesa de probă

Tocmai pentru a-și vădi marea dragoste pe care i-o purta Lucreziei, papa Alessandro închipui un spectacol în toată puterea cuvântului, în care fiicei îi revenea un rol menit să-i aducă un imens prestigiu. O punere în scenă care s-ar fi putut dovedi tot așa de bine o catastrofă, câtă vreme publicul ce-ar fi trebuit să judece și să-și dea consimțământul era plin de cardinali și de episcopi, renumiți pe-atunci pentru sarcasmele și calomniile lor, în stare să-i zdrobească chiar și pe puternicii zilei. Sub pretextul că trebuie să meargă în Lazio, în fruntea unei armate comandate de el pentru a rezolva o încurcată problemă de posesiuni teritoriale, papa hotărâse să părăsească Roma pentru circa o lună. În calitate de responsabil demn să conducă și să controleze guvernul Vaticanului,

se gândise s-o lase pe Lucrezia. O femeie pe tronul papal. Ba chiar propria sa fiică. E lesne de închipuit că, într-un oraș ca Roma, locuit în majoritate de romani, obișnuiți cu tot ce se putea întâmpla pe lumea asta, ba chiar și pe cealaltă, o atare inițiativă nu putea stârni decât stupoare și mai cu seamă o curiozitate plină de sarcasm în ce privește rezultatele.

Lucrezia se putea prezenta la prima ședință a consistoriului în haine umile și modeste sau îmbrăcată așa cum obișnuia s-o facă atunci când ieșea în lume. Hotărî însă să apară cu un veșmânt neobișnuit, brodat de sus și până jos cu fir de aur strălucitor și împodobit ici-colo cu pietre prețioase de mare valoare.

Îi salută pe prelații uluiți și scoase dintr-o mapă câteva foi de hârtie, spunând: „Am aici o scrisoare". Apoi, renunțând la ceremonialul obișnuit, Lucrezia – *Vicariessa*, cum era numită – intră direct în subiect și, adresându-se șirului de cardinali, începu să vorbească ferm și avântat:

— Acum câteva zile, în Lombardia, undeva între lacul Maggiore și lacul Como, a murit o femeie cunoscută în toată valea Padului. Nu provenea dintr-o familie nobilă, dimpotrivă, era o țărancă analfabetă, care fugise de tânără din casa părinților ei, aflată într-un sat pe nume Stâna săracilor. Așa cum se întâmplă adesea în multe familii de pe toate continentele, tatăl o brutaliza încontinuu pe fată. O stâlcea în bătaie. Într-o bună zi, biata de ea se pomeni cu un braț rupt și-un ochi învinețit. Ca să se lecuiască, merse cât e ziua de lungă și ajunse pe vârful Sacro Monte, un pisc situat în munții din Varese. Acolo, în marginea unei păduri, trăia, de toți cunoscut, un pustnic renumit pentru știința de a îndrepta oase. Și dacă am ajuns aici ar fi nimerit să vă citesc restul scrisorii, care spune povestea sărmanei fete.

Arătând scrisoarea, Lucrezia continuă:

— Vorbește stareța mânăstirii de la Monte Sacro: „Mâinile pustnicului ce îndrepta oase au fost într-adevăr

miraculoase. Pe timpul convalescenței, fata, pe nume Giuliana, hotărî să rămână în tovărășia pustnicului. Așa se face că ajunse să locuiască într-o adevărată mânăstire de mult abandonată. La intrare se mai găsea încă obișnuita roată a pomenilor, la fel ca toate cele aflate la porțile mânăstirilor. Și roata asta, care dădea de pomană mâncare, apă și chiar haine, se învârtea fără încetare.

Într-o dimineață, Giuliana se pregătea să pună pe roată ouă, lapte și pâine proaspătă pentru sărmanii înfometați, așa cum făcea în fiecare zi, când, surpriză!, învârtind-o, îi apăru în coșul pentru donații un copilaș. Le propuse femeilor din sat să-l crească, dar ele aveau deja propriii copii de hrănit. Or, se știe, femeile din valea respectivă n-au decât două țâțe fiecare. Astfel, adăpostul se pomeni cu un oaspete neașteptat, dar foarte iubit de cele circa douăzeci de femei, căci la atâta se ridica numărul celor care fugiseră de acasă ca să scape de violență. Cererile de ajutor crescură văzând cu ochii. E arhicunoscut că cel mai ușor pe lumea asta e să găsești nevoiași cărora să le faci pomană, iar cine vine să învârtă roata nădăjduiește întotdeauna să găsească cu ce să-și ducă zilele. Astfel, unite, femeile, pe care lumea le numea Surorile Ocrotitoare, trebuiră să învețe cum să facă de mâncare, cum să țească pânză și să confecționeze veșminte, precum și să rostească rugăciuni și să cânte, pentru ca săpatul, mulsul animalelor și vâslitul în lacuri și râuri după pește să le fie mai puțin anevoioase. Faima celor două femei care întemeiaseră lăcașul crescu în tot cuprinsul văii, ca și în munții învecinați, în parte și datorită grijii pe care o purtau neputincioșilor și bolnavilor. Numai că o singură doftoroaie în stare să îndrepte oase nu era de-ajuns pentru numărul mare de solicitări. De aceea au venit să-și ofere serviciile alte doftoroaie în stare să îndrepte toate cele. E însă arhicunoscut că, acolo unde oameni simpli și prea generoși reușesc să înfrângă stavilele lăcomiei, haita alcătuită din *possessores* ai

celor mai diferite privilegii, începând cu unii înalți prelați, își ciulește urechile și îl declară suspect de erezie pe oricine dă naștere solidarității în cauză. Din fericire, nu doar oamenii simpli și umili se răzvrătesc împotriva acestor campanii de persecuții, ci și câte un episcop, sprijinit de oameni înarmați cu putere și înțelepciune. Așa se face că mânăstirea a fost recunoscută de autorități, încă de pe vremea papei Sixt IV, reușind să supraviețuiască, ba chiar să sporească.

Acum câteva zile, Giuliana, căreia toată lumea îi spunea «femeia bună», a murit. Nu știu ce loc și-o fi găsit în cer, dar aș dori ca voi, bărbații sfinți ai curiei romane, să-i apărați memoria și mai ales să îngăduiți acestei mânăstiri să-și continue opera de ajutorare a celor care suferă nedreptăți și abuzuri".

Încheind lectura scrisorii, papesa se ridică și propune:

— Suntem datori cu un răspuns imediat. Și vă îndemn să dați o bulă specială care să le acorde călugărițelor Ocrotitoare îngăduința de a-și administra misiunea cu totală autonomie și totodată dreptul de a-și extinde sfera de intervenție, în cadrul căreia să poată acționa fără limitări și fără împotriviri de vreun fel. Vă rog deci să votați.

Consensul a fost unanim, iar rezultatul a fost chiar aplaudat.

Prezenți la ședința consistoriului, printre alții, delegații de la Ferrara s-au declarat uimiți s-o descopere pe această temporară principesă a Bisericii, înconjurată de atâția cardinali care, fermecați, îi sorbeau cuvintele. Mai presus de toate însă nu le venea să creadă că tânăra aceasta, citind misiva acelei comunități de femei credincioase înzestrate cu o extraordinară voință de a-i sluji pe nevoiași, reușise să scoată în evidență adevăratele îndatoriri ale înalților prelați. E limpede acum care fusese intenția papei Alessandro VI: prin această mișcare, el reușea să demonstreze că Lucrezia poseda nu doar un farmec neobișnuit, ci și neasemuita capacitate de a duce la bun sfârșit o însărcinare atât de delicată.

În vreme ce-și îndeplinea însărcinările, Lucrezia trebui să participe și la discuțiile cu trimișii ducelui de Ferrara legate de clauzele contractului matrimonial. Acesta a fost, într-adevăr, o altă mare găselniță a regizorului suprem al familiei Borgia, tatăl miresei. Faptul că ea însăși a fost însărcinată să-l încheie sporea greutatea și valoarea totalei autonomii de care se bucura tânăra domniță. Așa cum am văzut, ducele de Ferrara avea de gând să obțină maximum de profit de pe urma acestei nunți, după cum îi sugerase însăși posibila mireasă. Deși papa avea intenția fermă de a încheia negreșit contractul, pretențiile ducelui de Ferrara erau cel puțin exorbitante. Socrul cerea nici mai mult, nici mai puțin decât două sute de mii de ducați zestre, la care se adăugau diferite teritorii și castele, privilegii pentru fiii săi mai mici, fără a pune la socoteală, firește, anularea totală a onerosului tribut anual, pe care familia d'Este trebuia să-l verse papei în schimbul dreptului de cârmuire a orașului, feudă a Vaticanului. Lucrezia trata încheierea contractului nu în propriul său avantaj, ci, pe față, în avantajul viitorului socru și al lui Alfonso d'Este, soțul ei.

Astfel, Suveranul Pontif, care a intervenit spre sfârșitul dezbaterii, s-a văzut nevoit să accepte, călcându-și pe inimă, pretențiile ducelui. Noi însă, mai afurisiți, suntem absolut convinși că și aici se ascunde o regie foarte bine pusă la punct de papa Alessandro, care în toată afacerea a jucat rolul afaceristului îndărătnic silit să cedeze în fața dorinței și covârșitoarei influențe a fiicei sale. Rol care s-a dovedit absolut victorios.

Deci, la 1 septembrie 1501, la Palatul Belfiore din Ferrara, s-a celebrat nunta *ad verba*, adică în absența miresei, care supraveghea la Roma pregătirea pentru călătoria ce avea s-o ducă la noul său domiciliu ferrarez, eliberată în sfârșit atât de tutela tatălui, cât și de cea a ticălosului său frate.

În cursul tratativelor se stipulase verbal că soția nu-l va putea lua cu ea pe Rodrigo, fiul de numai doi ani făcut cu al doilea soț, Alfonso. Inutil de subliniat profunda durere a mamei.

La 6 ianuarie 1502, alaiul care se prezentase s-o ia pe soție de la Vatican ca s-o conducă la Ferrara s-a pus în mișcare. Începuse să ningă. Bernardo Costabili, unul dintre trimișii ferrarezi, ne spune că „Sanctitatea Sa trecea de la o fereastră la alta a palatului, urmărind cu tristețe până în ultima clipă plecarea iubitei sale fiice".

Alaiul, cu cavaleri și doamne din suită pe cai, pornește. Lucrezia e și ea călare. Dar nu-și încalecă armăsarul ca amazoanele, așezată adică transversal pe crupă, cum obișnuiesc femeile, ci pe șa, ca bărbații. Motiv pentru care poartă niște șalvari largi, după moda turcească, aidoma femeilor musulmane când călătoresc pe catâri sau cămile.

Caravana miresei parcurge drumul până la Ferrara cu numeroase opriri, atât de noapte, cât și de zi, pentru a evita oboseala excesivă. De aceea, în anumite orașe sunt prevăzute popasuri de câte trei zile. Ajungând la Foligno, sunt întâmpinați de un alai de bărbați călări, ce precedă câteva care alegorice pe care apar tinere fete cu haine și măști evocând nimfe și fauni, precum și zeități cum ar fi Apollo și Dionysos, cele trei grații sau Vulcan și Venus. Toate aceste personaje recită și cântă acompaniate de instrumentiști. Își fac apariția și acrobați care umblă pe sârme suspendate deasupra străzilor largi între un palat și altul, lăsându-se să cadă, dar stârnind de fiecare dată aplauze pentru îndemânarea cu care se agață de leagăne în balans, apucate în ultima clipă. Asistăm la scena în care mireasa este aleasă cea mai frumoasă dintre doamnele de față, iar un tânăr învești mântat ca Paris îi înmânează mult râvnitul premiu: un măr turnat din aur.[1]

1. F. Gregorovius, *op. cit.*, p. 226.

Caravana urcă apoi Apeninii și coboară în Romagna. În trecătoare are parte iarăși de zăpadă, lucru absolut firesc la acea altitudine. Din fericire, la Urbino e prevăzut un popas la palatul Montefeltro, unde alaiul e întâmpinat de Elisabeta Gonzaga, iar Lucrezia e uimită de imensul salon cu cămin, unde e primită alături de peste cincizeci de persoane.

În ultimele zile de ianuarie, alaiul ajunge la Bologna, iar de aici la castelul Bentivoglio. După parcurgerea ultimelor douăzeci de mile, caravana va ajunge la Ferrara.

Abia suită în apartamentul ce i-a fost oferit spre a-și petrece noaptea, Lucrezia aude larmă la intrarea în castel. Un călăreț dăduse pinteni calului și se năpustise spre podul mobil chiar în clipa când acesta era ridicat, riscând să cadă în șanț. După cum povestește cronica, nesăbuitul cavaler mascat se dă în spectacol în curtea interioară din fața palatului în care locuiește mireasa, executând adevărate numere de circ ecvestru, coborând și urcând iar pe calul în galop, rotindu-se până sub gâtul animalului, și apoi cu o răsucire suindu-se iarăși în șa. Guarzilor, care-l întreabă amenințător cine e, le răspunde aproape enervat:

— Ce, nu-mi recunoașteți tunica și însemnele? Sunt un curier al ducelui de Ferrara și aduc o misivă pentru *madonna* Lucrezia! Anunțați-o, vă rog, să se arate la fereastră!

Și zicând asta, dă pinteni calului silindu-l să se ridice pe picioarele dinapoi.

Lucrezia se arată în cele din urmă la fereastră și strigă:

— Ce misivă îmi aduceți cu atâta larmă?

Iar călărețul, oprindu-și calul care se pleacă aproape în genunchi în fața ei, răspunde:

— Eu sunt misiva și am venit să mă dăruiesc cu totul vouă, *madonna*!

Și, spunând aceasta, își smulge masca de pe față și-și leapădă vesta cu dungi verticale de trimis ducal. Atunci, spre uluirea tuturor, apare Alfonso d'Este în persoană. Neputându-și stăpâni emoția, Lucrezia îi strigă mirelui:

— Îți mulțumesc, Alfonso! E cel mai frumos dar pe care l-am primit vreodată! Urcă, rogu-te, la mine, chiar și pe cal, dacă așa ți-e voia!

Rămași singuri în salon, Lucrezia face o plecăciune mai-mai să atingă podeaua cu un genunchi și exclamă:

— Îngăduie-mi, iubitul meu soț, să te îmbrățișez și să te primesc așa cum e firesc s-o facă o soție.

— Ai înnebunit? îi răspunde Alfonso. Nu știi că semnele de afecțiune nu se cuvin a fi arătate înainte să se fi consumat cel puțin o noapte de dragoste?

O clipă de uluire, apoi Lucrezia și soțul ei izbucnesc într-un hohot de râs. Pe urmă, Alfonso o apucă de talie și o ridică în brațe, oferindu-i în sfârșit buzele. Se așază la o masă pentru o mică gustare. Tânărul cere ca ea să fie îmbelșugată, fiindcă mersul călare și emoția de a se afla singur cu Lucrezia i-au dat o foame de lup. Pe neașteptate, soția schimbă vorba:

— Aș vrea să-mi explici un lucru.

— Spune, *madonna*.

— Aș dori să știu ce ți s-a întâmplat. Cărui fapt îi datorez metamorfoza asta extraordinară? Până acum câteva ceasuri eram absolut sigură că mă disprețuiești pe față. Chiar tatăl tău mi-a spus că erai îngrozit de ideea de a lua de nevastă o femeie cu o reputație proastă ca mine. Iar acum, ca prin farmec, lucrurile arată de parcă m-aș fi substituit acelei netrebnice pe care toți ți-o prezentaseră ca pe fiica diavolului însuși!

— Nu te amăgi, cred și acuma că ești fiica lui Lucifer, dar am descoperit că am o puternică înclinație pentru tot ce vine din infern.

— Prea bine, vrei să rămâi în acest paradox, și asta mă distrează și pe mine, dar fiindcă văd că te feresti, o să-ți spun eu adevăratul motiv: ce te-a impresionat, în primul rând, e faptul că în pertractările în vederea nunții eu m-am situat de partea ta și a tatălui tău.

— E adevărat, recunosc. Dar, continuă Alfonso, adaugă aici și amănuntul că te-ai preocupat și de faptul ca Vaticanul să nu-și permită, nu știu câți ani de-aci înainte, să-i ia familiei d'Este dreptul de a cârmui Ferrara.

— Îmi face plăcere, numai că mă văd nevoită să recunosc că în cele din urmă dragostea ta pentru mine a luat naștere doar dintr-un interes economic.

— Ba nu, ceea ce m-a răvășit cu totul a fost descoperirea felului în care reușești să te miști printre cei din preajma ta și să tratezi cu ei.

— M-ai văzut deci? Când?

— Acum câteva săptămâni, exact în seara în care, alături de Suveranul Pontif, tatăl tău, sărbătoreai nunta noastră.

— Erai de față?

— Ba bine că nu. Ca de obicei însă, sub masca unui personaj neobișnuit.

— Ce personaj?

— Un cardinal, purtam o pereche de ochelari, cu nas și barbă false – ce mai, un prelat în toată puterea cuvântului. Nu mă puteai recunoaște. M-am apropiat de tine, prefăcându-mă că discut cu un coleg de-al meu și-am auzit ce spuneai. Ți-am descoperit ochii superbi și gesturile armonioase, ba chiar și mireasma îmbătătoare.

Cei doi vorbesc, glumesc, și astfel două ore trec ca vântul și ca gândul.[1] Soarele stă să apună, și Alfonso e silit să se-ntoarcă imediat la Ferrara.

— Iartă-mă, dar din păcate n-am spus nimănui că vin în întâmpinarea ta, ba chiar am uitat să previn servitorii și gărzile palatului. La ora asta pesemne că sunt deja îngrijorați.

— Prea bine, cobor cu tine, te însoțesc până la armăsarul tău. Oricum ne vedem mâine.

---

1. *Idem*, pp. 231–232.

Și, coborând scările, Lucrezia îi ia mâna și-i spune:

— N-ai idee ce bucurie mi-ai pricinuit cu o așa surpriză! Mă simt atât de fericită, că-n noaptea asta o să mă chinui mult să adorm.

La leçon des italiens

Suntem la Ferrara. Lucrul surprinzător și fascinant al acestei perioade este că la curțile italiene și europene găsim în plină activitate cele mai remarcabile personalități ale istoriei, științei și artei universale. Rafael, Ercole d'Este, Ariosto, Leonardo, Bembo, Lucrezia însăși, Copernic, Michelangelo, ca să citățm doar câteva, acționează toate în vremea Umanismului și a Renașterii, adesea se cunosc, se urăsc, se iubesc și produc, în fuziunea personalităților și energiilor lor creatoare, momentul pesemne cel mai înalt, irepetabil al culturii italiene.

În această atmosferă, Ferrara oferă un cadru cel puțin uimitor. Cârmuit, așa cum am văzut, de una dintre dinastiile cele mai luminate ale Italiei, orașul hotărâse exact în acei ultimi ani să se înnoiască radical. Într-adevăr, ducele Ercole era pe cale să înfăptuiască un proiect menit să ridice Ferrara la rangul de cetate ideală, visul oricărei comunități din Europa la acea vreme. Era vorba literalmente despre dublarea dimensiunilor prin adăugarea unui alt oraș construit potrivit principiilor de raționalitate și echilibru tipice Renașterii de Biagio Rossetti, probabil cel mai important urbanist al vremii. El proiectase un oraș de nerecunoscut, mai cu seamă în acel moment, pentru Lucrezia, care-l vizitase aproape incognito, cu câțiva ani mai înainte, împreună cu soțul ei Giovanni Sforza. Fiecare locuință, campanilă, palat sau casă abia construită erau rodul unui proiect elaborat cu strictețe de arhitecți. Nimic nu era lăsat la voia întâmplării.

A doua zi, trezindu-se în castelul Bentivoglio, Lucrezia avu parte de o nouă surpriză. N-avea să mai purceadă către

Ferrara călare, ci navigând pe o ambarcațiune fluvială de-a lungul canalului ce leagă Bologna de râul Pad. Scăpa în sfârșit de chin și de zdruncinături și putea să se bucure în liniște de splendidul peisaj înveșmântat în albul zăpezii. Răsfrângerile luminii pe acea mantie imaculată dădeau ochilor săi albaștri o intensitate încântătoare.

Își dădu seama de asta, cu uimire, soțul ei, atunci când, după intrarea triumfală în oraș, reuși în sfârșit să rămână singur cu ea. Parcurseră călare drumul până la Castello Vecchio și intrară sub imensul cvadriportic împodobit cu șiruri de coloane monumentale:

— Doamne, ce lumină scapără din ochii tăi! exclamă Alfonso. De unde le vine vraja asta?

— O, e un vechi vicleșug aflat în puterea noastră, a vrăjitoarelor, bine ați făcut că n-ați îndepărtat tot albul zăpezii din curte, ca să-mi pot exercita în continuare farmecele! îi răspunde Lucrezia.

Câțiva hamali mergeau în fața cuplului purtând în spinare saci și cufere aparținând noii și superbei locatare. Ca să poată sta pe deplin liniștiți, ducele eliberase etajul ce-i era îndeobște rezervat lui. Ajunși înaintea ușii ce dădea în marele dormitor, Lucrezia nu reuși să-și stăpânească o exclamație de uimire. În mijlocul încăperii se înălța un imens edificiu din lemn pictat cu figuri smălțuite. Alfonso făcu un gest larg către cei patru servitori care traseră toți deodată de niște sfori, și iată că întreaga construcție se deschise pe toate cele patru laturi, lăsând la vedere un pat împodobit cu văluri care dispărură la rândul lor ca niște cortine de teatru.

Lucrezia exclamă:

— Și mă mai învinuiești pe mine de magie! Ce minunăție! Dar o să putem dormi în această arcă a lui Noe?

— Așa e, seamănă cu arca lui Noe! Lipsește numai corabia. Dar trăgând de sforile alea totul se va închide în jurul nostru și vom fi ca într-un cuib al dragostei.

Din afară se poate ghici lăuntrul,
atât în cazul oamenilor, cât și al palatelor

Din seara aceea cei doi tineri își petrecură toate nopțile împreună, spre marea satisfacție a papei și mai ales a familiei d'Este, care aștepta cu nerăbdare nașterea unui moștenitor. Dar oricât de bucuroasă ar fi fost de viața cu noul ei soț, Lucrezia dorea să cerceteze teritoriul pe care-l zărise cu uimire, în treacăt, pe vremea când era claustrată în mânăstirea aflată în reconstrucție. Îi ceru deci socrului permisiunea de a vizita faimoasele reședințe de la țară ale familiei d'Este, numite „deliciile". Ercole se arăta de o curtoazie neînchipuită. Anumite personaje apropiate Curții susțineau că ducele își pierduse literalmente capul după tânăra fată, până într-atâta încât declarase public că, dacă fiul său Alfonso ar fi refuzat s-o ia de soție pe Lucrezia, care avea douăzeci și doi de ani, ar fi luat-o el cu dragă inimă. Primind din partea lui Ercole nu doar permisiunea, ci și o întreagă suită alcătuită din artiști și istorici meniți să-i fie ghizi, fata petrecu mai multe zile vizitând palat după palat, inclusiv castelele înălțate pe malul abrupt al mării și insulele aflate la vărsarea Padului.

Alfonso suporta greu absența Lucreziei. Devenise incapabil să se lipsească de fermecătoarea lui soție. Într-o zi cedă dorinței și, încălecând, porni în zori pentru a i se alătura la reședința Belriguardo. Oprind la stația de poștă ca să înlocuiască o potcoavă căzută, potcovarul care-l întâmpină numaidecât îi zise:

— Bine ați venit la fierăria mea, Excelență! Cum se simte frumoasa voastră *signora*? S-a refăcut?

— De ce mă întrebi?

— Păi, *signore*, nu mai departe decât alaltăieri a trecut pe-aici, întinsă într-o căruță în urma unei căzături.

— A căzut de pe cal? Când? Unde?

— La nici două mile depărtare. N-ați aflat? Oricum, nu era nimic grav. Cum bine știți, noi, potcovarii, ne cam pricepem la oase rupte, așa că m-am uitat la ea și sunt sigur că nu și-a rupt nimic.

— E aici, pe-aproape, vreo ospătărie sau vreo tavernă?

— E foarte aproape, aici, în spate, taverna ținută de soră-mea. Ea a îngrijit-o.

— Și are ulei de in sau vreun alt amestec pentru masaje?

— Sigur că da, vă însoțesc, dacă doriți.

O oră mai târziu ajung la castelul unde Lucrezia zace în pat beteagă. Deschizând ușa camerei, Alfonso o găsește în semiîntuneric, cufundată într-un somn adânc și, ca să nu facă zgomot, se apropie de ea tiptil și se apleacă dând să o sărute. Pe dată însă, Lucrezia se trezește și, dându-și seama unde se află, murmură cu tristețe:

— Iubitule, iartă-mă, dar nu pot nici măcar să te ating cu buzele.

— Să nu-mi spui că te-ai lovit și la față, îi răspunde Alfonso.

— Ba da, din păcate sunt toată o vânătaie, începând cu nasul, iar gura mi s-a umflat. Nu vezi ce greu vorbesc? Cine ți-a spus că am căzut?

— Fratele femeii care te-a îngrijit.

— Potcovarul?

— Da, și mi-a mai spus că, foarte probabil, nu ai nimic grav.

— Așa o fi, dar mă doare tot corpul, mă doare și când respir sau închid ochii.

Îndrăgostitul își pleacă capul, rămânând fără grai. În cele din urmă zice:

— Din nefericire, în toată regiunea nu e nici un medic în stare să te lecuiască. Nu vrei să te-ajut să-ți scoți cămașa? Dacă ai încredere în mine, aș putea să-ți fiu de ajutor.

Lucrezia se dă înapoi speriată:

— Te implor, Alfonso, mă doare prea tare când m-atingi!

— Dar numai atingându-te te pot ajuta, răspunde el. La Curte și chiar în afara ei, lumea mă socotește cu admirație un călăreț inconștient și nepăsător. Mi-am rupt deja mai multe oase decât era nevoie în căderi incredibile, așa că am învățat pe propria piele să mă îngrijesc și totodată să îngrijesc și alți răniți. Te rog deci, ai încredere, n-o să te doară.

Lucrezia se lasă așadar în voia mâinilor lui. El îi trage cămașa și o unge delicat cu ulei, începând cu spinarea. Ea își înăbușă vaietele, din când în când însă îl imploră:

— Mai încet, te rog! Ahhh! Nu mai pot!

— Încă un pic, încearcă să te așezi pe burtă.

Ea scoate mici țipete, treptat însă vaietele încetează, iar Lucrezia începe să respire mai liniștit. Când și când nu se poate abține totuși, iar Alfonso îi șoptește:

— Dacă vrei, mă opresc…

— Nu, te implor, rezist, simt că-mi face bine, ba chiar plăcere, continuă. Mă doare tot mai puțin. Te iubesc. Unge-mă și cu celălalt ulei… Da, și acolo… Doamne, ce minunat e să fiu mângâiată de tine! Parcă am scăpat din infern și am ajuns în purgatoriu. Nu te opri, curând o să fiu în paradis.

Vârtejul fanteziei

Printre pasiunile nestăvilite pe care Lucrezia nu era în stare să le ascundă se afla și pasiunea pentru poezie, pentru poveștile fantastice și, mai ales, pentru pictură. Adora mai cu seamă povestirile care zugrăveau lucruri firești ce deveneau absurde. Era epoca în care din Flandra soseau pânzele lui Bosch reprezentând momente tragice în contrapunct cu momente vesele, cum ar fi un sat în flăcări în care bărbați și femei aleargă îngroziți, adesea goi, ca să scape de foc, iar în partea

opusă, o grădină a desfătărilor, un soi de Eden plin de scene voioase, de un subtil și fantastic erotism.

Și la Ferrara, în Palatul Schifanoia, pereții erau pictați cu scene având subiecte asemănătoare: puteau fi văzute alaiuri de care alegorice dedicate anotimpurilor, faimoase divinități în rândul cărora trona o enormă Venus, iar de jur împrejur mișunau iepuri albi, masculi și femele, alergând unul după altul și încercând să se prindă în îmbrățișări aprige. La fel de tumultuoși erau și băieții și fetele elegante, care se provocau unii pe alții cu îmbrățișări și săruturi furișe. Câte un bărbat încerca să treacă la împreunări mai fățișe, vârându-și mâna sub rochiile fetelor. Apoi, dintr-odată, o mare porțiune a peretelui e invadată de copilași. Unii, abia veniți pe lume, râd și plâng, se târăsc ca pisicile sau aleargă – e apoteoza primăverii. Și taman aici, în fața acestei picturi din care se revarsă bucuria vieții, Lucrezia se simte cuprinsă de un val de căldură, i se învârte capul și e cât pe ce să cadă, dar o sprijină din fericire una dintre doamnele de companie, care exclamă toate în cor: „Ura! Doamna noastră e însărcinată!"

În seara aceea, în familia d'Este a fost mare petrecere. Urma să se nască urmașul la tron. Cel mai fericit e, firește, ducele Ercole. Dar tot pe atât e și Alfonso, felicitat de întreaga Curte și de prieteni, din rândul cărora nelipsitul bufon face aluzii întâmpinate cu râsete doar de cei mai necioplți dintre invitați. În timpul petrecerii, îmbrățișându-și soțul, Lucrezia îi șoptește:

— Aș vrea să sărbătoresc acest eveniment întorcându-mă la noaptea noastră dintâi.

— N-ai să mă crezi, voiam să-ți cer și eu același dar, îi răspunde Alfonso înduioșat.

— Arca lui Noe! exclamă amândoi la unison.

Toți se întorc surprinși către cei doi îndrăgostiți.

Să nu împrumuți niciodată tunuri unuia
care se poate sluji de ele trăgând asupra ta

Urmărind toate aceste întâmplări, am uitat aproape cu desăvârșire de Cesare. Să-și fi înfrânat propriile veleități belicoase? Nici gând! Exact în ziua în care Lucrezia sărbătorește a patra lună de sarcină, ajunge la Ferrara știrea unui eveniment cel puțin tulburător. Ducele de Valentinois, care-și continuă planul de a cuceri bucată cu bucată Romagna și ținuturile înconjurătoare, l-a convins pe Guidobaldo da Montfeltro să-i încredințeze lui artileria aflată în dotarea armatei din Urbino, cu care Borgia intenționează să atace orașul Camerino. Guidobaldo se arată reticent, pe urmă acceptă însă, în speranța de a obține astfel favorurile papei. Dar, la 20 iunie 1502, Cesare se slujește de armele încredințate spre a ataca chiar Urbino. Nefericitul Guidobaldo abia reușește să scape. Și, scriindu-i cardinalului Giuliano della Rovere, comentează înspăimântat: „Mi-am salvat viața, tunica și cămașa. N-am văzut de când sunt atare ingratitudine, atare comportament de pirat".[1]

Deznădăjduită, Lucrezia comentează: „De necrezut! Să-ți trădezi cu nerușinare un prieten care-ți oferă cele mai bune arme întorcându-le împotrivă-i! Ce justificare se poate aștepta din partea unui asemenea tâlhar?" Dar infamiile lui Cesare nu se opresc aici. Câteva zile mai târziu, în apele Tibrului e găsit trupul lipsit de viață al lui Astorre Manfredi, cârmuitor al Faenzei, aruncat de Cesare în închisoarea de la Castel Sant'Angelo, după cucerirea orașului. Toată lumea se gândește imediat la fiul papei.

Această avalanșă de atrocități, împreună cu căldura umedă ce stăpânește asupra câmpiilor din jurul Ferrarei pun în

1. Geneviève Chastenet, *Lucrezia Borgia. La perfida innocente*, Mondadori, Milano, 1955, pp. 228–229.

primejdie sănătatea Lucreziei. Se mută deci la oraș, în Palatul Belfiore, în căutarea unui climat mai sănătos, dar nenorocirile o ajung și aici. La mijlocul lui iulie, la Ferrara izbucnește o cumplită epidemie de febră, de care se molipsește și Lucrezia. Apar temeri pentru viața ei, și tocmai acum, pe nepusă masă, o găsește și cumplitul ei frate.

În seara aceea, din dosul ușii camerei sale, se aude glasul Lucreziei aruncându-i lui Cesare aspre insulte în dialectul vorbit doar în Valencia. Nimeni nu știe ce și-au spus, e cert că vizita în cauză i-a dat lovitura de grație: în noaptea de 5 septembrie, după cumplite dureri care o fac chiar să nu mai poată sta în pat, Lucrezia dă naștere unei fetițe moarte.

Durerea lui Ercole și a întregului oraș, care se pregătea deja de sărbătoare, e imensă. Dar cel care-și pierde mințile e Alfonso. Într-o seară, în vreme ce Lucrezia zace în așternuturi, epuizată de durere, fiul ducelui dă ușa de perete și fără să scoată o vorbă se așază alături de patul ei, privind pe fereastră. Năucită de febră, Lucrezia își dă seama ca prin vis de prezența soțului și-l roagă cu glas stins:

— Te rog, schimbă-mi compresa, ard toată, nu mai pot.

Tăcut, Alfonso întinde mâna, ia o cârpă, o cufundă în vasul cu apă și o lasă să cadă neglijent pe fruntea ei, astfel că apa rece curge pe ea, pe spate și pe gât.

Lucrezia se cutremură și izbucnește:

— Da' ce faci? Ce te-a apucat?

Alfonso nu scoate o vorbă și se reașază. Lucrezia insistă:

— Ce ai? Nu vrei să-mi răspunzi? De ce te porți așa cu mine?

Alfonso se întoarce către ea și-i răspunde sec:

— N-am nimic.

— Cum adică nimic? întreabă Lucrezia ofensată. De ce ești așa de bădăran cu mine?

Alfonso o privește și-i taie scurt vorba:

— Ți-am zis că n-am nimic, lasă-mă-n pace.

Făcând eforturi, furioasă, Lucrezia se ridică în capul oaselor pe pat:

— Îți spun eu ce ai. Mă urăști fiindcă n-am reușit încă să-ți dăruiesc un fiu. Crezi cumva că nu știu ce frică ți-e că fără un fiu, la moartea tatălui tău, frații tăi o să te înlăture de la tron? Doar asta te interesează!

— Nu-i adevărat! strigă Alfonso cu năduf, ridicându-se brusc. Cum poți să crezi așa ceva? Și, în fond, ești ultima persoană îndreptățită să facă reproșuri altora!

— Ce vrei să spui cu asta?

— Mai bine tac, crede-mă!

— Ba nu, vreau să vorbești!

— Lasă-mă-n pace, Lucrezia!

— Dar vorbește, pentru numele lui Dumnezeu!

— Foarte bine. Tu ai vrut-o! spune Alfonso cu un râs amar, proțăpindu-se în fața ei. I-am spus și tatei că femeie mai rea ca tine nu putea găsi, dar el era deja subjugat de farmecele tale, și așa am sfârșit și eu. Tâmpit am fost! Ba chiar mi s-a făcut milă de tine. Îmi spuneam: „Biata Lucrezia, mereu folosită de taică-său, îndurând toate umilințele posibile, și gurile rele zic că e un monstru, o prostituată și că umblă cu otrăvuri". Și, ce să vezi, totul era adevărat! Totul!

— Ai înnebunit! Ce tot spui acolo, Alfonso? îl întrerupe Lucrezia îngrozită.

— Un singur nume îți spun: Pedro Calderòn. Perrotto, dacă preferi. Sunt sigur că în pat așa-i ziceai!

Lucrezia îl privește cu ochii holbați, deschide gura să spună ceva, dar nu iese un sunet.

Alfonso continuă:

— Hai, e rândul tău, n-ai nimic de zis? Sau poate că ți-ai pierdut memoria? Nu m-ar mira; îmi închipui că, dacă ai câte un hăndrălău în fiecare zi, e greu pe urmă să ți-i amintești pe toți. Dar fii fără grijă, ți-o împrospătez eu, continuă el cu un zâmbet sarcastic și deznădăjduit. De fapt, e straniu,

au trecut doar patru ani! Ce sfârșit îngrozitor! Un devotat al casei Borgia, un intim al familiei, găsit mort în Tibru! Cine știe ce-o fi făcut ca să merite o asemenea pedeapsă!

— Te rog, te implor, nu mai spune nimic, îți jur… spune Lucrezia astupându-i gura cu mâna.

Alfonso o trântește însă înapoi în pat și continuă:

— Ba nu! Ai vrut să vorbesc, acum ascultă! Și vreau să văd dacă ai curaj să-mi răspunzi! În fond, te înțeleg, abia te siliseră să te desparți de primul soț, meritai și tu o mică satisfacție! Totuși, puteați fi mai precauți! Nu-i nici un rău să-ți iei un servitor pentru distracție, dar dacă apare și un fiu situația se complică… Așa că ați apelat la altă devotată servitoare, cum o chema? Ah, da, Pantasilea! Și, ce să vezi, e pescuită și ea din Tibru! Stirpe de ucigași patentați!

La fel ca în teatrul aflat la modă pe-atunci, când se ajunge aici, nu mai rămâne decât să lași cortina și să schimbi scena: la Palatul Diamantelor, ducele Ercole discută cu consilierii săi.

— Incursiunile lui Cesare, spune ducele, sunt tot mai îngrijorătoare. În aceste împrejurări, nu știm care e cea mai potrivită atitudine.

— Dacă fiul papei o ține tot așa, comentează un reprezentant, echilibrul Italiei riscă să fie compromis.

— E-adevărat, răspunde altul, dar nu uitați că noi nu putem interveni în nici un fel, câtă vreme sora lui Cesare e soția Excelenței Sale don Alfonso.

Exact în acest moment intră în sala de consiliu Lucrezia. Cu chipul palid, îi aruncă o privire ducelui și murmură:

— Vă rog, *signore*, trebuie să vă vorbesc. Vă rog.

Consilierii, ridicați în picioare, sunt luați prin surprindere și se întorc la rândul lor către Ercole, care, după câteva clipe de ezitare, li se adresează miniștrilor săi:

— Domnilor, consiliul se reia diseară, vă puteți retrage.

Pe dată, într-un murmur confuz, încăperea se golește, lăsându-i singuri pe Lucrezia și pe socrul său. Ea face un pas înainte, pune o mână pe umărul ducelui și în cele din urmă se așază, suspinând adânc.

— Ce ai, Lucrezia? întreabă îngrijorat ducele Ercole.

— Preabunule *signore* – începe ea –, nu mai pot rămâne la Ferrara, trebuie să plec.

Ercole o fixează neîncrezător și se așază alături de ea în tăcere, așteptând. Lucrezia continuă:

— Fiul vostru mi-a arătat un dispreț la care nu există răspuns.

— Când asta? Ce tot spui acolo? îngaimă socrul.

— Numai adevărul. Mi-a adus acuzații cumplite, iar eu n-am replicat, am rămas mută.

— Da' ce tot spui? întreabă Ercole încurcat. Vorbește mai deslușit.

— E inutil să vă repet ce-a spus cuvânt cu cuvânt, sunt convinsă că informatorii pe care-i aveți v-au raportat, la timpul potrivit, insinuările astea. De altfel, n-are nici o importanță, s-au spus atâtea pe socoteala mea…

— Lucrezia, nu se cade să te porți așa! o întrerupe Ercole. Explică-mi totuși!

Lucrezia îi apucă mâinile și începe:

— E vorba de oribila poveste cu presupusul meu amant găsit mort în Tibru și de un fiu secret pe care tatăl meu l-ar fi recunoscut. Nu-mi spuneți că n-ați mai auzit povestea asta…

Ducele pleacă privirea, oarecum vinovat, iar Lucrezia continuă:

— N-are importanță, *signore*, doar știți de câtă vreme se vorbește despre mine…

— Dar de ce nu i-ai răspuns nimic? În felul ăsta nu faci decât să confirmi bârfele astea oribile!

— N-ar fi de nici un folos, *signore*, poveștile astea au fost spuse de atâtea ori, că de-acum au luat locul adevărului. Și apoi, fiul vostru nu m-ar fi crezut niciodată, răvășit și disperat cum e. Îl înțeleg. Alfonso a făcut tot ce i-a stat în putință ca să mă iubească, a încercat să înlăture toate minciunile, dar frământările calomniei ies totdeauna învingătoare.

— Nu te pripi să iei hotărâri radicale. Înțeleg că te simți jignită…

— Nu mă simt jignită, sunt doar disperată.

— Ascultă-mă, copila mea, îmi cunosc bine fiul, prea de timpuriu lipsit de mamă, pe care am fost nevoit s-o înlocuiesc și în privința asta. Am învățat deci să-i citesc toate sentimentele dintr-o privire, așa că-ți voi spune că Alfonso nu este doar îndrăgostit de tine, te adoră. Cunoscând însă și felul în care judecă, te-aș sfătui să lași lucrurile să se petreacă la fel ca la trasul vinului în butoaie: acuma fierbe, să așteptăm să se limpezească. Pe urmă, fii sigură de asta, toată drojdia acumulată față de tine o să dispară.

Lucrezia își sprijină fruntea de umărul lui Ercole, scăldându-i haina în lacrimi. Apoi pleacă murmurând:

— Sper să fiți bun profet.

Vorbe așternute în scris ca să seducă

Revenind la palat, tânăra *signora* își adună doamnele de companie și le întreabă dacă le-ar face plăcere să organizeze o serată în care să citească împreună poeme dintre cele create în număr mare la Ferrara. Una dintre doamne, mai nerușinată, propune:

— Iertați-mă, *madonna*, ce-ați zice dacă poeții înșiși și-ar recita poeziile?

— Splendidă idee! exclamă Lucrezia. Și care să fie, după voi, tema compozițiilor de recitat?

— Domnia voastră, *madonna* Lucrezia, chiar Domnia voastră să fiți subiectul! sugerează pe dată alta.

În aceeași seară, la Palatul Belfiore, are loc o întâlnire la care iau parte câțiva dintre cei mai buni literați ai orașului. Cu acest prilej, Lucrezia îmbracă o rochie superbă, purtând pe frunte un rubin, dar de nuntă al ducelui Ercole. Între participanți se detașează Celio Calcagnini, Niccolò da Correggio și il Tebaldeo.

Acesta din urmă se scoală în picioare și anunță:

— *Madonna* Lucrezia, dacă-mi permiteți, voi da citire unui sonet pe care vi-l dedică Marcello Filosseno: „*Te bucură Ferrara, căci ceru-ți dăruiește, / odată cu Lucretia pe tronul tău șezând, / pe-aceea care, binele Naturii adunând, / e-un dar neprețuit ce schiptrul ți-l păzește*".[1]

Lucrezia, măgulită, trece de la un invitat la altul, asigurându-se că se simt cât se poate de bine. Toți se declară fermecați de tânăra *signora*. Cu multă greutate, unul dintre ei încearcă să se ridice în picioare, sprijinindu-se într-o cârjă, fără de care n-ar reuși să se țină drept. Lucrezia se apleacă spre el și-i spune:

— Nu vă faceți griji, nu trebuie să vă ridicați în picioare ca să mă salutați.

— Da, numai că am și eu câteva rânduri pe care vreau să vi le dedic, răspunde tânărul șchiop.

— Cu dragă inimă! spune ea, ajutându-l să se ridice.

Poetul începe prin a-și prezenta subiectul:

— Compoziția mea are un titlu: *Pentru un surâs*. Iată cum sună: „Eu sunt năier și trag la rame alături de alți marinari pentru ca nava pe care ostenesc să treacă de pe-un mal pe altul al marelui canal. Într-o bună zi, pe această falnică corabie urcă o ceată alcătuită din grațioase domnițe și din tineri de neam. Conducătorul cetei întrebă cu glas tare: «E

1. *** *Lucrezia Borgia. Storia e mito*, Leo S. Olschki editore, Florența, 2006.

oare între voi, vâslașii, vreunul să ne poată cânta ceva pe timpul traversării?» — «Eu», zisei, oferindu-mă pe dată. Și-ncepui să intonez o baladă dedicată celei mai strălucitoare între toate. La sfârșit, domnița se apropie de mine și-mi surâse mișcată, apoi coborî împreună cu ceilalți călători și se făcu nevăzută. Întreaga noapte ce-a urmat, și multe altele apoi, surâsul ei nu mi-a dat pace. Îmi apărea înaintea ochilor în tot locul, și mai ales pe timpul traversărilor".

Și, spunând asta, povestitorul își agită cârja de parcă ar fi fost o vâslă și continuă:

— „Era limpede, nu mai puteam zăbovi pe-acea corabie. Hotărâi deci să mă fac soldat. Aveam un prieten, căpitan, care trăia la Napoli. Mă dusei la el și mă-nrolai în armata regelui. În mai puțin de-o lună, luând parte la o bătălie, furăm atacați de inamic, care puse pe fugă primele șiruri de călăreți și pedestrași. Ajunsei până în apropierea regelui și mă azvârlii în vâltoare, lovindu-l pe atacator și ucigându-l. «Soldat, îmi strigă regele, îți datorez viața. Fără de tine și-a ta spadă, aș fi mort acum.» Mă îmbrățișă deci și-mi zise: «De-acum înainte îmi vei fi ca un fiu.» Urmă o altă bătălie, iar eu eram mereu în preajma regelui. Biruirăm și de astă dată. Eu mă luptasem aprig, preluând conducerea de la un căpitan de rang înalt ce fusese ucis. Regele mă numi general, iar eu mă străduii de-atunci să fiu demn de acea numire. În ultima bătălie, purtată în câmpia Padului, am capturat întreaga curte a regelui uneia dintre cetățile de-acolo. Atunci o recunoscui pe domnița cea surâzătoare. Era însăși regina. Profitai de învălmășeală, o prinsei și o suii pe calul meu. Fugirăm împreună. Într-unul din conacele pe care domnița le avea la țară, ne iubirăm cât e noaptea de lungă. Ziua următoare mă întorsei la oastea mea și, două zile mai târziu, aflai că regina mea încheiase pace cu regele dușman, care era regele meu. Hotărârăm să se căsătorească pentru a spori siguranța regatului. O noapte, și totul s-a sfârșit. Mă urcai

la bordul unei corăbii ușoare, cu o pungă doldora de arginți. Căzui la învoială cu căpitanul și cumpărai nava și comanda ei. Dar soarta vru să dăm peste un vas al sarazinilor. Se-ncinse lupta, furăm luați prizonieri cu toții, mă pomenii deci vâslind pe o galeră, în chip de sclav. Am tras la rame în ritmul bătut de un șef de vâslași, care ținea și maiul, și gârbaciul. Vâsleam și mă gândeam: «Ce s-a petrecut oare și de ce?» Și tot eu răspundeam: «Totu-i din pricina unui surâs.»"

Asistența izbucnește în aplauze, și iată că Lucrezia, mișcată precum regina surâsului, se apropie de povestitor și se așază lângă el.

— Voi ați scris povestea asta? Și dac-așa stau lucrurile, când ați scris-o?

— De ce mă întrebați?

— Fiindcă mi-am văzut fratele în bătăliile astea, și în cele din urmă am citit totul ca pe o prevestire: el în lanțuri și trăgând la rame.

— Nu știu, se poate. De altfel, personajul pe nume „il Valentino" e în atenția tuturor, nu-i greu să vorbești despre el. Dar, dacă-mi permiteți, *signora*, trebuie să vă felicit pentru ideea de a ne reuni aici, în seara asta. În numele tuturor, pot spune, cred, că suntem onorați de favoarea ce ne-ați făcut.

— Vă mulțumesc și aș dori ca astfel de serate să devină un obicei, îi răspunde măgulită Lucrezia. Ajutați-mă însă și alegeți voi persoanele în stare să le îmbogățească.

— Nu știu dacă voi fi la înălțimea sarcinii pe care mi-o încredințați.

— Dacă vreți într-adevăr să-mi fiți pe plac, vă implor, dăruiți-mi încrederea voastră și încetați să mai fiți așa solemn cu mine. Vă voi spune că-n viața mea n-am avut mai mare nevoie de un prieten ca acum. Dar, iertați-mă, încă nu v-am aflat numele!

— Îndrept greșeala îndată, mă numesc Ercole Strozzi. Meseria mea este judecător din rândul celor doisprezece Înțelepți și, aidoma tuturor celor ce slujesc dreptatea, încerc să evadez din capcana îndatoririlor făcând-o pe poetul.

Invitație la un banchet la care se servesc sicrie

Între timp, ducele de Valentinois, care se purta ca un stăpân în Romagna, căuta să-și impună tot mai mult dominația, pentru a clădi un adevărat regat în centrul Italiei. Țintele sale erau acum Bologna, Siena, Pisa și Lucca. În jurul lui însă creștea, inevitabil, numărul celor care l-ar fi vrut mort. Iar printre aceștia se aflau nu doar dușmanii lui fățiși – cârmuitorii care se temeau să nu aibă sfârșitul lui Astorre Manfredi, pescuit mort din Tibru –, ci până și cei mai apropiați susținători. De fapt, chiar căpitanii săi erau cât se poate de îngrijorați de enorma putere pe care o acumula comandantul lor. Cum scria Machiavelli: „Li se păru că ducele devenea prea puternic și se temeau că, odată ocupată Bologna, va încerca să-i lichideze, ca să rămână singur stăpân peste oștirile din Italia".[1]

Aceștia se reuniră la Magione, în casa cardinalului Giovan Battista Orsini, ca să organizeze conjurația. Dar aflând de trădare, Cesare puse la cale o răzbunare dintre cele mai iscusite și mai crude.

Se prefăcu că vrea să cadă la pace cu căpitanii rebeli și îi momi oferindu-le prebende și avantaje personale și, adormindu-le toate bănuielile, îi invită pe 31 decembrie 1502 la un banchet în orașul Senigallia. De altfel, trebuie să re-

1. Niccolò Machiavelli, *Descrizione del mondo tenuto dal Duca Valentino nello ammazzare Vittellozzo Vitelli, Oliverotto da Fermo, il Signor Pagolo e il duca di Gravina Orsini.*

cunoaștem că episodul denotă din partea lui Cesare o profundă cunoaștere a istoriei. Într-adevăr, tactica de a-ți invita la petrecere toți inamicii pentru a-i lichida era infailibilă, și ea a fost relatată încă de istoricul grec Xenofon, unul dintre puținii comandanți eleni care n-au participat la banchetul oferit de persani, în timpul căruia au fost uciși toți generalii invitați.

Cesare îi întâmpină pe foștii conjurați și, adresându-se unuia dintre ei, Vittellozzo Vitelli, îi spune zâmbitor:

— Frate, cum am putea noi, care am supus atâtea ținuturi împreună, să ne aflăm în dezacord? Sunt gata să uit totul, vino, îmbrățișează-mă!

Și îl sărută pe obraz în semn de împăcare. Apoi trec cu toții în marea sală unde trona o masă încărcată cu vânat și vinuri scumpe. „Ai grijă – i-a spus il Valentino bucătarului –, vreau ca ultima lor cină să fie cea mai bună din câte au mâncat vreodată."

Într-adevăr, după ce au luat loc cu toții, il Valentino spune:

— Iertați-mă, prieteni, dar din păcate sunt nevoit să vă părăsesc pentru o clipă: în odaia de alături se află o biată fată care nu suportă să treacă o zi fără să-i fac o vizită. De altfel, cum se zice pe la noi, cea mai bună mâncare în care-ți poți înfige dinții e o femeie preafrumoasă!

Căpitanii izbucnesc într-un hohot de râs grosolan, iar Cesare iese. Pe dată, în sală năvălește un detașament de guarzi care-i înconjoară pe invitații îngroziți. Unul încearcă să fugă, dar cade pe dată spintecat. E începutul măcelului. Doi dintre conjurați sunt strangulați în aceeași noapte de Michelotto Corella, sicarul personal al lui Cesare, care-l ucisese și pe tânărul Alfonso de Aragon, al doilea soț al Lucreziei. Alți doi, în chip cu mult mai crud, sunt ținuți prizonieri câteva zile, pentru a le da nădejdea că vor scăpa, după care unul e strangulat, iar celălalt înecat.

Trebuie spus că, în epocă, rușinoasa ispravă a lui Cesare a cules mai mult laude decât indignare: vicleana istețime și hotărârea de adevărat condotier cu care scăpase de rivali stârneau admirația tuturor. Evident, puse în slujba unor interese politice sau personale, anumite atrocități pot fi privite și ca înzestrări. Se mai întâmplă, sau mai bine zis, se întâmpla în secolul al XVI-lea.

Taifas despre cadavre

Ne aflăm în sala mare a palatului unde locuiește Lucrezia și unde doamnele din suita sa pregătesc primirea invitaților. În seara asta, într-adevăr, sunt așteptați autori de poeme și nuvele, care vor citi din operele lor.

Ercole Strozzi face onorurile casei în absența Lucreziei, care, ciudat lucru, întârzie să apară.

— Iat-o, în sfârșit! exclamă o doamnă din suită, ieșindu-i în întâmpinare.

Lucrezia, cu chipul palid, străbate sala fără a saluta pe nimeni. Se duce și se așază într-un fotoliu lângă cămin și-și acoperă fața cu mâinile, izbucnind într-un plâns cu sughițuri. Invitații fac cerc în jurul ei.

Strozzi se apleacă asupra ei și o întreabă:

— Ce s-a întâmplat, *signora*?

Lucrezia își ridică privirea, își șterge ochii cu o batistă, dă să răspundă, dar nu e în stare să scoată o vorbă.

Un tânăr îi roagă pe invitați, îndepărtându-i ușor:

— S-o lăsăm să respire. Am aflat ce s-a întâmplat venind încoace. Masacrul era inevitabil.

— Dar, *messer* Lodovico, despre ce masacru vorbești? Fii bun și explică-ne ce s-a întâmplat.

— S-a întâmplat că il Valentino și-a invitat toți căpitanii la o cină la Senigallia, și apoi a poruncit să fie căsăpiți.

— Un măcel deci? întreabă cineva.

— Da, numai că, dacă ducele de Romagna n-ar fi intervenit prompt și cu sălbăticia cunoscută, astăzi pe el l-am plânge, și mai ales l-ar plânge *madonna* Lucrezia.

— Cum s-ar zice, fidelii săi căpitani îi pregăteau o cursă?

— Legitimă apărare! intervine altul. Vă dați seama ce spuneți? Iertați-mă, dar cine sunteți?

— Mă numesc Ariosto, fiul lui Niccolò.

— Ariosto? Și în ce calitate vă aflați aici?

— În aceeași ca și Domnia voastră, bănuiesc.

Un tânăr chipeș, așezat lângă Ercole Strozzi, comentează:

— M-aș feri să dau verdicte așa de categorice, fără a cunoaște mai întâi faptele.

— Păi ce alte informații vă mai trebuie? îi replică Ariosto. E o situație cu care ne-am tot întâlnit în ultimii ani. Două facțiuni se pregătesc să se lichideze una pe alta, iar cea mai iute face tabula rasa cu cealaltă. Concluzia e aproape matematică.

— Just, replică râzând aproape tânărul chipeș. Iar matematica fiind știința lucrurilor calculabile și previzibile, nici nu-i de mirare: învinge cine înfige primul spada. Importante nu-s faptele, ci polemica, etalarea fără milă a forței retorice de care dispui! La prânzul cu vorbe alese, aruncăm pe masă, de parc-ar fi prea gustoase fructe, cadavre ale asasinaților, pe care le socotim elemente normale ale vremii noastre, cărora trebuie să le facem loc și cu care trebuie să învățăm a conviețui. Un mort la prânz, un cadavru la întrecerile călare, un blestem rostit în biserică reprezintă azi normalitatea însăși. Ciudat e că aici, în această mândrețe de palat, nu găsim un sipet funebru plin cu cadavre ce n-au murit de moarte bună! Să nu trecem însă peste amănuntul că așa nu ținem seama de faptul că superba *signora* ce ne găzduiește își duce viața într-un vârtej care-o aruncă în brațele celei mai crunte deznădejdi. Potrivit logicii evenimentelor, faptul că vorbim

despre o rudă a ei trebuie socotit o simplă întâmplare, un accident peste care trebuie aruncată o lespede.

În vreme ce tânărul își dădea frâu liber elocinței, Lucrezia se ridicase în picioare trecând pe lângă apărătorul său. Se oprește o clipă, își întoarce privirea către el și-l întreabă:

— Greșesc cumva, sau sunteți *messer* Pietro Bembo?

— Chiar el, *signora*.

— Vă mulțumesc că v-ați aplecat asupra deznădejdii mele, sper să ne mai întâlnim, *signore* – și își continuă drumul însoțită de Strozzi, care se adresează invitaților rugându-i să înțeleagă situația.

Aceștia părăsesc sala.

Bembo dă să facă și el același lucru, dar Strozzi îi face semn să-l urmeze și o clipă mai târziu se află într-o încăpere ce dă pe un enorm balcon.

Lucrezia e acolo, la aer.

— Înaintați, *messer*, stați în penumbră și nu vă pot vedea cum se cuvine.

Bembo face câțiva pași și se oprește în mijlocul încăperii, la mică distanță de Lucrezia.

— *Signora*... dă el să înceapă, apoi tace, privind-o neîncrezător.

Lucrezia se apropie de el, îi ia mâna zâmbind și zice:

— Raffaello, tu, preafrumos băiat, așază-mă-n tabloul tău și-n brațe strâns mă ține. Iubirea de n-ai să vrei să-mi dai, o, dulce Raffaello, din ce pictezi m-alungă, decât iubită să nu-ți fiu, mai bine-ar fi să mor.

Bembo o privește încurcat. După o lungă tăcere, reușește să îngaime:

— *Madonna*, mi se pare că vedeți în mine pe altcineva...

— Așa și e, râde Lucrezia. Semeni așa de tare cu Raffaello, pictorul, că mi-ai amintit aceste gingașe rânduri dedicate maestrului de către doamnele romane. Și-ți voi mai spune că asemănarea nu e deloc în defavoarea Domniei tale.

— *Signora* – se trezește Bembo –, mă răpiți realității, purtându-mă în miezul unui paradox ce-i dincolo de timp și judecată, lucru sublim până într-atât, încât aș vrea să-l duc cu mine în lumea largă și să trăiesc eu singur vraja aceasta.

— De necrezut… Cu câtă ușurință reușești să exprimi imagini atât de neobișnuite! comentează uimită Lucrezia. Mai treci pe-aici, ca să ne putem uimi mereu unul pe celălalt.

Vorbind despre dragoste
și umblând alături de poetul șchiop

Sprijinindu-se în cârja lui, Ercole Strozzi se străduiește să se țină după Bembo, care merge cu pași mari pe străzile Ferrarei fără a vedea nimic în juru-i.

— Mi-ai spus că e sublimă și demnă de iubire! De ce-ți minți astfel un prieten, dragă Ercole?

— Îl mint?

— Să lăsăm ocolișurile! Lucrezia e mult dincolo de cuvinte! M-ai adus s-o întâlnesc fără a mă preveni c-o să mă pui să merg în cumpănă pe sârma celor ce nu sunt cu putință în fața frumuseții absolute.

— Ce n-aș da să am câteva foi la mine – glumește Strozzi, oprindu-se să-și tragă sufletul –, fiindcă ceea ce faci tu acum, dragul meu Pietro, se numește a compune poeme. Păcat doar că sunt în italiana noastră cea de toate zilele!

Bembo se întoarce și-și fixează prietenul cu o privire pătrunzătoare:

— Ascultă, Ercole, învață să scrii în limba asta, pentru ca versurile tale să poată fi citite de doamnele care pricep ce-i dragostea.

— Parc-am mai auzit eu așa ceva… Oricum, dacă o spui tu, dragul meu, am să încerc. Mai ales că peste câteva zile sunt invitat la un bal dat la Palatul Belfiore de *madonna* Lucrezia.

— Ești invitat?! exclamă Bembo. Și cu mine cum rămâne?

— Tu, din câte-mi dau eu seama – șoptește Strozzi –, de invitație nu mai ai nevoie.

A înceta să dorești e cea mai mare pedeapsă

În seara balului, sălile Palatului Belfiore gem de ghirlande și decorațiuni, ca și de invitați de o eleganță orbitoare, ce par să se întreacă pentru titlul de cea mai iubită doamnă și cel mai iubit cavaler. Suntem în 15 ianuarie și, lucru ciudat, vântul suflă sălbatic, astfel că cerul s-a înseninat ca prin farmec, iar luna revarsă o lumină limpede, de culoarea smaraldului. Strozzi și Bembo stau retrași la o fereastră, ceva mai departe de ceilalți invitați.

— Crezi că o să vină? întreabă în cele din urmă al doilea, cu o urmă de neliniște în glas.

— Doar ea ne-a invitat, răspunde primul, punându-i o mână pe umăr. Ar fi chiar o bătaie de joc dacă n-ar veni.

De parcă ar fi răspuns la chemarea prietenului și confidentului ei, Lucrezia își face apariția în sală, însoțită de câteva doamne din suită. Poartă pe umeri o pelerină stacojie.

În timp ce invitații îi comentează admirativ apariția, ea se oprește în mijlocul sălii și privește de jur împrejur.

Și abia își încrucișează privirile cu ale lui Bembo, că se și apropie hotărâtă și-i întinde mâna spunându-i:

— *Messer* Pietro, sunt sigură că numai Domnia ta va ști să ghicească cel mai frumos compliment pe care mi-aș dori să-l primesc în seara asta.

Ercole Strozzi privește intrigat mai întâi spre Lucrezia, apoi spre prietenul lui, care ia încet mâna ce i se întinde și o invită să-l urmeze.

Ajunși la fereastra ce dă spre grădină, Bembo o deschide și-i spune, arătându-i luna:

— Priviți acolo sus. „La o fereastră apare luna, iubirea mea se oglindește-ntr-însa, luna cea palidă se-arată și-apoi cu bucle se-nvește mântă."

— Nu, nu, e nedrept! exclamă Lucrezia. Cum o să reușesc să mă măsor cu Domnia ta de-acum înainte?

— *Signora*, credeți că-i înțelept să vă expuneți astfel bârfelor scornite de răuvoitori?

— La ce te referi? întreabă Lucrezia cu prefăcută naivitate.

— Vreau să spun, îi răspunde Bembo încurcat, că onorați în chip fățiș un singur invitat, ignorându-i pe ceilalți…

Lucrezia zâmbește.

— Au circulat despre mine atâtea zvonuri neîntemeiate, încât pot prea bine să dau naștere unuia care măcar are un temei plăcut…

— Eu sunt de părere, adaugă Bembo, că lucrurile cu adevărat frumoase dobândesc o valoare sporită când sunt ascunse de ochii lumii.

— Dacă așa stau lucrurile, răspunde Lucrezia, Domnia ta ce-mi ascunzi mie?

— *Madonna*, aș avea nevoie de o carte întreagă ca să vă povestesc ce-mi cereți.

Lucrezia îi strânge mâna, apoi o lasă să cadă, îndreptându-se către ceilalți invitați.

Câteva zile mai târziu, în grădina vilei lui Ercole Strozzi, cei doi prieteni primesc din mâna unui servitor o foaie de hârtie împăturită și purtând un sigiliu.

Strozzi ia scrisoarea, îi aruncă o privire, apoi i-o întinde lui Bembo:

— E pentru dumneata, și cred că am ghicit cine-i expeditorul.

Bembo o deschide, citește câteva rânduri, apoi îi spune prietenului:

— Îi cunosc conținutul, e un fragment dintr-un poem pe care Lucrezia mi l-a recitat ultima dată când am întâlnit-o.

L-am găsit atât de ieșit din comun, că i-am cerut să mi-l trimită scris.

Și spunând asta, îi întinde foaia lui Strozzi, adăugând:

— Fă-mi plăcerea și citește-l cu glas tare.

Celălalt acceptă, dar apoi se oprește:

— E în aragoneză.

— Firește, l-a scris Lope de Estúñiga. Citește-l însă, chiar dacă nu-l înțelegi, ți-l traduc eu.

— „*Yo pienso si me muriese*", începe prietenul.

— „Cred că de-ar fi să mor", traduce Bembo.

— „*Y con mis males finase desear*", continuă Strozzi.

— „Și, deși-ndurerat, mi-ar înceta dorința".

— „*Tan grande amor fenesciese que todo el mundo quedas sin amar*".

— „Sfârșitul unei atari iubiri ar lăsa lumea toată fără de iubire".

— „*Mas esto considerando mi tarde morir esluego tanto bueno*".

— „Iar dacă mă gândesc, o lungă amânare a morții e tot ce-mi pot dori".

Strozzi îi dă înapoi scrisoarea lui Bembo și-i spune:

— Dragul meu, n-am pomenit în viața mea noroc mai mare ca al dumitale. Îți dai seama? Folosindu-se de rimele unui poet necunoscut nouă, Lucrezia îți face o declarație de dragoste, adăugând că numai moartea îi poate domoli pasiunea.

Cum se luptă niște oșteni travestiți în marionete

Ne aflăm în împrejurimile Ferrarei, într-o *barcassa*, adică o șură al cărei acoperiș e chila unei mici corăbii de pescuit răsturnate. În acest adăpost a fost înființată o adevărată academie a armelor, în care tinerii oșteni se antrenează la

duelul călare și pe jos, deprinzând lovituri directe, parade și aprige fandări. Vacarmul e la ordinea zilei, răsună strigăte de încurajare care amintesc de luptele ce se lasă cu vărsare de sânge. Atâta doar că armăsari, scuturi, lănci și spade sunt toate false, adică din lemn.

La un moment dat, dând la o parte o draperie scurtă, apare Lucrezia cu chipul pe jumătate acoperit de un văl. Rămâne uluită în fața priveliștii.

— Dar ce-i asta? îl întreabă ea pe maestrul de lupte care-o însoțește. Vreun turnir de carnaval cu marionete rotitoare?

— Nu, *signora*. Sub armurile din trestie împletită se află dueliști nemaivăzuți.

— Dar atunci ce-i cu caii de lemn?

— Obișnuim să înlocuim caii în carne și oase, fiindcă în timpul lecțiilor adevărații armăsari riscă să fie spintecați sau să fie loviți la picioare și să rămână șchiopi. Dar nu vă lăsați înșelată de reprezentația de-a dreptul caraghioasă. Acești falși călăreți învață mai mult din luptele astea de păpuși decât dintr-o înfruntare reală.

În clipa aceea, un cal mecanic împins și tras de funii încolo și încoace pare că se cabrează ca ieșit din minți, se răstoarnă și își trântește călărețul de pământ. Patru scutieri aleargă să-l ridice pe nefericit și-l repun pe picioare. Apoi îl trag afară din *barcassa*.

— Ce s-a întâmplat?! exclamă Lucrezia. A murit?

— Nu, din fericire era protejat de apărătorile în chip de coș. În scurt timp va fi gata din nou să-și încalece armăsarul de lemn. Ah, iată-l pe acela pe care-l căutați!

— Care e, cel care înaintează echipat în împletitură din cap până-n picioare?

— Da, el e, cel care și-a trântit adineaori rivalul de pe cal, răspunde maestrul de lupte, și zicând aceasta se înclină în fața doamnei și pleacă.

Fantoșa mișcătoare ajunge în apropierea doamnei și o împinge curtenitor în spatele draperiei, într-un depozit de lănci și spade de lemn, închizând ușa. Apoi își scoate masca din trestie împletită și de sub ea apare chipul lui Pietro Bembo.

— *Madonna*! începe el, privind neliniștit în jur. Ce nesăbuință, ce nebunie, să vii aici, singură, în plină zi!

— Știu, iubitul meu Pietro, ai dreptate, dar nu mai puteam să aștept!

Bembo lasă să-i scape un zâmbet, dar insistă:

— Lucrezia, nu poți risca să te compromiți astfel, suntem ținuți sub observație, spionați în permanență, chiar și acuma… spune el privind în jur. Ești sigură că nu te-a urmărit nimeni?

— Fii liniștit, am…

— Nu pot sta liniștit, ar însemna să-mi nesocotesc datoria față de tine.

— Dar eu ți-am scris, am așteptat zile întregi un răspuns, eram îngrijorată!

— Vorbește mai încet, *madonna*, te implor!

— Dar de ce te temi? Aici nu ne ascultă nimeni, par toți niște fantoșe în toiul unui carnaval!

— Stai, o întrerupe el, spui că mi-ai scris, dar eu n-am primit scrisorile tale de zile bune.

— Cum adică? Ți-am trimis cel puțin patru. Ce să însemne asta?

— Înseamnă că altcineva a intrat în posesia lor, le-a citit, ba poate că le-a și transcris!

— Nu mă certa așa, de-ai ști cât m-am străduit să scriu frumos ca tine…

Auzind aceste vorbe, acest glas, Bembo nu se mai poate stăpâni, o apucă de talie și o sărută cu foc. Apoi se desprind din îmbrățișare, iar Lucrezia suspină și comentează cu glas stins:

— M-ai răsplătit înzecit față de cât speram, mai sărută-mă.

Firește, Bembo nu se lasă rugat. Cei doi îndrăgostiți se lasă-n voia plăcerii.

— Lucrezia, nu știu să-ți țin piept, dar trebuie să fim prudenți.

— Vrei să spui că n-o să-ți mai pot scrie?

— Asta niciodată, e singura cale de-a te simți mereu aproape. Numai că trebuie să ne folosim de artă aici, să ne spunem totul fără ca ceilalți să ne poată înțelege.

— Sunt de acord. Și pentru început, din clipa asta eu nu mai sunt Lucrezia.

— Și cum trebuie să-ți spun?

— F.F.

— De ce?

— Vei înțelege singur dacă te vei gândi un pic.

Dar febra acestei pasiuni violente nu era singura de care avea să sufere Bembo. În august, revenit dintr-o călătorie, poetul se îmbolnăvi de malarie, care secera încă vieți la Ferrara și în împrejurimi. Silit să stea la pat, în izolare, ca să nu-i molipsească și pe alții, îi era cu neputință să se întâlnească cu Lucrezia.

Într-o dimineață, servitorul care-i stătea în preajmă aude un cal oprindu-se în fața casei. N-apucă să coboare ca să vadă despre cine-i vorba, că Lucrezia dă ușa de perete și se repede în sus pe scări.

— *Signora*, îngaimă servitorul, să nu vă treacă prin cap să vă apropiați de el… E primejdios… Vă puteți molipsi și Domnia voastră.

Dar până să sfârșească el ce avea de zis, Lucrezia deschide ușa încăperii în care Bembo zăcea în pat ațipit, astfel că în prima clipă acesta nici nu-și dă seama de prezența ei.

— Comoara mea… Pietro, eu sunt.

Bembo se întoarce și o privește:

— Iertați-mă, văd totul ca prin ceață, cine sunteți?

— Liniștește-te, îi răspunde ea, apucându-l de încheietura mâinii și apropiindu-și apoi fața de fruntea lui. Dumnezeule mare, arzi ca focul!

— Dar cine sunteți? Nu vă apropiați de mine… E primejdios… geme Pietro, apoi după o clipă: Lucrezia, tu ești!

— Da, eu.

— Te-am recunoscut după parfum, spune el lăsându-se îmbrățișat, apoi exclamă: Nu, nu e voie, ai putea muri și tu!

Între timp intră o femeie cu un lighean și câteva prosoape.

— Ce-i asta? întreabă Lucrezia.

— Apă rece.

— Bravo, dă-o încoace.

Ia un prosop și-l înmoaie în apă. Apoi îl așază pe fruntea lui Bembo, care răspunde cu un geamăt. Lucrezia îi pipăie gâtul și pieptul și exclamă:

— Îl trec sudori reci!

— *Signora*, e malaria… spune servitoarea.

— Dar nu poate fi lăsat așa ud! Mai ales în odaia asta rece. N-aveți o sobiță pe aici?

— Ba da, e una jos, o aduc îndată.

Și în timp ce servitoarea împinge sobița către mijlocul camerei, Lucrezia dă la o parte cuverturile și zice:

— Trebuie să-l dezbrăcăm!

— Să-l dezbrăcăm?

— Bineînțeles, trebuie să-l ștergem, vrei să-l lăsăm ud în halul ăsta? Dă-mi o mână de ajutor!

— Cu dragă inimă, spune servitoarea, și amândouă încep să-l usuce.

Lucrezia lasă să-i scape un comentariu ușuratic:

— Doamne, nici sfântul Sebastian nu-ți poate sta alături… Gata, acum e uscat.

— Da, numai că într-o clipă o să-l treacă iar sudori reci, comentează servitoarea.

— Păi, atunci să facem așa cum se face cu copiii când au febră mare.

— Cum adică, ce-au de-a face aici copiii?

— Tu n-ai copii?

— Ba da.

— Și când au febră ce faci? Nu-i strângi în brațe ca să-i răcorești?

— Ba da, așa fac.

— Bun, o să fac și eu același lucru.

Și zicând asta, își scoate rochia și se strecoară sub cuverturi lângă Bembo.

— Hai, du-te și ai grijă, nu lăsa pe nimeni să intre, ca să nu-l trezească, îi spuse servitoarei.

— Tremur tot... Doamne, ce frig îmi e... se tânguie Bembo.

— Gata, în câteva clipe o să te simți mai bine, hai vino lângă mine... mai aproape...

Doamna albă învesmântată în negru
intră întotdeauna fără a bate la ușă

Pe timpul verii, când Roma e copleșită de căldură, Curtea papală obișnuia să se refugieze la răcoare, pe colinele Albane.[1] Dar în luna august a anului 1503 papa Alessandro a preferat să rămână la Roma, inclusiv din pricină că situația politică, cu o armată franceză războindu-se nu departe cu spaniolii pentru regatul Neapolelui, reclama prezența autorității sale.

1. S. Bradford, *op. cit.*, p. 177.

La cei șaptezeci și doi de ani ai săi, papa Rodrigo Borgia încearcă să facă cumva față căldurii și, pentru asta, într-o zi, se duce să cineze la cardinalul Adriano Castellesi di Corneto, undeva pe colinele Romei, împreună cu Cesare și cu alți prelați. Ciocnesc un pahar de vin alb la gheață și cina poate să înceapă.

Brusc, unul dintre invitați se simte rău și alunecă din fotoliu. Papa Alessandro se ridică în picioare ca să-i vină într-ajutor, dar se prăbușește și el, urmat de fiul său, care, în cădere, se agață de stăpânul casei și se prăvălește împreună cu el. Însă mai rău decât toți e chiar Cesare, vomează încontinuu, i se acordă ajutor și i se dă să bea mult lapte, fiindcă verdictul este imediat: „A înghițit otravă".

Papa și fiul său sunt duși degrabă înapoi la Vatican. Boala care i-a lovit pe cei doi Borgia e ținută în cel mai mare secret, ca și cea a episcopilor și nobililor invitați. Puține informații reușesc să transpire. Câțiva membri bine informați ai curiei vorbesc despre malarie, dar e ciudat totuși că teribilul morb s-a declanșat printr-o criză ce a lovit deodată atâtea fețe bisericești.

Un altul e încredințat că tragedia s-a petrecut în urma unei serii de neînțelegeri și erori. Otrava ar fi fost destinată cardinalului Castellesi, stăpânul casei, dar în confuzia pricinuită de turnatul vinului și ciocnitul paharelor ar fi fost oferită din greșeală altor persoane. Luați aminte la suita asta de bâlbâieli și erori prilejuite de turnatul în pahare, o veți întâlni nu peste multă vreme reluată în numeroase reprezentații de *commedia dell'arte*, în care papa și ceilalți invitați sunt înlocuiți de Pantalone și alte măști din rândul Giocosilor.

Dar jocul confuziilor din comedia grotescă nu se oprește aici. În zilele următoare s-au auzit mai multe voci care vorbeau despre o vindecare iminentă a papei, iar pe ducele de Valentinois îl dădeau deja mort. De fapt, în seara de 18 august 1503, la treisprezece zile de la cina fatală, papa Alessandro

moare după o lungă agonie. Cesare, care zăcea în pat în odaia aflată deasupra celei a tatălui său, nici nu prinde bine de veste că și coboară la etajul de dedesubt și, văzând trupul inert al tatălui, izbucnește într-un plâns cu sughițuri.

Numai că-și vine imediat în fire și urlă către oamenii săi: „Hai, repede, luați degrabă bijuteriile, argintăria și toți banii! Trebuie să fie pe puțin trei sute de mii de ducați în apartamentul ăsta!"

Era și timpul, fiindcă în aceeași clipă, ca în orice intrigă ce se respectă, servitorii sunt și ei pe cale să șterpelească de prin odăile Suveranului Pontif.

Noaptea nu-l priveghează nimeni. În dimineața următoare e așezat pe catafalc, dar e abandonat de gărzile ocupate cu furtul lumânărilor. În tot acest timp, cadavrul lui Rodrigo se descompune îngrozitor, fața îi e complet neagră, iar limba umflată îi umple gura rămasă căscată. Crudul paradox atinge culmea când lumea își dă seama că sicriul e prea mic pentru trupul papei. De aceea, mai întâi i se scoate mantia aurită, dar fiindcă nici asta nu e de ajuns, hotărăsc să forțeze cadavrul înăuntru cu pumni și bușituri.[1]

Nimeni nu-i învață pe copii să recunoască mirosul de mamă

În vârtejul atâtor evenimente, Lucrezia își aduce brusc aminte de fiul ei. Era durerea ei cea mai mare, care o făcuse să se simtă adesea o femeie nevrednică. Dar dorința ei de a ajunge la Roma ca să-l strângă în brațe era mereu stăvilită de cumplita înțelegere potrivit căreia n-avea voie să-și dea frâu liber sentimentelor materne din pricina căsătoriei cu fiul ducelui de Ferrara.

1. *Ibidem.*

De data aceasta însă, pământul pare să-i fugă de sub picioare, așa că reușește să treacă peste orice opreliști și pornește la drum, călărind aproape fără oprire, pentru a vedea cadavrul tatălui său, dar mai ales pentru a-și întâlni cât mai curând fiul abandonat.

Ajunsă la Roma, află că băiețelul e cu guvernanta lui la o plimbare călare pe câmpiile de lângă Colosseum. Se duce întins acolo și-l zărește, singur-singurel, călare pe un căluț pe care încerca să-l facă să meargă la trap. Se apropie de el, coboară de pe cal și-l oprește.

— Bună ziua, băiețelule drag, mă recunoști?

Băiețelul o privește scurt și-i răspunde:

— Nu, *signora*. Să mă iertați, dar Assunta, care are grijă de mine, zice că nu trebuie să intru în vorbă cu străinii.

— Dar, dragul meu, eu nu sunt o străină, sunt mama ta.

— Zău? Mie mi s-a spus că a murit...

— Doamne Dumnezeule, chiar așa? Dar ce-mi închipuiam... Doi ani încheiați nu mă arăt la față, iar acum mă aștept ca băiețelul ăsta de patru ani să alerge la mine și să mă îmbrățișeze...

— Nu înțeleg ce spuneți, *signora*... Poate că m-ați confundat cu alt copil. Iertați-mă, iat-o pe Assuntina, cu îngăduința voastră, trebuie să plec.

Și spunând asta dă pinteni căluțului și pleacă.

Abia stăpânindu-și plânsul, Lucrezia hotărăște să-și salute pentru ultima oară tatăl.

Când ajunge la Vatican, îl vede coborând scările pe fratele ei, ducele de Valetinois, care o oprește brusc:

— Te rog, nu te duce să-l vezi, morbul care l-a ucis i-a desfigurat chipul. Nu vreau să rămâi cu imaginea asta îngrozitoare în minte. Te sfătuiesc chiar să pleci cât mai repede din oraș: au izbucnit revolte în toate cartierele, iar noi, familia Borgia, suntem socotiți răspunzători de ruinarea lor.

Lucrezia se lasă convinsă. Se întoarce să-i facă un semn de adio fratelui, dar acesta s-a făcut deja nevăzut.

Rămasă singură, Lucrezia se învârte prin sălile Vaticanului fără a ști unde se află. Chipul fiului pierdut pentru totdeauna și al tatălui o apasă. Se prăbușește pe o bancă la una din intrările palatului și plânge în tăcere. Deodată simte o prezență lângă ea și o mână care o apucă pe a ei. Se întoarce brusc, înspăimântată, și-n fața ochilor îi apare chipul socrului ei, Ercole. Fără un cuvânt, se aruncă de gâtul lui și izbucnește într-un plâns cu sughițuri.

— Mulțumesc, reușește ea să îngaime în cele din urmă, mulțumesc, *signore*... Tată.

— O, zâmbește ducele, de-aș fi avut o fiică așa ca tine, cine știe unde am fi fost în clipa asta, în loc să stăm aici să plângem!

— E foarte dulce la auz ce-mi spuneți. Sunteți singurul din întreaga Curte care a venit după mine aici, la Roma, ca să-mi dați dovada afecțiunii voastre.

— Cum aș fi putut să te las singură, când dragostea ce-ți port...

— Cu Domnia voastră simt că am ceva ce-mi lipsea în relațiile cu tatăl meu: încredere. Cu un asemenea părinte aș fi îndemnată să spun întotdeauna adevărul.

— Știu prea bine ce înseamnă să rămâi singur.

— Așa e. E o durere pe care o împărtășim. Soțul meu pleacă luni de zile în fiecare an atât de departe în nord, că rarele lui scrisori îmi parvin atunci când el s-a întors deja.

— Mă întreb de ce trebuie să plece mereu, ce-i lipsește la Ferrara, în orașul lui? Spune că eu îl trimit în străinătate ca să învețe arta și știința militară, dar nu-i adevărat...

— Știți ce cred eu?

— Ce?

— Că în realitate suportă greu traiul alături de noi.

— Dar de ce, la Ferrara are tot ce-i trebuie, sunt nenumărați bărbați, chiar și femei, atât de înzestrați în arte și-n științe.

— Păi, tocmai asta-l plictisește! Faptul că e înconjurat de minți prea bogate, de palate cu o geometrie nesuferită și de oameni care socotesc că în cunoaștere stă întreaga valoare a vieții în societate.

— Exact, nu înțeleg cum poți prefera tuturor acestor lucruri mortierele și culevrinele!

— Mortierele?

— Bineînțeles, află că e un admirator fanatic al tuturor acestor tehnici, ba chiar a proiectat tunuri!

— E-adevărat, a încercat să-mi vorbească și mie de pasiunea asta a lui, dar eu n-am suportat…

— Când mă gândesc că, după ce voi muri, Alfonso va deveni ducele Ferrarei! Oare cum se pregătește el să aibă grijă de orașul ăsta? Face proiecte de canale ca să dezvolte comerțul sau să crească fertilitatea câmpurilor, sau proiecte de medicină pentru sănătatea supușilor? Nici vorbă, se pregătește de război, adică pentru arta distrugerii! Îi spuneam mai deunăzi: „Ce-ai prefera să faci din orașul ăsta? Atena sau Sparta?“ Mi-a răspuns: „Sparta, bineînțeles! — Sparta? Ți-ar plăcea să mergi s-o vizitezi? — Da! — Păi atunci, încearcă, n-ai să găsești nici o piatră rămasă din ea, nici nu se știe unde se afla!“

— Și ce v-a răspuns?

— A rămas o clipă mut și pe urmă mi-a zis cu furie: „Păi, mai bine ești viu când ești viu decât frumos când ești mort!“ Apoi mi-a întors spatele și a plecat.

— Frumos răspuns, uluitor! Ar trebui să se ia de mână cu fratele meu, Cesare, îmi și închipui ce înfrățire ar ieși de aici: glorie și pompe funebre!

— Să știi că… am auzit vorbindu-se de Curtea ta de poeți, de întâlnirile cu literații… spune Ercole.

Lucrezia se crispează și-l fixează cu privirea îngrijorată, ducele își dă seama și continuă:

— Nu, nu, te rog... N-am avut nici o clipă intenția să-ți fac un reproș... Te înțeleg... Nu se poate trăi fără cuvinte și fără gândire. O femeie ca tine, care a studiat greaca în copilărie și citea curent în latină, iar la Roma cunoștea nu doar palatele, ci și istoria și operele de artă care o împodobesc, are nevoie să se hrănească în primul rând cu frumusețe...

— Mulțumesc. Ați spus un lucru adevărat. Am multe cărți acasă și caut multe altele, cititul îmi oferă o mare satisfacție. Dar am nevoie ca de aer să discut despre ce gândesc și despre îndoielile care mă asaltează adesea cu privire la toate cele, și mai ales la Dumnezeu. Am trăit întotdeauna înconjurată de episcopi, preoți, cardinali și în imediata apropiere a unui papă, dar trebuie să recunosc că mângâierea rugăciunii nu reușește să-mi alunge deznădejdea. O idee nouă, exprimată de glasul unor bărbați și femei plini de înțelepciune, mă eliberează adesea ca prin farmec de ceea ce noi numim, în limba noastră, *sciacron*, adică durerea fără de speranță.

Francesco Sforza

Lodovico il Moro

Rodrigo Borgia

Giulia Farnese

Lucrezia

Juan Borgia

Cesare Borgia, „cumplitul fiu"

Ercole D'Este

Alfonso D'Este

Pietro Bembo

Papa Iuliu II

Partea a doua

Nu e suficient să ajungi la capătul vieții
ca să devii mai prevăzător

Ducele de Valentinois ocolise moartea, fie ea provocată de-un morb sau de-o otravă, dar acesta era ultimul dar pe care Fortuna îl făcea familiei Borgia. Zeița legată la ochi se distrează adesea bătându-și joc de învinși, cărora le flutură pe dinainte o ultimă favoare.

Într-adevăr, la circa o lună de la moartea lui Alessandro VI, a fost ales papă, sub numele de Pius III, Francesco Todeschini Piccolomini, care l-a numit pe Cesare în funcția de căpitan general al Bisericii și gonfalonier. Din nefericire însă, noul papă abia a apucat să-l însărcineze pe Pinturicchio cu decorarea Bibliotecii Piccolomini de lângă catedrala din Siena, când o ulcerație la un picior l-a dus în mormânt după o domnie de numai douăzeci și șase de zile.

Numele papei rezultat din următorul conclav era pentru Cesare cel mai rău dintre toate cele la care se putea aștepta. Într-adevăr, după ce-și petrecuse ultimii unsprezece ani încercând zadarnic să se opună papei Alessandro, pe tronul papal de la San Pietro se suie cel mai acerb dușman al familiei Borgia, Giuliano della Rovere, papa Iuliu II, care anulează imediat toate privilegiile acordate ducelui de Valentinois de predecesorul său. Exact ca la loteria milaneză, din urna pariurilor iese, pentru ultimul descendent al familiei Borgia, jetonul pe care stă scris „*minga*", ceea ce înseamnă că jucătorul și-a pierdut și izmenele. Cesare, care sprijinise alegerea

noului papă în speranța de a-i obține favorurile, încercă să ajungă la un compromis care să-i permită să păstreze măcar o parte a posesiunilor sale, cedându-i papei câteva castele în Romagna, dar totul s-a dus pe copcă.

Lipsit acum de puternicul sprijin al tatălui său, proiectele de cucerire ale lui Cesare, supremația sa în Romagna și poate chiar viața îi erau din nou în primejdie. După brutala provocare venită din partea unor castelani fideli lui Cesare, care-l spânzuraseră pe trimisul papal venit să le ceară să se predea, Iuliu II a hotărât să curme ezitările. Pentru politica pe care înțelegea el s-o ducă, il Valentino nu era altceva decât un obstacol ce trebuia eliminat. Așadar, cu sprijinul veneților, care râvneau să-și împartă prada acelor teritorii, papa îndeamnă la o cruciadă de recucerire.

Cesare încearcă să ajungă cu barca la liman astupându-i crăpăturile, se aliază mai întâi cu spaniolii, apoi cu francezii, în timp ce în Romagna izbucnesc răzmerițe urmărind să-l alunge și să-i repună pe tron pe vechii stăpâni.

Lucrezia (cine ar fi bănuit-o capabilă de un asemenea curaj?) se străduiește să adune trupe și încearcă să-și salveze fratele de la prăbușirea totală, deși logic ar fi fost ca soția lui Alfonso d'Este să se gândească la sine însăși.

Dintr-odată, fiica papei se pomenește acum aproape singură și, cu toate că era soția viitorului duce, poziția ei e destul de nesigură. Îi stau alături doar Ercole Strozzi și Pietro Bembo, care aleargă s-o liniștească; dar când o vede stând pe întuneric, în fundul unei încăperi, literalmente sfâșiată de durere, simte că-i lipsește forța de-a spune ori de-a face ceva și se gândește că mai bine s-ar întoarce de unde a venit.

Coborând scările însă, se oprește și zice cu jumătate de glas:

— Dumnezeule, ce-am ajuns să fac! Mă port ca un bufon de Curte. De cum evenimentele iau o întorsătură proastă și apar semne de primejdie, îmi pun mantia, îmi trag gluga pe ochi și fug din calea vitregiilor.

Face așadar cale-ntoarsă și urcă scările în fugă. Intră în cameră și se postează în fața Lucreziei, care se ridică brusc, uimită, și-l îmbrățișează:

— Mă temeam că n-am să te mai văd.

— E drept că adineaori, văzându-te așezată pe patul ăsta, mi-a pierit graiul și curajul de a-ți aduce mângâiere.

— Nu doar vorbele tale îmi lipsesc, ci chiar prezența ta, îi spune ea mângâindu-l pe obraz.

— Aș vrea într-adevăr ca simpla mea prezență să-ți alunge durerea.

— Te rog, strânge-mă-n brațe, ce-mi mai rămâne acum în afară de tine?

— Ce-ți mai rămâne? Rămâi chiar tu, Lucrezia! Curaj ca al tău eu n-am mai întâlnit! Mă-ntreb dacă-ți dai seama: într-un moment ca ăsta, în care totul se prăbușește peste tine, tu reușești să te gândești la ceilalți!

— Cum adică? Ce vrei să spui?

Bembo zâmbește:

— Nu-ți face griji, eu unul nu te-aș putea trăda vreodată.

— Vrei să spui că știi?

— Da, și îndată ce-am aflat iubirea și admirația mea n-au mai cunoscut margini. Încă nu-mi vine să cred... Fratele tău ți-a otrăvit întreaga viață cu atrocitățile lui, a pus să fie omorât bărbatul pe care-l iubeai, iar acum, când riscă să se prăbușească, tu, în loc să-l lași în plata Domnului, ce faci? Pui pe picioare o armată, plătită din propriu-ți buzunar, care să-i sară în ajutor!

— Te implor, șoptește Lucrezia, vorbește mai încet! Dacă s-ar afla, aș fi pierdută și eu!

— Iartă-mă, ai dreptate, dar ce-ai făcut tu e atât de frumos, atât de năvalnic!

— Dar cine ți-a spus?

— Nu ghicești?

— Nu, am cerut să se păstreze secretul absolut.

— Mi-a zis maestrul de arme care te-a însoțit în ziua aceea la academia de război. Eu îi împărtășesc temerile mele, îi cer sfatul cu privire la ce s-ar putea face, iar el îmi zâmbește și zice: „Nu-ți face griji, se ocupă ea de toate".

— Da, recunoaște Lucrezia, mă ajută foarte mult, el a stabilit contacte cu mercenarii, dar deocamdată nu trebuie să se afle nimic! Până acum am înrolat, cred, o mie de pedestrași și cinci sute de arcași, dar încă nu avem cavaleria…

— Cavaleria… o întrerupe Bembo. Dar tu te auzi, îți dai seama cum vorbești? Parc-ai fi un căpitan de mercenari care pune pe picioare o armată! Ești nemaipomenită Lucrezia, viața ta e o pildă, o învățătură extraordinară pentru mine! Ești… Ești… și spunând asta o ridică de subțiori și o sărută.

— Păi, dacă sunt așa de extraordinară, spune ea trăgându-și sufletul, de ce mi te-arăți așa de rar?

— Ai dreptate, dar e din ce în ce mai greu să găsesc prilej… Mai ales acum că s-a întors ducele Ercole… Și mai e și tata care mă cheamă mereu la Veneția…

— Bine, bine, îl întrerupe Lucrezia. Nu contează, să ne bucurăm de puținele momente în care ne e dat să fim împreună, știam că o să fie greu… În fond, are dreptate bădăranul de bărbatu-meu, mai bine ești viu cât ești viu!

À la guerre comme à la guerre

Războiul începe și au loc lupte. Una dintre ele este atacul castelelor apărate încă de acoliții lui Cesare. Să nu uităm că armata venețiană era una dintre cele mai de temut dintre armatele orașelor independente din Italia. Cu toate astea, trupele de mercenari strânse de Lucrezia și conduse de Pedro Ramirez au reușit să înfrângă trupele atacatoare. Nimeni n-ar fi pariat pe victoria acelei adunături de soldați. Lucrul total neprevăzut este însă că Iuliu II, prin reprezentanții săi

la Curtea din Ferrara, îl asaltează pe ducele Ercole cu plângeri vehemente:

— *Signore*, vi se pare că gestul vostru de a acorda personal susținere și bani pentru a finanța o armată ce se dezlănțuie împotriva Sfântului Părinte și a aliaților săi este un gest leal? Și toate astea în vederea unei politici duse în detrimentul Bisericii, care nu face decât să-și revendice drepturile cuvenite asupra acestor pământuri? Nu uitați că voi înșivă sunteți supus al Romei.

— Ăsta e și motivul pentru care eu, ca umil supus, mă feresc să susțin, cum spune Domnia voastră, interesele ducelui de Valentinois și ale surorii sale. N-am dat nici un ban pentru afacerea asta! Nora mea are mijloacele și capacitatea de a organiza singură ce crede de cuviință!

Era însă inevitabil ca generoasa inițiativă a Lucreziei să fie zădărnicită de mersul evenimentelor. În fața refuzului lui Cesare de a-și ceda toate posesiunile, Iuliu II pune capăt ezitărilor și, la 20 decembrie, îl arestează și-l închide în turnul borgian. Da, exact în turnul în care locuia Lucrezia și unde fusese ucis tânărul ei soț.

Cesare măsoară în lung și-n lat spațiul îngust în care, după atâtea bătălii norocoase, a fost încarcerat.

— Borgia! strigă un guard care păzește coridorul. Ai o vizită!

Se aude scrâșnetul unor zăvoare, și iată că apare ultima persoană pe care il Valentino se aștepta s-o vadă.

— Vă salut, murmură Bembo. Îmi pare rău să vă văd tratat în felul ăsta.

— Iertați-mă, dar nu cumva sunteți Bembo, poet și prieten al surorii mele?

— Ba da, eu sunt.

— Și cum naiba ați obținut permisul de a mă vizita?

— Mă aflu la Roma în numele tatălui meu cu o însărcinare din partea Republicii Veneția. Secretarul Suveranului Pontif a intervenit ca să vă pot vizita.

— Îmi închipui că vă aflați aici ca să-mi aduceți salutul Lucreziei.

— Nu, Lucrezia nu știe că mă aflu aici. Dar în drumul de întoarcere către Veneția mă voi opri o clipă la Ferrara și mi-ar plăcea să-i dau vești bune despre Domnia voastră. Ba chiar sper să-i pot duce vestea că așteptați să fiți pus în libertate.

— Mă tem că această veste n-o să i-o puteți da.

— Ba, eu personal, folosindu-mă și de anumiți prieteni de pe lângă Vatican, aș avea poate posibilitatea să vă obțin eliberarea. Totul depinde de disponibilitatea voastră de a vă ceda fortărețele papei.

— Ați înnebunit? E singura carte pe care o mai pot juca!

— Asta spun și eu, jucați-o, și mai ales țineți seama că, în situația de prizonier, în acest loc cu deosebire funest pentru voi, vă va fi greu să negociați un pact cu papa. Când veți fi liber, balanța poate înclina în favoarea voastră. În clipa asta însă nu vă riscați decât capul.

— Dar de ce faceți toate astea? Din câte am aflat înainte de arestare… cum să zic… relația voastră cu sora mea era un foc mocnit…

— E-adevărat, flăcările s-au mai domolit, dar îi păstrez surorii voastre o mare afecțiune. E o femeie extraordinară. Sunteți cumva la curent cu ce a reușit să facă pentru apărarea teritoriilor aflate încă în posesia voastră?

— Nu, aflasem doar din auzite că se străduia să angajeze trupe.

— Exact, armata a fost pusă pe picioare și a reușit să înfrângă trupele venețiene sprijinite de contingente ale papei, astfel că Cesena și Imola sunt în continuare libere.

— A reușit sora mea una ca asta?

— Da. Dar nu e singurul motiv pentru care o stimez. E greu să întâlnești o femeie care să pună interesele celorlalți mai presus de ale sale. Dar, spuneți-mi, ce-aveți de gând să faceți după ce veți fi pus în libertate?

— Păi, am să părăsesc imediat Roma, pe care n-o mai suport, mai ales de când cu noul papă... Apoi voi pleca la Napoli.

— De ce la Napoli?

— Fiindcă la Napoli sunt acum spaniolii, adică oameni de neamul meu. De acolo voi putea să încep recucerirea domeniilor mele.

— Deci sunteți de acord să faceți ce v-am sugerat?

— Bineînțeles, m-ați convins, e singura cale.

— Foarte bine, dar atenție, nu vă încredeți până la capăt, fiindcă, așa cum se spune în valea Padului, un pact cu papa nu-i o înțelegere semnată cu un papă-lapte, ați priceput, nu-i așa?

Și astfel, așa cum era de prevăzut, Cesare Borgia a fost eliberat, și-a făcut rost de-un cal și a plecat imediat la Napoli. Acolo însă, lucrul de care se temuse Bembo s-a întâmplat. Capcana urzită de Iuliu II, cu complicitatea spaniolilor înșiși, de la care Cesare spera să obțină sprijin, îl prinde în fălcile ei de metal. Il Valentino e pus în lanțuri și trimis pe o corabie în Spania, ca prizonier al aragonezilor...

Cortina când coboară nu reușește să usuce lacrimile

În acest timp, la Ferrara, Lucrezia era din ce în ce mai singură. Alfonso călătorea prin Europa, în vizită pe la diferite Curți, Bembo plecase, iar socrul ei, Ercole, mai ales, era grav bolnav.

În această atmosferă incertă, Lucrezia primește o scrisoare către „F.F.", care o invită la o întâlnire, în aceeași seară, în afara zidurilor orașului.

La ora stabilită, tânăra se află acolo, nițel temătoare. Aproape imediat i se alătură o siluetă.

— Pietro! șoptește ea îmbrățișându-l cu patimă.

— Iartă-mă că te-am făcut să vii până aici, dar era unicul mod de a te întâlni fără primejdii.

— De-ai ști cât mi-ai lipsit, iubite Pietro!

— N-avem prea mult timp, începe el. Trebuie să-ți dau o veste.

— O veste? murmură Lucrezia îngrijorată.

— Da, o veste bună.

— Ah, în sfârșit! Ce veste?

— Fratele tău a fost eliberat. A fost nevoit să renunțe la castelele din Romagna, dar important era să scape din ghearele papei.

Lucrezia i se aruncă de gât și-l copleșește cu sărutări, apoi spune:

— Mulțumesc, mulțumesc! Ghicesc în spatele acestui deznodământ o intervenție de-a ta!

— În parte, dar te rog, lasă-mă să termin de vorbit, altminteri nu mai reușesc să scot o vorbă, emoționat cum sunt. Ce încântare să mă las purtat de avântul tău!

— Și pentru mine. Dar Cesare unde se duce acum?

— La Napoli, și mă tem foarte tare pentru el.

— De ce? Sper că are un salvconduct din partea papei.

— Firește, dar, iartă-mă, cu îngăduința ta, nimeni nu știe mai bine ca tine cât valorează o făgăduință a papei. La Veneția se spune: „Un bun creștin nu jură niciodată credință pe Evanghelie". Gândește-te un pic cât vă urăște papa. Dar vino, aici suntem prea expuși, în spatele nostru se află o adâncitură săpată în piatră, acolo vom fi mai în siguranță.

Cei doi îndrăgostiți se ascund în acel refugiu și se așază pe o bancă comodă.

Sărutând-o pe Lucrezia, Bembo spune:

— Ah, de s-ar opri timpul în această clipă. Am visat că Luna iese din crugul ei și dispare de pe firmament.

— Și ce înseamnă asta?

— Anticii spuneau că, dacă un asemenea fenomen ar avea loc, un om căzând dintr-un turn ar rămâne suspendat în gol, un copilaș aruncat în joacă de mama lui în sus ar trage-o și pe mamă după el, iar doi iubiți care se sărută ar pătrunde unul în celălalt, devenind un tot.

— Splendidă imagine, chiar dacă e absurdă.

— Din păcate este. Poate că ceea ce noi numeam „cristalul"[1], adică însăși inima noastră, este pe cale să se spargă. Greu de crezut și de sperat că ne vom mai întâlni.

— De ce e greu?

— Știi foarte bine. Tu m-ai învățat să cântăresc situația iubitei înainte de a o cântări pe a mea, iar situația ta e plină de primejdii. Socrul tău e bolnav, fiul lui, soțul tău, se întoarce, iar tu, ghicesc asta, vei sta în curând nedezlipită la căpătâiul lui, și merită cu asupra de măsură tot binele pe care i-l dăruiești. Cum să riscăm un scandal în momentul ăsta? Ar fi un gest vinovat și nebunesc. Viața ți-e scrisă de-acum pe frunte, iar eu, în ce mă privește, mă îndrept în cu totul altă direcție. Adu-ți aminte însă că te-am iubit nebunește și nu voi înceta să te iubesc.

În ciuda situației politice incerte, Lucrezia reușise totuși să-și asigure admirația și dragostea poporului și a Curții. Farmecul ei și înclinația de a asculta și ajuta persoanele ce i se adresau înlăturaseră toate prejudecățile și bârfele care roiau în jurul numelui său, depășind chiar granițele ducatului Ferrarei.

Și iată că, aproape printr-o întâmplare, Lucrezia are pentru prima oară prilejul să o întâlnească pe cumnata ei, Isabella, fiica ducelui aflat pe moarte.

---

1. Pietro Bembo, Lucrezia Borgia, *La grande fiamma. Lettere 1503–1517*, Archinto, Milano, 1989, pp. 28–29.

Dintr-o animozitate între femei poate lua naștere și o mare afecțiune

Tocmai pentru a-i fi de ajutor tatălui s-a întors marchiza de Mantova în orașul ei natal. Cele două femei se întâlnesc fără suitele de curtezani. Schițează mai degrabă o îmbrățișare, abia atingându-și una alteia obrazul într-o aparență de sărut. Apoi se privesc și nu se pot abține să nu râdă de pantomima la care s-au dedat.

— Din fericire, scumpă Lucrezia, n-ai auzit ce mi-am șoptit mie însămi în ziua când ai sosit la Ferrara ca să te măriți cu fratele meu…

— De ce spui asta, Isabella, ce blesteme ți-au scăpat din gură?

— Vezi tu, în ochii mei, apăreai ca o femeie cam bârfită, care venea să-și spele reputația căsătorindu-se cu moștenitorul unui ducat vechi și prestigios… În plus, o doamnă vicleană care-și permitea să-mi fure casa în care fusesem crescută, casa mamei mele.

— De fapt, și tu credeai despre mine că sunt o mâncătoare de soți luați cu japca.

— Mă văd silită să mărturisesc că așa a fost.

— Mă rog, dar dacă ai venit să mă întâlnești astăzi înseamnă că am reușit să te fac să-ți schimbi părerea…

— Firește! râde Isabella. M-a convins încredințarea că nu ai pentru tatăl meu sentimente interesate, ci că-l stimezi și că-i vrei binele cu-adevărat.

— Așa e, și trebuie să-ți spun că și el mi-a arătat aceeași afecțiune.

— Ce bine că tatăl meu, Ercole, care-și merită numele pe care i l-au dat la naștere, are în aceste clipe alături de el două femei care-l iubesc. Din păcate, asta nu înlocuiește absența fiului său, Alfonso, și a soțului meu, Francesco.

— Îmi pare rău și mie că nu sunt aici în momentul ăsta. Și când te gândești că am crezut o clipă că am șters bârfele

și oribilul portret pe care mi l-au zugrăvit. A fost o luptă aprigă, în care Alfonso mi-a aruncat insulte foarte grele. Tatăl tău, către care m-am îndreptat în disperarea mea, m-a asigurat că, potrivit firii sale, Alfonso avea să-și îngroape repede resentimentele. Dar ultima oară când a revenit la Ferrara abia am reușit să-l văd de departe, călare, întorcându-se din călătoriile lui.

— Ce ciudat, asta mi se întâmplă și mie când și când... Ce soartă ne-a fost dată, Lucrezia, să ne măritǎm cu doi soldați. Totuși, fratele meu cântă și la violă din când în când.

— E-adevărat, ar fi putut deveni un excelent interpret.

— Așa e, numai că singura muzică pe care o iubește cu-adevărat e bubuitul tunurilor care seamănă moarte, lucru adevărat și-n cazul lui Francesco.

— Nu uita de vânătoare, adaugă Lucrezia.

— Chiar așa, când nu pot ucide oameni, se consolează cu animale.

— A iubi frumusețea e o suferință atunci când cei din jurul tău nu suportă nici măcar să vorbești despre ea.

— Nu știu dacă ești la curent, dar după primele succese militare, l-am convins pe Francesco să-i comande unuia dintre cei mai renumiți pictori de la Mantova, Andrea Mantegna, o suită de tablouri gigantice cu Triumful lui Cezar, în care evident se făcea aluzie la propriul său triumf. Și, ce să vezi, entuziasmat de ideea de a fi pus pe piedestalul unei opere de artă așa de maiestuoase, a acceptat. Am urmărit îndeaproape executarea tabloului, uimită de atâta ingeniozitate, dar mai ales l-am îndemnat pe Mantegna să pună în mijlocul imaginii de veselie generală scopul adevărat al vitejilor războinici, acela de-a jefui, de-a trece prin foc și sabie cetatea învinsă, cărând cu ei, ca o bandă de tâlhari, tăvi pline ochi cu aur, statui de valoare și câte o femeie, așa, pentru plăcere. El, personajul principal slăvit în operă, a aruncat doar o privire, fără să prea înțeleagă ce vedea. Și, mai cu

seamă, de doi ani încoace nu-i dă un ban pictorului, care continuă să lucreze pentru el.

— Exact, comentează Lucrezia. Arta e pentru ei un lucru inutil.

— Mai mult, spune Isabella, se declară interesați de ea numai pentru a demonstra că sunt adevărați stăpâni, care apreciază arta și cultura!

— Eu îți mărturisesc că în anumite momente îmi disprețuiesc soțul.

— Și eu la fel, dar nu pot să mă abțin. E soarta noastră, a femeilor. Îmi vine mereu în minte Fedra: în tragedia lui Euripide ea se îndrăgostește de Hipolit, care disprețuiește femeile și e cu gândul doar la vânătoare.

— Chiar există o asemănare aici, zâmbește amar Lucrezia.

— Și știi cum se sfârșește totul în tragedia greacă? întreabă Isabella.

— Nu, spune-mi, te rog.

— Când Fedra descoperă că n-o iubește, hotărăște să se omoare.

— Dar tu, adaugă Lucrezia după câteva clipe, te gândești să te omori?

— Cred c-o să mai aștept un pic, spune Isabella zâmbind și ea. Din când în când măcar, soțul meu se mai și întoarce de la vânătoare.

Eliberarea deținuților

De câteva luni, Ercole d'Este îi încredințase Lucreziei o sarcină foarte delicată: să examineze jalbele și cazurile care cereau intervenție și sprijin din partea Curții. De unde până unde o asemenea misiune? În mod normal, unei doamne i se încredințează îngrijirea grădinii, draperiile din saloane, cel mult alegerea bucătarilor și a meniului la bucătărie; în

nici un caz să administreze și să controleze procesele și condamnările. Ce-l făcuse pe duce să ia această hotărâre?

Evident descoperirea faptului că nora lui își demonstrase capacitatea și voința de a organiza o armată și chiar de a obține victoria într-o luptă decisivă.

Multe dintre cererile primite de Lucrezia priveau eliberarea prizonierilor ținuți în închisorile din Mantova. Dimpotrivă, altele veneau din numeroase orașe atât din Italia, cât și din întreaga Europa. Lucrezia avusese deja prilejul să-l cunoască pe Francesco Gonzaga în 1496, când marchizul, învingător în bătălia de la Fornovo, trecuse prin Roma. În 1502 cei doi au început să-și trimită scrisori.

Într-una din ele, Lucrezia solicita eliberarea unui biet cizmar, acuzat că a furat pâine de la un preot. Cazul nu era grav, așa că Francesco a consimțit cu dragă inimă să satisfacă cererea frumoasei lui cumnate; în încheierea scrisorii sale însă, el scria: „Ieri a fost eliberat prizonierul pentru care Domnia voastră a cerut cu atâta grație clemență. Dar am și eu, cu toată umilința, o solicitare să fac Domniei voastre, care ține închis pe cineva atât de drag inimii mele, încât parcă ar fi eu însumi, și care imploră îngăduința voastră". Câteva zile mai târziu însă, iată că se ivește o chestiune mult mai serioasă, a cărei rezolvare e mult mai dificilă. E vorba despre o omucidere. Socotind că sentința e nedreaptă, rudele condamnatului, care provin de la Ferrara, au apelat la Lucrezia pentru a li se face dreptate. Iată faptele: un muncitor angajat la ecluzele de la Mincio a fost condamnat pentru uciderea unui coleg în urma unei altercații pe motive neînsemnate, un soi de ceartă între bețivani.

Cu ajutorul unui avocat aflat în slujba sa, Lucrezia cercetează documentele anchetei și procesului, descoperind nepotriviri vădite, mărturii vagi și lipsa oricăror dovezi valabile. De aceea, deși i-ar putea cere direct cumnatului o reexaminare nepărtinitoare a faptelor, preferă să acționeze

pe cont propriu, dispunând o revizuire a celor întâmplate de către anchetatorii săi. Aceștia, deplasați pentru mai multă vreme la Mantova, reușesc să reconstituie desfășurarea crimei și descoperă că, în realitate, autorii și beneficiarii mai mult decât probabili sunt cu totul alții, iar victima a fost ucisă, pesemne, fiindcă își împiedica propria fiică să întrețină relații cu un important personaj din oraș.

Atunci, Lucrezia îi scrie lui Francesco, solicitându-i să dispună o verificare judiciară a faptelor. Din păcate, trec zile la rând fără ca Francesco să trimită răspunsul cuvenit. Indignată, Lucrezia îi scrie pe un ton cam brutal, amintindu-i că la mijloc se află condamnarea la moarte a unui posibil nevinovat. În cele din urmă, marchizul de Mantova se pune în mișcare și, manifestând un zel neașteptat, reușește chiar să-i trimită pe cei trei răspunzători cu ancheta să se întâlnească cu procurorii din Ferrara care au condus primele cercetări. La ședințe participă și Francesco, și Lucrezia, care face dovada unei competențe administrative cu-adevărat impresionante.

În scurt timp se ajunge la descoperirea adevărului. Sărmanul care urma să fie trimis la spânzurătoare nu e decât un țap ispășitor. Adevăratul responsabil se dovedește a fi Alberto da Castellucchio, nobil mantovan, care luase hotărârea să-l ucidă pe tatăl fetei pe care o sedusese și care amenința să-l denunțe. Ca să-i acopere pe suspecți, puternicul nobil nu se dăduse în lături să-i corupă și să-i amenințe pe judecători în așa fel încât să condamne în locul său pe un coleg al victimei, om sărman și lipsit de apărare, căruia n-avea cine să-i poarte de grijă. Francesco Gonzaga poruncește eliberarea imediată a condamnatului și o informează de asta pe cumnată, printr-o scrisoare. Lucrezia radiază de fericire și, purtată de valul bucuriei, hotărăște să se ducă imediat la Mantova în persoană pentru a-i oferi mângâiere bietului om și a-l aduce înapoi la Ferrara, la

familia sa. Aflând de această călătorie, Isabella îi propune prietenei sale să locuiască în propriul palat, fericită s-o poată avea alături.

Lucrezia și Francesco îl conduc pe prizonierul eliberat la Ferrara, unde populația îi face o primire sărbătorească. Francesco rămâne impresionat de această primire și în aceeași seară se duce la Palatul Rusco, unde o invită pe Lucrezia să vină a doua zi. În dimineața următoare, văzând-o venind, încalecă și pornește în galop s-o întâmpine. O clipă mai târziu pornesc alături pe drumul care duce la castel.

— Aveți un caracter minunat, scumpă cumnată, îi spune Francesco. La început am crezut că v-ați încăpățânat doar fiindcă voiați cu orice preț să aveți dreptate.

— Așa și e, râde Lucrezia. Și până la urmă am reușit!

— Da, numai ca m-ați făcut să asud ca un mistreț cu toți avocații și dosarele alea, așa că-mi datorați o compensație!

— Dar ce v-ați mai putea dori? Nu sunteți mulțumit că ați evitat execuția unui nevinovat?

— Domnia voastră se ocupă doar să-i ajute pe nefericiți, sau faceți ceva și pentru voi înșivă?

— Eu fac ce fac, îi las pe alții să vorbească despre asta.

— Nici mie nu-mi place să-mi pierd vremea pălăvrăgind, de aceea vă invit mâine să veniți cu mine la vânătoare, silindu-vă astfel să asistați la execuția unor păsări absolut nevinovate, dar vă previn că șoimul meu nu va suferi nici o condamnare, ba chiar îl veți mângâia pe creștet în chip de răsplată.

— Doar o mângâiere? spune Lucrezia. Jalnică răsplată pentru un nobil șoim!

— Depinde, scumpă cumnată, depinde cine o dă.

În dimineața următoare, nici nu răsărise bine soarele când Lucrezia și Francesco Gonzaga, urmați de curtezani și vânători, pornesc prin pădure.

— Știți, e prima dată că merg la vânătoare, îi spune Lucrezia cumnatului.

— Cum așa? întreabă el. Vrednicul vostru soț nu v-a luat niciodată cu el? Ce, tot nu e-n stare să-și tragă singur cizmele?

— Așa vorbiți de fratele soției voastre? răspunde un pic jignită Lucrezia.

— Firește că nu, vorbesc despre unul care având o soție ca Domnia voastră n-a luat-o încă în pădure cu el, ca să-i arate că are alături un bărbat adevărat.

— Or fi și alte feluri de-a o arăta, nu credeți?

— Vă cam grăbiți, scumpă cumnată. Nu vi se pare că ne cunoaștem de prea puțină vreme ca să vorbim de lucruri de-astea? spune Francesco, apoi scoate gluga impunătorului său șoim, care-și ia imediat zborul.

Cei doi cumnați urmăresc tăcuți din priviri răpitorul, care execută câteva cercuri în văzduh și se aruncă fulgerător din înalt asupra unei rațe, înșfăcând-o în gheare. Apoi, potrivit rânduielii, mai execută un zbor în cerc și aruncă prada spre șoimar. Acesta, văzând pasărea îndreptându-se către ei, își împinge însoțitoarea în lături ca să nu fie lovită.

— Ce faceți? strigă Lucrezia.

Francesco o prinde înainte să cadă de pe cal.

— Dați-mi drumul! poruncește ea.

— Cer iertare, dar dacă vă dau drumul o să cădeți în balta de alături. Dacă chiar vreți să cădeți, vă rog mutați-vă un pic mai încolo, aici la stânga locul e uscat.

— Iertați-mă, vânătoarea asta m-a tulburat nițel, spune Lucrezia iritată și indispusă, îndreptându-și ținuta.

— Așezați-vă aici, îi răspunde Francesco, arătându-i un trunchi de copac căzut la pământ, de pe care mătură frunzele cu mănușa.

Într-o clipă stau așezați alături. El îi zâmbește, iar Lucrezia nu poate decât să-i răspundă cu un zâmbet.

— Proastă trebuie să vă fi părut, nu-i așa? O puștoaică obraznică și plină de ea.

— Adevărul e că eu v-am pus în situația asta. Vă mărturisesc că nu era nici o primejdie să vă loviți. Eu am inventat totul.

— Chiar așa? Ce nerușinat!

— Am făcut-o ca să scap de stânjeneala pe care mi-o provocați.

— Eu?

— Știți, îi răspunde Francesco, când mi-ați scris să revizuiesc procesul împotriva nefericitului ăluia condamnat la moarte, mă gândeam, iertați-mi brutalitatea, că era doar un pretext ca să mă agățați și să-ncercați să mă seduceți.

— Nu zău!

— E adevărul adevărat. Ba chiar m-am umflat în pene: „Mare seducător mai sunt! Una nu-mi scapă!" Domnia voastră însă mi-ați scris în scurtă vreme o scrisoare de foc, nu amoroasă, ci plină de insulte la adresa micimii mele și a disprețului meu pentru oamenii lipsiți de putere.

— O meritați din plin!

— Poate că da, fapt este însă că povestea m-a descumpănit. Prin urmare, mi-am zis: „Tâmpitule! Femeia asta e serioasă, nu joacă rolul bunei samaritene doar ca să dobândească putere". Pe urmă, când ne-am întâlnit cu judecătorii și avocații ca să rezolvăm problema și când am văzut hotărârea și seriozitatea aproape mistică cu care v-ați implicat în salvarea unui nevinovat, mi-am amintit de o frază pe care o tot repeta maică-mea, Margarete de Bavaria, „nemțoaica", cum îi spunea toată lumea: „Judecă un bărbat sau o femeie după ce e-n stare să facă pentru ceilalți, nu după vorbe".

— Și atunci de ce m-ați invitat la vânătoarea asta? Nu cumva ca să vă răscumpărați și să mă includeți în sfera cuceririlor voastre?

— Nu, atmosfera asta era, dar intenția era cu totul alta.

— Anume?

— Să mă arăt în ochii voștri fără nici o mască pe chip sau pe suflet. Și, poată că vi se va părea absurd, am venit aici ca să vă spun că vă iubesc.

— Oho, lovitură de teatru! răspunde Lucrezia, încercând să-și ascundă emoția.

— Nu tocmai! De fapt, dat fiind enormul respect pe care-l port azi persoanei voastre, n-aș mai încerca să vă determin să faceți dragoste cu mine. Și știți de ce? Fiindcă ar fi o crimă mârșavă. Am sifilis.

— Sifilis? Și mi-o spuneți așa, pe șleau, de parcă ar fi ceva firesc? „Știți, sunt un pic răcit, m-a tras curentul, dar o să-mi treacă…" La naiba: lues!

— Și totuși e-adevărat, am fost brutal, dar trebuia să v-o spun și să-mi exprim toată deznădejdea.

— Înțeleg, dar… nu-mi vine să cred. Mi se pare cu neputință… N-am cunoscut personal bolnavi infectați de acest morb, dar am auzit vorbindu-se despre ei… Se mișcă anevoie, își pierd memoria, leșină brusc, cad la pământ și nu mai știu ce-i cu ei… Domnia voastră bolnav! Eu când mă gândesc la un om sănătos, Domnia voastră îmi veniți mai întâi în minte. Și, mai presus de toate, ați zămislit împreună cu soția voastră nu mai știu câți copii…

— Exact, și s-au născut și au crescut sănătoși.

— Știați că vă expuneți la un risc cumplit? Copiii se puteau naște bolnavi deja, condamnați la o viață… care nici nu se poate numi viață…

— Bineînțeles, de asta mă și simt în primul rând vinovat. În legătură cu îndoiala pe care o aveți că v-aș putea induce în eroare, vă voi mărturisi că morbului cu care am fost infectat i se mai spune „*lo strabacco*", care înseamnă că azi ești strălucitor și puternic ca soarele, iar mâine ești o umbră târându-se în scârnă. În ziua când ne-am dus împreună cu rudele și prietenii la închisoare ca să-l scoatem pe bietul condamnat pe nedrept, și apoi când am ajuns la Ferrara ca

să-l ducem înapoi acasă, în fața mulțimii care vă primea sărbătorește urlând de bucurie, mi-am zis: „Cine e oare sărbătoritul? Nevinovatul eliberat? Nu, e Lucrezia, pe ea o admiră". Și atunci m-am simțit la pământ, anulat: „Și eu care plănuiam s-o cuceresc, fără să-mi treacă măcar o clipă prin gând că aș putea s-o molipsesc? Și că pe urmă ea, fără să-și dea seama, ar face același lucru cu soțul ei? Unde naiba mi-e conștiința, între fese? Risc să distrug o țară întreagă cu principii ei cu tot, să arunc toate valorile la lada de gunoi a umanității! Frumoasă pildă de demnitate le-aș da fiilor mei".

E important cum îți începi viața,
dar și mai important e cum reușești s-o închei

Ercole se simțea din ce în ce mai rău, medicii care-l îngrijeau nu mai vedeau nici o nădejde de scăpare, iar în oraș se vorbea fără înconjur despre succesiunea la tronul ducatului.

Aflând despre starea tatălui său, Alfonso se întoarce la Ferrara pe 8 august. Îl chemau înapoi în patrie, pe lângă dorința de a-și cinsti tatăl aflat pe moarte, teama că frații vor profita de absența sa ca să încerce, beneficiind și de ceva ajutor, să-l dea la o parte și să ia puterea în locul lui.

În anticamera dormitorului ducelui, Alfonso o întâlnește pe Isabella, care de câteva zile nu s-a dezlipit de căpătâiul tatălui. Cei doi se îmbrățișează scurt:

— Bine că te-ai întors, îi spune Isabella.

—.Cum se simte? întreabă Alfonso, arătând către ușa întredeschisă a dormitorului.

— Are febră mare, tremură încontinuu, e o privelițe cumplită, suspină Isabella.

— Și nu e nimeni lângă el?

— Ba da, Lucrezia, nu-l lasă o clipă singur, de zile întregi e în preajma lui.

— Îți mulțumesc că ai bătut drumul de la Mantova ca să-i aduci mângâiere.

— Nu vorbi așa, e tatăl meu. Și pe urmă, nu sufăr că am plecat din Mantova.

— De ce spui asta?

— S-o lăsăm baltă. Îți spun doar că de mai multă vreme soțul meu nu prea e în apele lui, nu e-n stare să stea cu mine, cu fiii lui, a devenit grosolan.

Alfonso lasă să-i scape un zâmbet și răspunde:

— Nu pune și tu la inimă, i s-o fi suit nițel la cap.

— Cum adică?

— Păi, știi și tu cum e, i s-or fi aprins călcâiele după vreo fetișcană. Nici mie nu mi-a fost niciodată simpatic, dar astea-s rătăciri trecătoare la urma urmei!

Isabella își fixează fratele cu un gest de dispreț și adaugă:

— Așa o fi, numai că s-a săturat și de fetișcanele de la țară.

— Ce vrei să spui?

— Nimic, nimic.

Alfonso o ia de mână:

— Isabella, spune-mi, de când avem noi secrete unul față de altul?

— Iartă-mă, i-o taie Isabella, nu voiam să te amărăsc și mai tare în clipele astea când trebuie să ne ocupăm doar de tata.

— Ascultă, insistă Alfonso, e inutil să te chinui în felul ăsta, iar dacă află tata o să-l afecteze și pe el… Hai spune-mi totul și o să te simți mai bine.

— E greu, firește, să-i ceri unei păsări migratoare să vadă lucrurile noi.

— Vorbești despre mine?

— Bineînțeles.

— E-adevărat. Deci, spune-mi, care-s noutățile?

Isabella îl privește, își trage sufletul și începe:

— Nu știu dacă trebuie, dacă e bine, dar… Ai vorbit deja cu Lucrezia?

— Nu, am venit aici imediat. De ce?

— Stai pe cât se poate aproape de ea. Ascultă-mă, Francesco…

— Ce-i cu Francesco? sare ca ars Alfonso.

— Nimic, fii liniștit, nu s-a întâmplat nimic, cred… Dar e mai bine pentru tine dacă nu-l lași, să zicem, prea mult timp să stea cu Lucrezia.

Pălind, Alfonso îi prinde mâinile și urlă:

— Vorbește! Spune-mi totul imediat! Ce-a încercat să facă netrebnicul!

— Alfonso, te rog, mă doare! Lasă-mă să plec, și mai ales nu uita că Lucrezia e alături!

Alfonso o eliberează din strânsoare și repetă cu seriozitate:

— Spune-mi tot ce s-a întâmplat!

— Îți jur, nu s-a întâmplat nimic, fii liniștit, așază-te!

Alfonso se așază și coborând glasul întreabă:

— Deci e vorba de nevastă-mea… Sper că nu-mi ascunzi nimic.

— Nu, îți jur. Îți spun doar să fii atent. Nu mai sta atât de mult departe de Ferrara.

Întorcându-se către ușa camerei ducelui aflat pe moarte, Alfonso rostește apăsat:

— Din păcate am impresia, Isabella, că n-o să mă mai vezi în stolul păsărilor migratoare.

În clipa asta, Isabella îi ia mâna făcându-i semn să tacă: Lucrezia tocmai a ieșit din camera ducelui. Văzându-l pe Alfonso șezând alături de cumnata ei, scoate un țipăt reținut și aleargă să-l îmbrățișeze.

— Ce bine că te-ai întors!

— Simțeam și eu nevoia, îi răspunde soțul privind-o cu afecțiune sinceră.

Lucrezia se uită la el cu duioșie, îl sărută și apoi spune imediat:

— Hai, repede, du-te la tatăl tău, dar nu-l trezi, te rog, abia a ațipit, are mare nevoie de odihnă.

Pe chipul lui Alfonso se citește stânjeneala, Lucrezia îl împinge ușor și-l duce până la ușă.

— Te aștept în grădină, îi spune.

Alfonso îi face semn că a înțeles și intră, închizând ușa după el.

— Pot să te însoțesc? o întreabă Isabella.

— Cum să nu! Hai, un strop de aer proaspăt o să ne facă bine amândurora.

Cumnatele coboară câteva trepte. Isabella se sprijină de Lucrezia rugând-o:

— Dă-mi o mână de ajutor, te rog, de câtva timp am probleme cu greutatea.

— Ar trebui să mai ieși la plimbare, călare de pildă.

— Călare pe ce, pe un elefant!? Uită-te la fundul meu: s-ar speria și el!

Și izbucnesc amândouă în râs.

— Știi, spune zâmbind ușor Lucrezia, m-am întrebat întotdeauna cum erați tu și Alfonso când erați copii, am fost întotdeauna curioasă să vă aud vorbind între voi, ca frate și soră... Adineaori, când să deschid ușa, v-am auzit vorbind. Ce înduioșători erați! Am auzit și ce-i spuneai despre mine.

Isabella o privește îngrozită și se grăbește să spună:

— Ne-ai auzit? Îți jur, Lucrezia, că... nu voiam decât... Am spus ce-am spus pentru el... pentru binele vostru, dar te asigur că știu foarte bine... Vreau să zic, Francesco... Știu foarte bine că nu s-a petrecut nimic...

— Ei bine, te înșeli, spune Lucrezia foarte serioasă. Ceva s-a petrecut.

— Ce s-a petrecut, când, unde? se crispează Isabella.

— Mi-a vorbit despre boala lui, mai bine zis despre drama lui.

Isabella rămâne mută o clipă, apoi spune iritată:

— De unde până unde tocmai ție? Nu spune niciodată nimănui...

— De când ne ocupăm împreună de condamnați și de procese, Francesco și cu mine am ajuns să facem confesiuni despre unele lucruri delicate. Ca ăsta, de pildă. Îți mărturisesc că atunci când s-a dezvăluit aproape că nu l-am crezut... Ba i-am și spus-o: „Cum adică? Pari atât de sănătos..." M-am simțit dintr-odată răvășită, prinsă într-un vârtej de disperare.

— Exact așa m-am simțit și eu când am aflat. L-am auzit deodată vorbind ca un posedat... Pe urmă l-am văzut clătinându-se, umblând ca un bețiv fără leac, dar nu mi-a fost milă de el, l-am urât, l-am disprețuit, fiindcă nu-i puteam ierta că m-a lăsat grea știind totuși că-mi riscă viața. Pe a mea și pe a copiilor mei.

— Îmi închipui prea bine ce-ai simțit, scumpă Isabella.

— Nu! Imposibil! Nu se poate închipui! spune Isabella, scoțându-și mantia de pe umeri și aruncând-o pe trepte. Uită-te la mine, uite cum am ajuns. După ce-am aflat, m-am umflat ca o pânză de corabie în bătaia vântului. Ca o minge. Patruzeci de kile am pus pe mine! Acasă a trebuit să mă mut de la etajul al treilea la parter, în fața grajdurilor, fiindcă nu mai pot urca scările!

Aici e neapărat nevoie de un comentariu. Citind sau mai bine zis analizând nenumărate scrieri dedicate familiei Borgia, și mai ales Lucreziei, am descoperit un fapt fundamental: nici unul dintre numeroșii istorici, sau dintre povestitorii de întâmplări erotico-porno-obscene destinate publicului larg, nimeni n-a pus în centrul narațiunii faptul că Francesco Gonzaga era bolnav de sifilis. Toți autorii, *in corpore*, au ocolit problema, suprimând-o. Sifilisul – un fapt marginal. Cum vine asta? Se știa prea bine pe vremea aceea

că o femeie sau un bărbat care au făcut dragoste cu un bolnav de lues, cum se numea sifilisul pe atunci, numai cu mare greutate ar fi reușit să rămână neinfectați. Aproape fără excepție, asupra tuturor cădea monstruoasa condamnare. Lucru valabil și pentru copii. Așa se face că Federico, al doilea fiu al lui Francesco și al Isabellei, avea lues congenital, adică moștenit de la tată. Cum ar fi putut Lucrezia, aflând de starea lui Francesco, să accepte să-i devină amantă? Ba mai mult: cum ar fi putut zămisli împreună cu soțul ei cinci copii sănătoși tun? Avem de-a face aici cu obișnuita minciună culturală, împotriva căreia există un singur remediu: s-o povestim băgând de seamă să nu trădăm adevărul. Și exact asta facem.

Cel mai tare doare despărțirea de omul înțelept care te părăsește pentru totdeauna

Cu adâncă tristețe, întreg poporul Ferrarei se pregătea să-și petreacă ducele pe ultimul drum. Starea lui Ercole, acum în vârstă de șaptezeci și patru de ani, se înrăutățea pe zi ce trece, cu rare clipe de luciditate între tot mai lungi crize de febră și frisoane.

Plimbându-se îngrijorat pe coridoarele castelului, Alfonso o vede pe Lucrezia, care, aproape alergând, se îndreaptă către el.

— Repede! îi spune ea. Tatăl tău vrea să ne vorbească, amândurora.

Cei doi soți parcurg în grabă sălile care-i despart de camera ducelui și intră ținându-se de mână. Văzându-și fiul, chipul lui Ercole se luminează de-un zâmbet larg de ușurare și ducele îi face semn să se apropie. Alfonso se așază alături de el și îi ia mâna în tăcere.

— Fiule, începe ducele cu glas obosit, dar fericit, în momentul ăsta, în care ești pe cale să-ți pierzi tatăl, ai datoria

să te gândești la darurile pe care le-ai primit. Sunt nenumărate, puțini sunt cei care au avut parte de un asemenea noroc. Important este să înveți să cunoști acest noroc. E greu de crezut, dar uneori lucrurile cele mai minunate sunt cele pe care le recunoaștem cel mai greu. Tu, fiule, n-ai înțeles niciodată valoarea frumosului, și totuși e singurul lucru pe lumea asta care te poate salva cu-adevărat.

Nu reușești să apreciezi splendoarea unui monument, a unui palat sau a unei catedrale, chiar dacă, din fericire, te pasionează muzica. De fapt, cânți când îți vine, și cânți minunat, dar nu-ți cultivi înzestrarea care ți-a fost dată. Și, tot așa, nu reușești să apreciezi frumusețea femeii pe care ți-a dăruit-o zeița Fortuna, Lucrezia. Nu vorbesc aici despre părul ei, despre chipul sau trupul ei, ci despre ceea ce Lucrezia poartă înlăuntrul ei și care se revarsă în afară. Generozitatea, avântul, pasiunea, spiritul de sacrificiu pe care e gata să le pună în slujba celor ce-i sunt dragi. Aș vrea să fiu un vrăjitor ca să te fac să pricepi pe loc tot farmecul care zace în femeia asta.

Iar ție, Lucrezia, îți recomand să nu-ți lași judecata să se ia după aparențe. Acest fiu al meu, pe care acum va trebui să-l sprijini în cârmuirea ducatului, e ca un tei uriaș năpădit de iederă, care-i ascunde mireasma. E foarte ușor să-l iei drept un copac mort, bun doar de pus pe foc, dar dacă-l vei privi, dacă-l vei cerceta în adânc, nu vei putea să nu-i dăruiești o dragoste și mai mare decât cea pe care i-o oferi deja.

Lucrezia și Alfonso ascultă vorbele ducelui, stăpânindu-și cu greu lacrimile și privindu-se adânc în ochi.

Ercole rămâne tăcut o clipă, apoi, ca și cum s-ar fi trezit, murmură:

— Acum dați-mi mâinile și jurați-mi că vă veți iubi și ajuta unul pe celălalt. Și aveți grijă de orașul meu, adaugă el după o pauză.

Alfonso izbucnește într-un plâns nestăpânit, întregul trup îi e zguduit de sughițuri. Lucrezia îi ia mâinile și i le sărută, mângâindu-l pe creștet. În cele din urmă, fiul ducelui se liniștește și, întorcându-se spre tatăl său, îi spune:

— Tată, îți voi păstra învățăturile în suflet pentru totdeauna și voi face totul ca să dea roade viguroase, pentru binele meu, al soției mele și al ducatului. Dă-mi voie însă să-ți fac un dar, ca pentru a începe să mă înconjur de frumusețea despre care vorbeai.

Și, spunând asta, iese pentru o clipă ca să dea poruncă unui servitor, în vreme ce Lucrezia se apleacă înspre duce și-i șoptește:

— Îți mulțumesc, tată, îți făgăduiesc să-l fac fericit.

— Eu îți mulțumesc, fiica mea. Când te gândești că am pretins și bani pentru ca tu să poți veni aici! Ai fost una dintre marile bucurii din viața mea, adaugă râzând.

În clipa aceea, ușa camerei se dă de perete și dintr-odată răsună un cântec acompaniat de sunetul unei viole. Alfonso e cel care cântă.

Lucrezia și Ercole sunt fermecați. Toți muzicanții de la curte, strânși în jurul patului, intonează: „*Când voi muri, vai, vreau să văd în jurul meu toți oamenii dansând, cântându-mi călătorie lină. Nimeni să nu te plângă cu tristețe, pe tine care ne lași dulce bucurie și dragi amintiri ale popasului pe astă lume. Nu se înșală cine l-a văzut fericit cu dreptate și cu plăcere de a trăi*".

Lăsând din când în când viola din mână, Alfonso repetă strofele cântând cu voce amplă alături de muzicanți. Când corul își încheie cântul, Ercole se ridică în șezut și deschide brațele, iar fiul se aruncă la pieptul lui strângându-l cu putere. Lucrezia asistă înduioșată la scenă, iar când Alfonso se ridică îi sare literalmente în brațe și-i dă o sărutare lungă și pătimașă, șoptindu-i:

— Trebuia să-mi fi spus dinainte că ești și tu poet! Păcat numai că te-am luat deja de bărbat, altminteri, pentru muzica asta pe care ne-ai oferit-o, tatălui tău și mie, ți-aș cere pe loc să-mi dăruiești o primă noapte de iubire.

Peste câteva zile, lui Ercole i se agravează starea și, pe 25 ianuarie 1505, moare în brațele nurorii și ale fiului.

Urmând o veche tradiție, potrivit căreia la încheierea funeraliilor rudele se adună laolaltă în jurul mesei pentru „praznicul de adio pentru defunct", Lucrezia și Francesco Gonzaga urcă la etajul întâi din Castello Vecchio de la Ferrara. Isabella a cerut să rămână la parter ca să nu fie nevoită să urce scările. Fratele ei, Alfonso, s-a oferit să-i țină de urât. Cei doi cumnați își iau ceva de-ale gurii și se așază la masa lungă, singuri.

— Complimentele mele, ducesă, până la urmă ai reușit.

— Ții cu tot dinadinsul să mă jignești, ca de obicei, răspunde Lucrezia. Chiar crezi că scopul meu principal a fost să port coroana ducală?

— Nu, încercam doar să te provoc. Îmi plac ochii tăi când te enervezi, capătă luciri de fulger. De fapt, serios vorbind, mă gândesc la ce te așteaptă acum că noul duce te-a numit din nou în fruntea comisiei de rezolvare a jalbelor[1] și va trebui să te ocupi și de relațiile diplomatice cu statele cele mai îndărătnice, Veneția, francezii, spaniolii și mai ales papa. Te previn, o știu din sursă sigură, că intenția papei Iuliu este de a lichida ducatul Ferrarei și de a-l anexa în întregime. Și, bineînțeles, să vă alunge pe toți de-aici.

— Îți mulțumesc că m-ai prevenit, dar știam de mult. Sper ca atunci când papa va porni atacul să demonstrezi că ai aceeași afecțiune pentru noi.

1. G. Chastenet, *op. cit.*, p. 263.

A însemna ce ți se întâmplă slujește adesea
doar ca să-ți amintești clipele fericite

Lucrezia ținea un jurnal în care însemna diverse întâmplări din viața ei. Iată un fragment care ne interesează direct:

„Azi e vineri 7, și am simțit un freamăt în vintre. Sunt sigură că sunt însărcinată. Mă încearcă o mare fericire, i-am strigat bărbatului meu, arătându-mă în curtea mare a grajdurilor: «Am reușit, aștept un copil!»

Luni 12. Ciuma care a izbucnit în ținutul anghilelor, Comacchio, se apropie de Ferrara. În zori, Alfonso a poruncit să mi se pregătească bagajele și, pentru a evita zguduiturile, căci nașterea se apropie, m-a urcat pe o corabie mică de pescari, trasă de cai, cu care va trebui să ajungem la Guastalla, de unde pornește un canal ce duce la Reggio Emilia. Acolo mă vor aștepta ca să mă cazeze într-un loc ferit.

Marți 3 ianuarie 1505. Ieri la Ferrara a fost «cutremurare». Au fost morți, multe case s-au dărâmat, iar altele se vor prăbuși la viitoarea zguduitură. Întreaga populație părăsește orașul. Sunt peste patru mii de fugari.[1] Asta înseamnă că la Ferrara n-a mai rămas nimeni, nici măcar pisicile și câinii vagabonzi. S-a prăbușit și palatul nostru, din fericire nimeni dintre noi n-a fost surprins înăuntru. E extraordinar, din pricina ciumei, eu, soțul meu și odrasla noastră am scăpat să fim îngropați sub moloz.

Sâmbătă 19 septembrie 1505. Azi-dimineață m-au apucat durerile și s-a născut copilul nostru, un băiat. Alfonso nu e aici, a fost nevoit să se întoarcă la Ferrara ca să vegheze la reconstrucția orașului devastat.

Sâmbătă 26. Dar după câteva zile e lângă mine! Eu mă ridic deja în picioare și-l întâmpin cu copilașul ținut strâns la piept. Ne îmbrățișăm, strigând de bucurie. Încet-încet ne dăm seama că dansăm în ritmul sărutărilor".

1. *Ibid.*, p. 265.

De câte ori însă zâmbetul nu se transformă în suferință!

„A trecut ceva mai mult de o săptămână. Mă podidește plânsul. Pentru ce am fost pedepsită? De ce trebuia să moară copilașul meu? Încă nu învățase să-mi zică mama."

La scurtă vreme, găsim în jurnalele Lucreziei o altă însemnare. Iat-o:

„4 noiembrie 1505. Ieri Giulio, fratele vitreg al soțului meu, a fost atacat de un grup de zbiri, între care se spune că era și un alt frate al lui Alfonso, cardinalul Ippolito d'Este. Se știa că și cardinalul, și Giulio erau îndrăgostiți de aceeași fermecătoare femeie: Angela Borgia, verișoara mea, care îmi mărturisise alaltăieri că-l preferă pe Giulio, spunându-mi că ochii lui erau mai frumoși decât cardinalul în întregul lui. Ippolito i-a luat-o în nume de rău. În urma atacului, bietul Giulio s-a pomenit cu oasele rupte și și-a pierdut un ochi. I-am cerut soțului meu, Alfonso, să poruncească pornirea unei anchete ca să se stabilească cine poartă răspunderea pentru această ambuscadă și să se dea pedepse".

Iar mai jos se poate citi:

„Mi se pare că sunt din nou la Roma. Credeam că am lăsat în urmă atmosfera aia de crime, conjurații și trădări, că am găsit în sfârșit un loc luminos și civilizat, dar descopăr că oamenii pot fi neomenoși pretutindeni".

O femeie care nu acordă circumstanțe atenuante și absolviri de pedeapsă

Dar așteptările Lucreziei față de soțul ei urmau să fie înșelate. Într-adevăr, dat fiind că Ippolito era cel mai important aliat al lui, Alfonso a preferat să îngroape totul, punând în circulație o versiune din care lipsea orice referire la răspunderea cardinalului.

Într-o seară, când ducele Alfonso cobora scara castelului ca să se ducă la grajduri, Lucrezia se înfige în fața lui și-i spune indignată:

— De ce ai falsificat adevărul?

— Care adevăr? întreabă Alfonso, ușor jignit și fără să înțeleagă.

— Ai îngăduit, continuă Lucrezia, ca fratele tău Ippolito să-l atace și să-i scoată ochii lui Giulio fără să suporte consecințele, iar tu te-ai mulțumit să stai și să privești! La început, nu mi-a venit să cred că ai fost în stare de așa ceva, credeam că ai să urmezi învățămintele tatălui tău, dar tu... Ești la fel ca fratele meu! De ce trebuie eu mereu să... urlă ea.

Între timp, Alfonso, îngrijorat că cineva ar putea auzi vorbele Lucreziei, o apucă de braț și o trage într-o încăpere alăturată.

— Să nu mai faci niciodată așa ceva! îi spune el enervat. Îți închipui ce scandal ar fi ieșit dacă te auzea cineva?

— Scandal! răspunde Lucrezia neîncrezătoare. Frații tăi își scot ochii și pe tine te preocupă scandalul!

— Lucrezia, ascultă-mă, sunt lucruri pe care tu nu le poți...

— Înțelege? îl întrerupe ea. Crede-mă că am avut parte de o școală cât se poate de bună în privința înșelătoriilor și ororilor, așa că sunt lucruri pe care le înțeleg prea bine. Ce nu înțeleg încă este cum pot fi exploatate și relațiile de familie în scopuri politice și de putere, spune-mi cum ai putut s-ajungi aici până și tu?

Alfonso o fixează fără a fi în stare să scoată o vorbă. Lucrezia îl privește și ea și încheie, ieșind din cameră:

— Fii cu băgare de seamă, că cine alege să-și susțină propriile interese cu înșelătorii și cu minciuni se distruge adesea pe sine și-și pierde încrederea celor pe care-i iubește.

Giulio și-a recuperat parțial vederea, dar a rămas orbit de setea de răzbunare. Într-adevăr, în anul următor, a orga-

nizat o conjurație împreună cu fratele lui, Ferrante, ca să-l elimine pe Alfonso, soțul Lucreziei, și pe fratele său Ippolito, dar din fericire lovitura nu și-a atins ținta. Ferrante a fost prins, iar Giulio a reușit să fugă la Mantova. Francesco Gonzaga însă, nevrând să-și facă dușman cumnatul acordându-i protecție celui ce atentase la viața lui, a acceptat să-l predea în schimbul făgăduielii că trădătorului i se va cruța viața. Giulio fu condus sub eșafodul înălțat în curtea castelului din Ferrara, plină ochi de lume. Celălalt conspirator, Ferrante, se afla deja pe eșafod în mâinile călăului. Trimisul lui Francesco, care-l însoțise pe prizonier, îi înmânează scrisoarea ducelui, care-i rupe sigiliul, o deschide și citește: „Ți-l predau pe fratele care a încercat să te ucidă, dar îți cer să-ți respecți cuvântul dat și să nu-l execuți".

Atunci apare semeață pe calul său Lucrezia, care ridică mâna înspre soțul ei ca pentru a-l anunța: „Sunt aici".

Ducele înțelege imediat semnificația gestului. Ridică și el mâna spre călău și-i strigă:

—Duceți-i pe amândoi la carceră!

Apoi, întorcându-se către public:

— Spectacolul s-a încheiat, întoarceți-vă la casele voastre.

Veștile proaste vin adesea cu nemiluita.
Unele amare, cele mai multe catastrofale

Câteva luni mai târziu, venind de la Mantova, Francesco descalecă și urcă în goană scara principală ce duce la apartamentele ducesei de Ferrara. Intrând în vestibul, aude din salon glasurile și strigătele de bucurie ale celor doi cumnați.

— Îmi pare rău să vă deranjez, dar am o veste foarte importantă să vă dau, spune el pășind hotărât înăuntru.

— O știm deja, vine din Spania, nu-i așa? îi răspunde Lucrezia veselă.

— Exact, mi-a adus-o trimisul pe care l-am expediat acolo chiar la dorința ta.

Alfonso se apropie de ei și întreabă:

— Mai devreme mi s-a spus că s-a aruncat pe o fereastră aflată la cincisprezece brațe de pământ și și-a rupt un umăr și-un picior. S-a făcut bine?

— Da, numai că...

— Important e că a scăpat! intervine Lucrezia.

— E o parte a veștii pe care n-aș fi vrut să v-o dau... zice Francesco.

— O, Doamne, ce s-a întâmplat? întreabă Lucrezia.

— Știm că s-a înrolat în armata cumnatului său, regele Navarrei, spune Alfonso.

— Dar ce nu i-a plăcut? Armele au fost dintotdeauna meseria lui! adaugă Lucrezia.

— E-adevărat, răspunde Francesco, dar într-una dintre bătălii a primit comanda întregii armate și în timpul asediului cetății Viana a căzut într-o ambuscadă... A fost ucis.

Lucrezia scoate un țipăt, dar glasul i se frânge și amuțește. Îi privește deznădăjduită pe cei doi bărbați, apoi se aruncă în brațele soțului.

În aceeași seară se retrage la mânăstirea Corpus Domini și timp de o săptămână nimeni nu mai știe nimic despre ea.

Întorcându-ne la jurnalul Lucreziei, găsim următoarea însemnare:

„5 aprilie 1508. Sunt peste măsură de fericită. Ieri s-a născut fiul meu și al lui Alfonso. E sănătos și vioi. Populația s-a adunat imediat sub ferestrele palatului strigând, așa cum e tradiția în Romagna și Emilia: «Ol è né 'o pà. Ercule ol sciame», adică «Tatăl a renăscut, iată-l! Ercole îi e numele»".

Mai trec câteva luni. Domnește un calm desăvârșit, când, pe nepusă masă, Francesco intră în camera Lucreziei ca un turbat și, fără măcar să schițeze un salut, se năpustește asupra ei:

— Ți-am zis să nu care cumva să te duci la întâlnire cu arme tăioase sau ascuțite.

— Ce tot spui acolo?

— Hai, nu mai face pe visătoarea care nu știe nimic și nu era de față, că a fost doar o încăierare, că ea n-a vrut și că a fost doar un incident...

— Iartă-mă, dar habar n-am despre ce vorbești!

— Cum adică!? A fost găsit un bărbat înjunghiat, și nu oricum, ci cu douăzeci și două de superbe lovituri de cuțit. Eu înțeleg spiritul pătimaș al spaniolilor, dar în fond erau de-ajuns cinci-șase lovituri, de ce era nevoie de exagerarea asta?

— Ascultă, nu mi se pare deloc amuzant, sau îmi explici clar despre ce-i vorba, sau am plecat. Deci, spune-mi, cine a fost înjunghiat?

— Foarte bine, este vorba de Ercole Strozzi.

— Care? Șchiopul?

— Exact, șchiopul, până și piciorul bolnav i-a fost străpuns. Nu te mai saturi!

— Dar când s-a întâmplat?

— Azi-noapte.

— Și se cunosc făptașii?

— Păi, dacă nu-i știi tu!

— Ascultă, ori încetezi să-ți mai bați joc de mine, ori scot de-adevăratelea cuțitul, dar pentru tine!

— Bine, bine, te rog nu te enerva, glumeam și eu un pic...

— Aha, glumeai! Ce glumă bună! Umor tipic soldățesc... Asta numești tu glumă?! Dar de fapt despre ce-i vorba? Ai inventat totul, chiar și omorârea lui Strozzi?

— Nu, din păcate ăsta-i singurul lucru adevărat, însă nu singurul, mai e și faptul că nimeni n-are nici cea mai vagă

idee despre asasini și despre comanditari… Mă rog, asta e, venisem așadar să-ți dau o veste foarte importantă: peste câteva luni plec la război.

— Și tu?

— Cum adică și eu?

— Și soțul meu mi-a spus de curând același lucru. Tu ce armată ai să comanzi?

— Voi fi în armata papei.

— Tu cu papa? Parcă erai de partea venețienilor?

— Te rog, despre schimbarea asta de tabere nu trebuie să vorbești cu nimeni, nici măcar o aluzie! Pentru liga care se constituie, adversarul care trebuie înfrânt e Veneția: lichidarea totală a Serenissimei Republici.

— Și care-i motivul? În fond, își vede de propriile interese, exact ca noi. Și mai cu seamă papa, exact ca Republica Veneției, n-are altceva în cap decât să înghită toate domeniile noastre, inclusiv Ferrara și Mantova, dintr-o îmbucătură.

— Așa e, draga mea, dar tu nu poți să înțelegi. Politica îți impune să joci.

— În ce sens?

— Să nu stai pe loc. Azi aici, mâine dincolo, așa că, te rog, îngăduie dansul ăsta! Și nu uita, cuvântul de ordine al tuturor celor din ligă e: pace. Ne reunim la Cambrai doar ca să discutăm despre pace. Despre cum s-o apărăm.

Scoateți tocătorul, distribuim bucățile: cine-i mai rapid și mai fără milă le capătă pe-ale mai bune

Cine sunt însă asociații dispuși să facă front comun? Iată-i: Ludovic XII al Franței, Maximilian I de Habsburg, împărat al Sfântului Imperiu Roman, Ferdinand II de Aragon, regele Neapolelui și al Siciliei, Carol III de Savoia.

Pe scurt, întreaga Europă, la care se adaugă la urmă Alfonso I d'Este și Francesco II Gonzaga.

Toți își împart între ei teritoriile stăpânite de Veneția, inclusiv Dalmația și insulele din Mediterana, până la Cipru și Corfu. Fiecare cu îmbucătura lui, mai puțin Ferrara și Mantova. Lor li se oferă doar propria supraviețuire.

Despre uriașa bătălie de la Agnadello, zisă și de la Chiara d'Adda, unde venețienii au suferit o usturătoare înfrângere din partea trupelor comandate de Alfonso, avem o mărturie cu adevărat excepțională. Cel care ne vorbește la persoana întâi sub chipul unui soldat țăran e Angelo Beolco, zis și Ruzzante, care ne povestește și ne explică adevăratele motive ce-au dus la măcelul în care Serenissima va suferi cea mai mare înfrângere din întreaga sa istorie.

Ce îndemna toate acele forțe strânse laolaltă, adică Liga de la Cambrai, să atace cu atâta zel Veneția, un oraș singur, lipsit de aliați?

Răspunsul vine imediat: economia. Băncile venețiene inventaseră „le Maone", cum am spune, titluri de credit. Orice cetățean al Republicii, cumpărând respectivele titluri, putea participa la profitul uneia sau a mai multe operațiuni comerciale, legate de achiziția de domenii (care se întindeau din Dalmația până în Grecia și în tot Orientul) sau de cucerirea lor pe calea armelor. Dar Serenissima urmărea rareori să cucerească la propriu teritoriile pe care voia să le exploateze. Mai degrabă lăsa administrarea lor politică pe mâna principilor locali, păstrând însă pentru ea exploatarea resurselor ținutului și plătindu-le chirie. Stăpânirea ei depășea cu mult foloasele obținute de celelalte puteri, care mai ales sufereau daune de pe urma atotputerniciei economice a băncilor, firmelor și negustoriei venețiene. Grație acestei implicări directe a burgheziei întreprinzătoare pe cale de a se naște, administrarea afacerilor nu se mai afla în mâna unui mic grup de *possessores*, ci a unei întregi populații care desfășura un comerț activ și pe o scară tot mai largă.

În acei ani, în vreme ce statele ligii se bucurau de răsunătoarea victorie ce pusese la pământ Serenissima Republică și se pregăteau să-și împartă prada, la Ferrara o companie de actori profesioniști, condusă chiar de Lodovico Ariosto, care se ocupa de teatrul de la Curte, punea în scenă o pantomimă cu muzicanți și cu actori, în care se reproducea în cheie grotescă situația de-a dreptul haotică ce domnea într-o mare parte a Europei, cu evenimente neașteptate și adesea catastrofale.

Pe când se recita prologul, intrau în scenă bufoni cu costume și măști de războinici extravaganți, care se luptau sălbatic, sfârtecându-i de-a dreptul pe învinși. Firește, trucul masacrului consta în schimbarea rapidă, imperceptibilă, a actorilor cu păpuși, care le luau locul.

Urma un dans de un macabru grotesc, executat de alți bufoni intrați în scenă, în costume de măturători, cu roabe și cărucioare de gunoi, care, slujindu-se de furci, culegeau resturile eroilor măcelăriți și, tot dansând, le aruncau în tomberoanele de gunoi.

Din fundul scenei, pe tronuri împinse de episcopi și alți prelați, înaintau învingătorii. Iat-o pe regina Franței, înveșmântată ca o războinică amintind de Ioana d'Arc. Imediat apare și împăratul Maximilian ținând în mâini globul de aur al planetei, pe care-l aruncă în aer exact în clipa în care primește altul, mult mai mare, aruncat din culise. De aici încolo începe o paradă de jongleri cu nenumărate mingi umplute cu petice care debordează scena. Printre jongleri se află și regele Spaniei, iar lângă el Ioana Nebuna, care se distrează dând ocol scenei cu o țepușă de fier și înșirând pe ea toate mingile. Ați prins alegoria?

În marele final al paradei, intră în scenă dinspre fundul sălii însuși papa, care poartă o mască reproducând, tot în

chip grotesc, chipul lui Iuliu II. Ajuns în avanscenă, papa, urmat de cardinalii săi, se urcă pe o ridicătură și își dă la o parte mantia de sub care apare armura de războinic, cu scut și spadă. Agită spada în ritmul binecuvântărilor, iar cardinalii își pierd brusc capetele, unul după altul, și ies dansând decapitați din scenă.

Apoi toți mimii și dansatorii se dau la o parte, iar în centru rămâne numai Ioana d'Arc, Franța, căreia i se prezintă uriașe suluri de pergament, evident fals. Sulurile sunt desfășurate și apar hărți enorme ale Lombardiei: Brescia, Bergamo, Crema, Cremona și, în încheiere, harta Milanului. Sfânta războinică a Franței înghite, una după alta, toate hărțile, sfâșiindu-le și scuipând din când în când bucățile mai greu de mestecat. Pe măsură ce-și azvârle în gâtlej hălci de teritorii, se umflă văzând cu ochii și i se desface armura, care cade în bucăți. Imediat i se pune alta mai mare, apoi alta, până ce devine uriașă și ocupă toată scena. Celelalte state din ligă încearcă să fugă care încotro, înainte de a fi strivite de pereți de hulpava gigantică.

Papa reapare în avanscenă ieșind din prosceniu unde stau muzicanții. Din fundul sălii, plutind peste capetele spectatorilor, vine o gondolă. O conduce dogele Veneției. Papa urlă:

„Serenissime principe, e momentul să facem pace între noi, dacă vrem să supraviețuim."

„Cum așa, Sfinte Părinte? urlă dogele. Mai întâi mă gâtui și pe urmă îmi cer să te salvez?"

Și papa: „N-ai văzut ce proporții ia regina francilor?"

„Nu, n-am încredere în tine, întâi mă duci în pat și pe urmă mă tratezi ca pe o curvă de la colț de stradă. Vreau nuntă în fața întregii lumi."

Brusc scena se schimbă și ne pomenim la o masă de nuntă. Fiecare are farfuria plină de mâncare. Păsări fripte, pești la grătar, brânzeturi, fructe și verdețuri. Cei doi miri își smulg unul altuia mâncarea din mâini, ba chiar din gură.

La sfârșit, în avantaj iese papa, care se îngrașă și el văzând cu ochii. Dar, nenorocire!, explodează în bucăți care se risipesc pretutindeni. De sus, cu mare iuțeală, coboară însă un alt papă, deja gigantic. Întreaga scenă e umplută de Franța cea grasă, care încearcă să-și facă drum cu burta. La fel, Veneția și papalitatea atacă cu burțile înainte. În cele din urmă, frânți de oboseală, se prăbușesc pe scenă și adorm cu un sforăit sonor, aproape muzical.

În timpul acestei pantomime se petrec fapte reale, ce par totuși desprinse din absurdul spectacol. Devenit comandat al trupelor ligii, Alfonso trebuie să se ocupe exclusiv de armată și e silit să abandoneze cârmuirea Ferrarei. Hotărăște deci să încredințeze această sarcină extrem de delicată și de dificilă singurei persoane în care se poate încrede total și pe care o socotește pregătită în cel mai înalt grad: Lucreziei. Iat-o deci cârmuitoare absolută a ducatului Ferrarei. Este apoteoza pentru ea.

Puțin înainte de bătălia de la Chiara d'Adda, în care Alfonso d'Este se pregătește să conducă marele atac al forțelor ligii îndreptând spre inamic numeroase tunuri și balestre, Francesco Gonzaga, care are și el rangul de comandant în armata pontificală, e lovit de o cumplită criză a morbului de care suferă. Pierderea simțurilor și a echilibrului, febră și frisoane violente cu semiparalizia gambelor. Pe scurt, evident că nu poate conduce o bătălie. Vestea se răspândește și stârnește gesturi de dispreț în rândul soldaților și al căpitanilor imensei desfășurări de trupe. Faptul, era de așteptat, devine subiect de farse și comicării printre comicii tuturor orașelor.

Peste două luni, depășind criza, Francesco, însoțit de un grup de soldați, traversează granița ce desparte teritoriile sale de cele ale Veneției, dar din pricina ceții nu-și dă seama. Pică într-o ambuscadă întinsă de un detașament de pedestrași venețieni care-l recunosc pe dată și-l arestează strigându-i: „Trădătorule!"

E dus la Veneția și închis în *torretta*. Marchizul de Mantova se gândește că venețienii l-ar putea chiar condamna la moarte. Trec zile de imensă teamă și suferință fizică, fiindcă în situația dată boala se face puternic simțită. Francesco își dă seama însă că planul Serenissimei este să-l țină ostatic, firește, în vederea unui schimb profitabil. Prin urmare, strânge din dinți și rezistă.

Isabella și Lucrezia se mișcă cu repeziciune, trimițând, fiecare de partea ei, cereri Serenissimei pentru a ajunge la un acord care să permită eliberarea lui Francesco. Mai presus de toate, Lucrezia își convinge soțul, care, să nu uităm, e comandant al trupelor pontificale, să devină mai activ și să intervină în favoarea prizonierului.

Lucrezia știe că Isabella a căzut pradă unei deznădejdi fără margini și se duce la Mantova să-i aducă alinare. Coborând din mica corabie ce-a adus-o la debarcaderul marelui lac, o găsește așteptând în fața porții castelului. Imediat ce o vede, Isabella face eforturi să-i iasă în întâmpinare și o îmbrățișează:

— Aveam mare nevoie de cineva care să-mi fie prieten, și numai tu mi-ai demonstrat că-mi ești prietenă cu-adevărat.

După ce intră în castel, firește, la parter, cele două femei se așază la masă:

— Ce vești îmi aduci?

— Te-aș ruga să le spui tuturor servitorilor să iasă afară, dar fă-o cu mult tact.

— Imediat, dar de ce, ce se întâmplă?

— O clipă și ai să înțelegi.

Isabella le poruncește celor de față să iasă, apoi întreabă:

— Ce se întâmplă?

— Uite ce e, vestea pe care am să ți-o dau e o veste foarte bună pentru soțul tău, dar e vai de lume dacă se află. Că tot veni vorba, ești sigură că nu sunt urechi care ascultă la uși sau la ferestre?

— Fii liniștită, nu e nimeni.

— Bine. Știi că eu, personal, l-am implicat și pe soțul meu în tentativa de a-l elibera pe Francesco.

— Știu și-ți mulțumesc. Am aflat de altfel că Alfonso se bucură de mult respect și considerație din partea papei, care-l ține pe lângă el drept consilier de mare prestigiu.

— Exact, de aici și vestea cea bună.

— Spune-mi, te rog.

— Papa i-a destăinuit lui Alfonso în mare taină că vrea să schimbe iarăși aliațele.

— Aliațele?

— Taci, e un lucru pe care eu n-ar trebui să-l știu, și nici Alfonso. S-ar părea că papa Iuliu nu mai consideră Veneția un pericol atât de mare.

— Cum adică, de vreme ce i se împart deja teritoriile?

— Păi da, dar în același timp se pregătesc să încheie o alianță cu dogele.

— Cum așa? De la o zi la alta? Azi sunt dușmani de moarte și mâine devin aliați?

Lucrezia zâmbește:

— Am învățat din proprie experiență că nimic nu se schimbă mai ușor ca aliațele. În cazul ăsta însă, noi nu vom avea decât de câștigat.

— Și ce se va întâmpla în noile condiții?

— Nu știu, și nici nu contează în momentul ăsta, important este că, atunci când Veneția și papa vor fi de aceeași parte a baricadei, avem certitudinea că soțul tău va fi eliberat!

Uitând aproape că se mișcă anevoie, Isabella îi sare de gât:

— Ești îngerul meu, Lucrezia!

Totul merge ca uns. Are loc răsturnarea politică. Veneția și papa fac pace. Mai mult, fac o alianță. Imediat este eliberat și prizonierul, care, după un an de închisoare, se întoarce acasă cam șifonat, dar fericit. Îmbrățișări, petrecere, cântări.

În același timp însă, se schimbă și fronturile. Iar aici, mai ales pentru Ferrara, începe un dezastru în toată puterea cuvântului. Într-adevăr, papa, după cum am spus, a hotărât să facă pace cu Veneția, dar totodată – și aici stă noutatea – a început să se organizeze ca să înceapă războiul cu Franța. Trebuie deci dizolvată Liga de la Cambrai și formată o nouă ligă, sfântă de data asta, la care să adere și germanii, și Spania. Dumnezeu e cu noi.

Alfonso d'Este, gonfalonier în armata papei, refuză să întoarcă armele împotriva francezilor, care au fost dintotdeauna aliați ai familiei sale. Ai Ferrarei adică. Din pricina asta papa îl excomunică pe loc și hotărăște totodată să intre în război cu ducatul Ferrarei, pentru a-l readuce sub ascultarea Bisericii.

Paradox al paradoxurilor, comandantul noii armate care urmează să atace Ferrara va fi tocmai reabilitatul marchiz de Mantova, Francesco Gonzaga, ridicat la rangul de gonfalonier în locul lui Alfonso. În plus, drept chezășie a propriei fidelități față de Suveranul Pontif, Francesco se vede silit să-l lase ostatic pe fiul său, Federico, de numai zece ani, chiar acela căruia, vai!, i-a transmis luesul.

Alfonso a luat deci hotărârea să lupte alături de francezi, împotriva Ligii Sfinte. Așa cum am văzut, pe timpul absenței sale, Ferrara e cârmuită de Lucrezia, care face dovada unei lucidități și a unei hotărâri impresionante. Ducesa îi scrie mai multe scrisori cumnatului ei Francesco Gonzaga, devenit peste noapte inamic, pentru ca acesta să evite cu orice preț să atace ducatul Ferrarei.

Primul ei gând a fost să-și pună la adăpost copiii (cu un an înainte mai născuse unul, Ippolito) ducându-i la Milano. Dar încrederea poporului în ea e atât de mare, încât o mare mulțime se adună la castel cerând să intre în curtea mărginită

de porticuri. Lucrezia coboară în mijlocul ferrarezilor, și un purtător de cuvânt îi cere să nu-i părăsească.

— Ești unica noastră speranță, cu tine aici ne simțim în siguranță, dar dacă pleci vom fi siliți și noi să părăsim orașul.

Lucrezia trage adânc aer în piept și, tușind mai întâi ca să-și ascundă emoția, zice:

— După gestul vostru, nu voi mai pleca din acest oraș niciodată, sub nici un motiv. Afară doar dacă mă capturează inamicii.

Așadar, Lucrezia rămâne și organizează apărarea zidurilor. Se construiește un nou bastion, la înălțarea căruia participă atât femeile, cât și bărbații.[1]

Conducerea acestor operațiuni e permanent asigurată de Alfonso, despre care se povestește o anecdotă insolită. În timp ce sta pe un crenel ca să îndrume repartizarea întăririlor, se prezintă un trimis papal care-i înmânează un mesaj. Ducele rupe sigiliul și citește cu glas tare ca să audă toată lumea: „Eu, Iuliu II, pontif al Bisericii romane, vă cer să-i predați cheile orașului mesagerului pe care l-am trimis la voi, de nu, în câteva zile veți vedea sosind întreaga armată a Sfântului Scaun, a spaniolilor și a germanilor".

— Perfect, spuneți-i papei că m-a convins. De îndată ce voi vedea apărând trupele, cheile vă vor fi predate.

Apoi, Alfonso îl ia prietenește de braț pe mesager, îl duce câțiva pași mai încolo și îi arată un tun uriaș, așezat pe poziții și gata de tragere.

— Vedeți mașinăria monstruoasă de colo? Se numește *mazadiàvul*, adică „ucigaș de diavoli". Aruncă nu pietre, ci ghiulele de fier, spune Alfonso arătându-i proiectilul. Priviți, are două părți, interiorul e gol, închizătoarea e cu șurub, așa că doar învârți și se deschide.

1. S. Bradford, *op. cit.*

Apoi, scoțând din buzunar o cheie:

— Pun cheia pentru papă aici, închid, vâr proiectilul pe țeavă și *bang!*, îi trimit cheia drept în brațe, în burtă adică. Dacă și papa stă pe loc, firește.

La început era numit „boala franceză", apoi „boala spaniolă", în secolul al XVI-lea s-a numit „medalia generalului"

Dar papa nu stă o clipă locului. De la Roma a ajuns deja la Bologna, unde se află armata condusă de Francesco, căruia îi poruncește:

— Hai, dă-i bătaie!

— Cer îngăduință, Sfinte Părinte, nu că mi-ar lipsi curajul sau voința, dar mă simt foarte rău: accesele morbului de care sufăr. Iau mercur din oră în oră, mă otrăvesc doar-doar mi-o trece un pic durerea. Domnia voastră, Sanctitate, mă veți înțelege, căci ați contractat luesul înaintea mea și știți prea bine ce chinuri provoacă.

Sfântul Părinte dă aprobator din cap:

— Așa e. Odihnește-te, și cum te simți mai bine atacă. Dar, te rog, nici o vorbă! Nici despre boala ta, nici despre a mea!

În acest timp, la Ferrara, Lucrezia face totul ca să îmbărbăteze populația și să-i primească pe aliații francezi cu gesturi de recunoștință și prietenie. Le organizează petreceri în piață iar pe căpitani îi invită în palatele sale.

Despre această primire și despre personalitatea Lucreziei ne-a parvenit un comentariu scris de cel mai faimos cavaler al regelui Franței, Pierre Terrail de Bayard, legendarul cavaler „neînfricat și fără prihană", care ne spune despre ea: „Era frumoasă și curtenitoare și blândă cu toți. Eu, care am avut norocul s-o cunosc îndeaproape, pot spune că era o perlă în această lume".

Ca din întâmplare, cele două armate se înfruntă în câmpia Ravennei, acolo unde acum un secol încă se mai putea zări lacul noroios ce înconjura cele cinci insule din care e alcătuit orașul, iar forțele unite ale ferrarezilor și francezilor, cu aportul artileriei comandate de Alfonso, înfrâng trupele ligii în mlaștina din jurul Ravennei.

Dar la sfârșitul bătăliei rămân pe câmp, de ambele părți, mii de morți. Francezii și-au pierdut cei mai buni oameni, printre ei, Gaston de Foix, comandantul suprem al armatei (care are la Ravenna un uimitor portret sculptat în marmură ce reproduce trupul, cuirasa și chipul războinicului mort). Din acest motiv, trupele franceze decid să părăsească câmpul de luptă și se întorc la Milano. Așa se face că ferrarezii, cu ducele și ducesa în frunte, rămân singuri.

Nemaifiind în stare să-l înfrunte pe papă, Alfonso se duce la Roma în încercarea de a smulge un acord. Papa îi răspunde:

— Îți acord iertarea, dar trebuie să renunți la toate posesiunile.

— Lăsați-mi măcar noaptea asta ca să cuget. Trebuie să scriu și o scrisoare ca să-mi anunț supușii.

Apoi se-ndreaptă spre Palatul San Clemente, unde e găzduit, dar la jumătatea drumului schimbă direcția și o ia pe cal spre Poarta San Giovanni. Aici dă peste o procesiune funebră ce purta cadavrele ciumaților afară din oraș. Se alătură cortegiului și gonește fără să-și tragă sufletul până în valea Padului.

Înștiințat despre fuga ducelui, papa înțelege că a fost tras pe sfoară și poruncește să se pregătească trupele pentru a urca în nord. Destinația: Ferrara.

Lui Alfonso îi trebuie trei luni ca să ajungă în orașul lui, fiind silit să aleagă căi ocolite pentru a-i evita pe zbirii trimiși de papă pe urmele sale. Pentru asta, se lasă escortat de pe Fabrizio Colonna, care-l călăuzește prin trecători neștiute.

Între timp, la Ferrara, odată cu sosirea veștii că teribilii mercenari elvețieni sunt deja pe drum, orașul se mobilizează pentru a organiza apărarea. În așteptarea soțului, operațiile sunt conduse tot de Lucrezia, care-i îmbărbătează pe toți cu calm și seninătate.

Isabella participă temătoare la soarta Ferrarei, și într-una din scrisorile către fratele ei, cardinalul Ippolito, exclamă: „[Acest papă războinic] râvnește să pună mâna pe întreaga avere a familiei d'Este, dea Domnul să ajungă în sapă de lemn și să moară, așa cum nădăjduiesc că se va întâmpla".[1] Cum se spune la Ferrara, Domnul are o mie de urechi, dar ascultă întotdeauna cu cea bună. Și iată că pe papă îl lovește damblaua din urmă și moare. Știrea ajunge cu o iuțeală incredibilă până la Ferrara, unde lumea izbucnește în strigăte, dansuri și petreceri nemaipomenite.

Acel papă, pe care în pantomima grotescă l-am văzut coborând din înalt, e succesorul lui Iuliu II, Leon X, fiul lui Lorenzo de' Medici. Astfel, exact ca în finalul pantomimei pe care v-am povestit-o, papa Giuliano della Rovere, care, cum știm, plănuia să pună mâna pe orașul Ferrara cu toate posesiunile sale, își dă duhul.

Întreg poporul Ferrarei sărbătorește prin funeralii carnavalești pogorârea în infern a papei inamic, aplaudându-l în același timp pe noul pontif care se arată favorabil familiei d'Este. În spatele lui se află un personaj pe care-l cunoaștem foarte bine și care l-a convins să-și schimbe politica față de ducat. E vorba de Pietro Bembo, devenit secretar particular al Sfântului Părinte. E cu adevărat surprinzător, fiindcă știam că are rețineri față de politică, mai târziu însă vom fi de-a dreptul derutați văzându-l că îmbracă mantia și însemnele de cardinal.

1. *Ibidem.*

Ce plăcere e să fii bogat dacă nu ai săraci în jur,
cărora să le plângi de milă

În aceeași perioadă, pentru a le veni în ajutor nevoiașilor orașului, Lucrezia hotărăște să înființeze pentru întâia oară la Ferrara Muntele de Pietate. Ce anume a determinat-o pe femeia pe care toți o numesc de-acum „amabila ducesă" să organizeze această formă de ultim sprijin, exact în acel moment?

Războaiele necontenite provocaseră dezastre în toată valea Padului: câmpuri întregi devastate de armate, care-i sileau pe țărani să-și părăsească pământurile și provocau penurie de grâne și legume chiar și pe piețele orașului. Și, ca întotdeauna în perioade de criză, apăreau cămătarii, care, dată fiind situația, scoteau capul de pretutindeni. În planurile Lucreziei nu intra absolut deloc ideea de a întemeia o instituție de credit de tipul băncilor obișnuite, apărute în mai toate orașele, care ofereau bani cu dobânzi mai puțin jecmănitoare decât cămătarii tradiționali, dar erau totodată pricina unor dezastre colective înspăimântătoare.

Într-adevăr, chiar la sfârșitul secolului al XV-lea, la Florența se prăbușește cea mai importantă bancă de credit din toată peninsula, Banca Medici. Dezastrul îi lovește mai ales micile negoțuri, pe meșteșugari și negustori, ca și întreaga sărăcime. Cine nu mai poate plăti chiria propriei case e silit s-o vândă și să părăsească orașul.

Așadar, întorcându-ne la Ferrara, Lucrezia – care, să nu uităm, a rămas să se ocupe de jalbe – se pomenește cu un noian de cereri de intervenție întru salvarea orășenilor aflați în dificultate. De unde i-a venit ideea de a pune pe picioare o instituție atât de complicată și mai ales de oneroasă pentru încasările guvernului?

Cu siguranță din scrierile unui adevărat inovator al timpului său, fra' Bernardino da Siena, ale cărui predici fuseseră adunate și tipărite în italiană încă din timpul vieții lui. S-ar

putea ca Lucrezia să fi intrat în posesia acestor scrieri pe vremea când se retrăsese la mânăstire după despărțirea de primul ei soț, Giovanni Sforza.

Temele mesajului lui Bernardino nu reprezentau o generică predică doctrinară, ci țineau chiar economia și problema pieței și a supraviețuirii. Călugărul a fost incredibilul autor al unei opere intitulate *Despre contracte și camătă*, în care se apleacă cu pasiune asupra problemelor proprietății private, ale speculei și exploatării muncii. Aproape că-ți vine să bănuiești că Marx l-a copiat. Predicile lui nu atingeau doar specula și camăta, ci se dezlănțuiau și împotriva unui fenomen care pe vremea aceea crescuse într-atât, încât ajunsese să afecteze întreaga societate. Vorbim despre jocurile de noroc. Cei care organizau aceste adevărate tâlhării nu erau doar grupuri private de bandiți. În realitate, chiar și cârmuitorii statelor, inclusiv ai Vaticanului, dobândeau profituri enorme din exploatarea loteriilor și a pariurilor colective.

Și iată că, pare absurd, lui Bernardino i se intentează un proces de erezie, al cărui cap de acuzare era acela de a fi declarat moneda, chiar și pe cea papală, un instrument al diavolului. Din fericire pentru el, procesul s-a soldat cu o absolvire.

Începutul acțiunii puse la cale de Lucrezia a fost de a scrie un text menit *strigării*, așadar a însărcinat un mare număr de trâmbițași să-i dea citire în târguri și, cu binecuvântarea episcopului, chiar și în biserici în timpul slujbelor. Iată ce spunea scrierea: „De ani întregi mișună în acest oraș un grup de oameni fără de lege care se dedau cămătăriei sau, dacă preferați, jecmănirii. Ciuma face cu siguranță mai puține ravagii decât acest împrumut gâtuitor, familii întregi au fost aduse în sapă de lemn de acești tâlhari care oferă bani cu treizeci la sută dobândă, iar dacă întârzii plata cresc dobânda întruna. Cu noua noastră bancă de caritate, îi vom înlocui, nu pentru a vă jecmăni în locul lor, ci pentru a-i împiedica pe acești tâlhari să vă jecmănească. Atenție, la Veneția, de

ani de zile netrebnicii cămătari sunt puși la stâlpul infamiei, atârnați zile întregi de turnul justiției într-o cușcă, și apoi lipsiți de cetățenie și alungați în afara zidurilor pentru totdeauna. Îi prevenim deci pe acești netrebnici că vom da o asemenea lege și la Ferrara. În acest scop, am înființat o strajă anume, care ne-a oferit deja numele răufăcătorilor, unii dintre ei fiind deja la închisoare. La această bancă pe care am întemeiat-o se va putea împrumuta oricine, nu vă temeți că nevoia voastră va fi socotită nedemnă, nu vi se va cere nici o garanție pentru împrumut, dar va trebui să prestați în schimb servicii de utilitate publică câteva zile pe săptămână, până ce debitul va fi stins".

Dar de unde i-a venit Lucreziei ideea acestei *strigări*? Foarte probabil tocmai de la una din predicile pe care sfântul Bernardino le ținea în piețele Sienei și care erau republicate exact în acel timp.

Și de unde apare acest călugăr cel puțin revoluționar? Multe din ideile sale provin la rândul lor de la Caterina da Siena, care predicase înaintea lui pe străzile acestui oraș al întrecerilor călare și care intrase de tânără în comunitatea călugărițelor Mantellate. Aici a avut parte de o întâlnire asemănătoare celei a sfântului Francisc: s-a apucat să ajute o leproasă, înțelegând astfel că propria ei cale era aceea de a se dedica dezmoșteniților.

În timpul numeroaselor epidemii, ajutorarea bolnavilor devenea dramatică. Caterina a reușit să adune în jurul ei numeroși băieți și fete, din care s-a alcătuit „Minunata ceată". Acești voluntari s-au transformat în adevărate bande de tineri petrecăreți care aveau grijă de nevoiași. De unde și porecla lor glumeață. Totul a luat naștere din atmosfera pe care această tânără știa s-o creeze în jurul ei.

E de ajuns să citim câteva rânduri din scrisoarea pe care le-o dicta adepților pentru a-i înțelege, uimiți, limbajul insolit: „Nu-i greu să stăruim în sfânta iubire de Dumnezeu.

Isus dulceață. Isus iubire. Aceia dintre noi care vor izbuti să-și ducă viața cu amețitoarea conștiință a trecerii noastre prin această lume, iute ca un vârf de ac purtat de vânt, nu căuta-vor nici onoruri, nici mărire, nici bogăție; cu zgârcenie vor poseda; ba chiar, de bogăție vor avea, vor dărui-o săracilor în numele lui Cristos".

Acest fel al ei de a se exprima, simplu și poetic în același timp, reușește să uimească și să emoționeze chiar și oameni de înaltă cultură sau cu mare putere, cum ar fi Bernabò Visconti, pe lângă episcopi și chiar papi, cărora ea nu le arăta nici o supunere.

„Ce faci acolo, la Avignon? îi scria papei Caterina. Locul tău e la Roma de veacuri, iar tu l-ai lăsat gol. În ce scop? Ce foloase are de-aici Biserica? Oare acolo sus, în Provența, și-a aruncat Petru năvoadele pentru întâia oară? Oare acolo s-a lăsat răstignit pe cruce cu capul în jos ca să nu imite jertfa lui Cristos? Într-o zi, dacă vei avea timp, va trebui să-mi explici de ce te-ai mutat la Avignon cu un alai de bancheri așa de numeros, că-l depășește pe acela al episcopilor care te-au însoțit."

Ajungând la Ferrara, Lucrezia a adus cu sine, pe lângă predicile lui Bernardino, devenit sfânt, și scrisorile Caterinei, pe care reușise să le adune din mânăstirile de la Roma. Încă de la începutul vieții sale, aceste scrieri aveau să fie cheia felului ei de a fi și de a acționa. Prin exemplul său, ea reușește să atragă de partea sa și o parte a Curții ferrareze, și mai cu seamă pe Alfonso, cu care va reuși să aibă o relație de dragoste adevărată.

În numele sfântului Bernardino și al gândirii sfintei Caterina va întemeia chiar o mânăstire de maici dominicane, dar se va feri să facă din ea o casă a mortificării, dedicată exclusiv rugăciunii și căinței, precum și unirii în refuzul a tot ce poate îndepărta de contemplație.

Și, odată cu sfântul Bernardino, repeta întruna: „Tot ce-i sărbătoresc și vine de la Dumnezeu nu e niciodată un păcat, e preamărirea naturii înseși". Sau: „Darul cel mai mare ce i se poate aduce lui Cristos este de a da, nu de a primi".

La a noua aniversare a întemeierii mânăstirii, novicele și maicile o invită pe Lucrezia să țină un discurs care rămâne în amintirea acelei case care le adăpostește.

Lucrezia spune: „N-am ridicat acest loc împrejmuindu-l cu ziduri care să ne apere de primejdiile fizice și morale ale lumii, ci, cum spune sfânta Caterina, ca să ne deschidem spre lume și pentru ca, în noi, iubirea să fie vie și deplină. Iubire nu doar pentru Dumnezeu, ci pentru orice făptură care are trebuință de ea.

Iubirea este cea mai mare invenție a Creatorului, și asta, cum spunea sfântul Ambrozie, mai ales atunci când întreg spiritul și întreg trupul ne e pătruns de această formidabilă sărbătoare care e nașterea noastră și a urmașilor noștri.

Iubitele mele surori, vreau să vă spun că acum câteva săptămâni am născut și adus pe lume o făptură, o mică femeie, care s-a dovedit de îndată a fi pe deplin sănătoasă și fericită. M-am gândit că voi împărtăși cu drag tăria ei minunată. Dar lucrurile s-au petrecut pe dos, astfel că mă văd silită să mă supun naturii. Nu imediat poate, de vreme ce, precum în aceste clipe, durerea mi s-a potolit. Dar știu că se va întoarce. Iar Creatorul s-a îndurat de mine într-atât, că mi-a făcut darul să-mi cunosc sfârșitul vieții, și simt că o voi părăsi curând.[1] Pomeniți-i în rugăciunile voastre pe soțul și copiii mei. Iar vouă vă urez ca viața aceasta să vă facă să vă gândiți la sărbătoarea de a trăi".

---

1. Scrisoare a Lucreziei Borgia către Leon al X-lea, citată de S. Bradford, *op. cit.*, pp. 322–323.

Bibliografie

***, *Lucrezia Borgia. Storia e mito*, Leo S. Olschki editore, Florența, 2006.

Pietro Bembo, Lucrezia Borgia, *La grande fiamma. Lettere 1503–1517*, Archinto, Milano, 1989.

Sarah Bradford, *Lucrezia Borgia. La storia vera*, Mondadori, Milano, 2003.

Geneviève Chastenet, *Lucrezia Borgia. La perfida innocente*, Mondadori, Milano, 1995.

Alexandre Dumas, *I Borgia*, Sellerio, Palermo, 2004.

Roberto Gervaso, *I Borgia*, Rizzoli, Milano, 1980.

Ferdinand Gregorovius, *Lucrezia Borgia*, Salerno Editrice, Roma, 1983.

Marion Johnson, *Casa Borgia*, Editori riuniti, Roma, 1982.

Mulțumiri aparte se cuvin aduse Bibliotecii Malatestiana de la Cesena și Bibliotecii comunale „Aurelio Saffi" de la Forli.

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

În colecția **Raftul Denisei** au apărut

Ismail Kadare, *Spiritus*
Jeanne Kalogridis, *Eu, Mona Lisa*
Taichi Yamada, *N-am mai visat de mult că zbor*
Nikos Kazantzakis, *Raport către El Greco*
Stefan Zweig, *Douăzeci și patru de ore din viața unei femei*
Alessandro Baricco, *Emaus*
Paula McLain, *Soția din Paris*
Kaui Hart Hemmings, *Descendenții*
Yasunari Kawabata, *Valsul florilor*
Martin Suter, *Un prieten perfect*
Vanessa Diffenbaugh, *Limbajul florilor*
J.M. Coetzee, *Miezul verii*
Mo Yan, *Obosit de viață, obosit de moarte*
Aleksandr Soljenițîn, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*
Michela Murgia, *Accabadora*
Jon Krakauer, *În aerul rarefiat*
Anuradha Roy, *Valurile pământului*
Virginia Woolf, *Orlando*
Yasushi Inoue, *Pușca de vânătoare*
Kate Morton, *Orele îndepărtate*
Yukio Mishima, *Templul de aur*
John Fante, *Vise de pe Bunker Hill*
Jan Koneffke, *Cele șapte vieți ale lui Felix K.*
Yasunari Kawabata, *Frumusețe și întristare*
Ludmila Ulițkaia, *Fetițele. Rude sărmane*
Kathryn Wagner, *Dansatoarea lui Degas*
Rui Zink, *Cititorul din peșteră*
Care Santos, *Încăperi ferecate*
Ismail Kadare, *Cina blestemată*
Yukio Mishima, *Sete de iubire*
Giovanni Papini, *Povestiri stranii*

Ann Patchett, *Fascinație*
Tom Rachman, *Imperfecționiștii*
Jay Parini, *Rătăcirile lui Herman Melville*
Sawako Ariyoshi, *Parfum de curtezană*
F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*
F. Scott Fitzgerald, *Blândețea nopții*
Sarah Dunant, *Sânge și splendoare*
Mo Yan, *Baladele usturoiului din Paradis*
Yōko Ogawa, *Hotel Iris*
Zelda Fitzgerald, *Acordă-mi acest vals*
Simone de Beauvoir, *Femeia sfâșiată*
Ellis Avery, *Ultimul nud*
Katherine Govier, *Fiica lui Hokusai*
J.M. Coetzee, *Copilăria lui Isus*
Thomas Mann, *Alesul*
Nick Hornby, *Adio, dar mai stau puțin*
Alessandro Baricco, *Mr Gwyn*
Yasushi Inoue, *Maestrul de ceai*
Kurt Vonnegut, *Tabachera din Bagombo*
Anthony Burgess, *Portocala mecanică*
Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingston*
Mo Yan, *Broaște*
Sorj Chalandon, *Al patrulea zid*
Hélène Grémillon, *Confidentul*
Yasunari Kawabata, *Maestrul de go*
Knut Hamsun, *Pan. Victoria*
Kate Morton, *Păzitoarea tainei*
J.M. Coetzee, *Așteptându-i pe barbari*
Richard C. Morais, *Madame Mallory și micul bucătar indian*
Yasunari Kawabata, *Frumoasele adormite*
James Meek, *Invaziile inimii*
António Lobo Antunes, *Inima inimii*
Nikos Kazantzakis, *Căpitanul Mihalis*
Giuseppe Berto, *Răul ascuns*

Paolo Giordano, *Corpul uman*
Mo Yan, *Țara Vinului*
Liza Dalby, *Povestea doamnei Murasaki*
Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*
Patrick Modiano, *Micuța Bijou*
Patrick Modiano, *Strada Dughenelor Întunecoase*
Bob Dylan, *Tarantula*
Ludmila Ulițkaia, *Medeea și copiii ei*
William Golding, *Beznă clară*
Karen Blixen, *Povestiri de iarnă*
Evgheni Vodolazkin, *Laur*
Kidō Okamoto, *Fiica negustorului de sake*
Ismail Kadare, *Podul cu trei arce*
Therese Anne Fowler, *Z. Un roman despre Zelda Fitzgerald*
Alessandro Baricco, *Mătase*
Anthony Burgess, *Ochii doamnei mele*
Hilary Mantel, *O regină pe eșafod*
Lena Andersson, *Pasiune pură*
Yasunari Kawabata, *Păpădiile*
Marguerite Yourcenar, *Memoriile lui Hadrian*
Knut Hamsun, *Foamea*
Yasunari Kawabata, *O mie de cocori*
Rui Zink, *Instalarea fricii*
Su Tong, *Lumea de orez*
Javier Cercas, *Legile frontierei*
J.M. Coetzee, *Elizabeth Costello*
Karen Blixen, *Din inima Africii*
Patrick Modiano, *Orizontul*
Michel Houellebecq, *Supunere*
Thomas Mann, *Mărturisirile escrocului Felix Krull*
Anthony Marra, *Constelația fenomenelor vitale*
Jennifer Cody Epstein, *Zeii pedepselor cerești*
Hélène Grémillon, *Tangou pentru Lisandra*
Martin Page, *M-am hotărât să devin prost*
Salvador Dalí, *Chipuri ascunse*

Ann Leary, *Ora de aur*
Lydie Salvayre, *Să nu plângi*
Yōko Ogawa, *Profesorul și menajera*
Evgheni Vodolazkin, *Soloviov și Larionov*
Kyung-sook Shin, *Voi fi acolo*
Alessandro Baricco, *De trei ori în zori*
Thomas Mann, *Lotte la Weimar*
Cees Noteboom, *Pierdutul paradis*
Yukio Mishima, *După banchet*
Yasunari Kawabata, *Țara zăpezilor*
Anthony Burgess, *Moartea la Deptford*
David Mitchell, *Omul de ianuarie*
Bob Dylan, *Cronica vieții mele*
Patrick Süskind, *Porumbelul*
Ismail Kadare, *Firida Rușinii*
Alain de Botton, *Sex, shopping și un roman*
Care Santos, *Poftă de ciocolată*
Yasushi Inoue, *Nobila doamnă din Yodo*
Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Sirena și alte povestiri*
J.M. Coetzee, *Foe*
Katja Petrowskaja, *Poate Estera*
Nikos Kazantzakis, *Sărăcuțul lui Dumnezeu*
Akira Yoshimura, *Naufragii*
Alessandro Baricco, *Mireasa tânără*
Anthony Doerr, *Toată lumina pe care nu o putem vedea*
Franz Kafka, *Scrisoare către tata*
Paula McLain, *Zbor în jurul soarelui*
Boualem Sansal, *2084. Sfârșitul lumii*
Ricardo Piglia, *Calea Idei Brown*
W.B. Yeats, *Rosa Alchemica și alte scrieri*
Yasunari Kawabata, *Sunetul muntelui*
Maureen Lindley, *O fată ca tine*
Jim Fergus, *Amintirea dragostei*
Dario Fo, *Fiica papei*

Romanul lui Dario Fo *Fiica papei* face dreptate uneia dintre cele mai hulite figuri ale istoriei: Lucrezia Borgia. Cel mai vândut roman al anului 2014 în Italia.

Dario Fo, iconoclastul autor al *Misterului buf* și a multe alte piese de teatru ce reînvie tradiția *commediei dell'arte* – laureat al Premiului Nobel pentru literatură în 1997–, a publicat în 2014 primul său roman ***Fiica papei***, dedicat vieții uneia dintre figurile remarcabile ale Renașterii italiene: Lucrezia Borgia. Fascinat de ideea lumii ca spectacol, Dario Fo reconstituie în cheie sarcastică societatea italiană din vremea Renașterii, propunându-ne totodată o suită de portrete desenate de el după originalele timpului. Din acest cadru desprinde povestea familiei Borgia care alcătuiește o adevărată saga, plină de înfruntări și crime sângeroase, săvârșite deopotrivă prin fier și prin otravă. Pe Lucrezia însă, fiica lui Rodrigo Borgia, devenit papă în 1492 sub numele Alessandro VI, Dario Fo o prezintă, în acord cu cercetările cele mai recente, drept o victimă a mașinațiilor tatălui și ale fratelui său, celebrul Cesare Borgia, ea fiind în realitate o făptură sensibilă, iubita unor bărbați cu nume răsunătoare în epocă, protectoare a artelor, artiștilor și umaniștilor vremii, care a dovedit totodată un curaj bărbătesc în înfruntările armate dintre cetățile italiene.

„Ca toți marii comici, în adâncul lui, Fo este nespus de serios, nu doar în ceea ce privește propria sa artă, ci și artele în general, iar această seriozitate apare cu asupra de măsură în excelentul lui prim roman."

The New York Times

„La drept vorbind, puține biografii sunt mai elaborate decât această ficțiune."

L'Espresso

„Dario Fo s-a concentrat asupra amănuntelor ascunse de istoriografia oficială, abordând indirect și răul timpurilor noastre."

Il Fatto Quotidiano